

บทที่ 6 กรณีศึกษาเชียงราย

การท่องเที่ยวในเมืองชายแดนเป็นอีกเสี้ยวหนึ่งของเศรษฐกิจการท่องเที่ยวที่น่าสนใจ เนื่องจากมีความเกี่ยวพันอย่างลึกซึ้งกับมิติการพัฒนาในด้านอื่น ๆ ของประเทศ ทั้งการค้าข้ามพรมแดน ความมั่นคง และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ในงานศึกษานี้ คณะผู้วิจัยได้เลือกจังหวัดเชียงราย ซึ่งมีเมืองชายแดนสำคัญ 3 แห่งคือ เมืองแม่สาย เมืองเชียงแสน และเมืองเชียงของ สำหรับการวิเคราะห์ประเด็นยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาและออกแบบเมืองเพื่อการท่องเที่ยวในงานวิจัยนี้ คณะผู้วิจัยได้เลือกพื้นที่เมืองท่องเที่ยวสองแห่งคือ เมืองแม่สายและเมืองเชียงของ

ในด้านการท่องเที่ยวนี้ จังหวัดเชียงรายมีชื่อเสียงในฐานะจุดหมายปลายทางของการท่องเที่ยวในฐานะจังหวัดที่อยู่ตอนเหนือสุดของประเทศมาช้านาน ในไม่กี่สิบปีที่ผ่านมาเชียงรายมีชื่อเสียงในฐานะเมืองแห่งศิลปวัฒนธรรมและแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ภาพลักษณ์ของจังหวัดเชียงรายในแผนการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวอยู่ในรูปแบบ "ฮักเชียงราย" ที่มีสัญลักษณ์เป็น "น้องกอดอุ้ม" ที่เน้นภาพลักษณ์ของการท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงรายคือ ความหนาว การโอบอุ้มด้วยขุนเขา ความอุดมสมบูรณ์ และความบริสุทธิ์ของธรรมชาติ อย่างไรก็ตาม อัตลักษณ์เช่นนี้อาจจะไม่ได้ครอบคลุมหรือบ่งชี้เฉพาะของตัวตนของบางพื้นที่ โดยเฉพาะพื้นที่เมืองกรณีศึกษาของเมืองแม่สายและเชียงของในบทนี้ถือเป็นภาพตัวแทนของการออกแบบเมืองรองรับการท่องเที่ยวตามนโยบายของรัฐบาล เมืองทั้งสองอาจดูเหมือนมีแบรนด์ของพื้นที่ที่ชัดเจนแล้ว แต่ยังคงต้องออกแบบเพื่อขับเน้นลักษณะเฉพาะ หรือการออกแบบแบรนด์ย่อย (sub-brand) รวมถึงทำการฟื้นฟูแบรนด์ใหม่ (rebrand) เพื่อให้สอดคล้องกับภาพลักษณ์ที่เปลี่ยนไปจากการพัฒนาในด้านต่าง ๆ รวมถึงเพื่อความชัดเจนในการกำหนดบทบาทของการท่องเที่ยวในพื้นที่เมือง ที่มีลักษณะเฉพาะอย่างเมืองขนาดเล็กตามชายแดนที่มีอยู่หลายเมืองในประเทศไทย

กรณีศึกษาเมืองแม่สายและเมืองเชียงของเป็นเมืองชายแดนที่แม้จะอยู่ในจังหวัดเชียงรายร่วมกัน แต่ทั้งสองพื้นที่มีความแตกต่างกันทั้งภูมิฐาน ลักษณะของพรมแดน ประวัติศาสตร์ความเป็นมา และสภาพเศรษฐกิจและสังคมโดยพื้นฐาน ทำให้กรณีศึกษาทั้งสองแห่งนี้เป็นกรณีศึกษาเปรียบเทียบถึงการออกแบบเมืองว่าแต่ละเมืองต้องการการกำหนดประเด็นการวิเคราะห์ การกำหนดแนวคิด และการกำหนดยุทธศาสตร์ที่มีความแตกต่างกันในรายละเอียด แม้ว่าจะมีบริบทของการพัฒนาและการตั้งถิ่นฐานร่วมกันอยู่มากก็ตาม

การศึกษาแนวคิดและแนวทางการออกแบบเมืองท่องเที่ยวในสองพื้นที่นี้ มีลำดับคล้ายกับพื้นที่ศึกษาอื่น โดยเริ่มต้นจากการวิเคราะห์สถานการณ์การท่องเที่ยว การมองภาพอนาคต การสร้างแนวคิดจากการสร้างแบรนด์เมือง ไปจนถึงการเลือกและออกแบบพื้นที่ยุทธศาสตร์ในการพัฒนา อย่างไรก็ตาม กระบวนการศึกษาและออกแบบทั้งสองพื้นที่นี้มีความแตกต่างจากกรณีศึกษาอื่นในงานวิจัยครั้งนี้ เนื่องจากรูปแบบของการกำหนดภาพอนาคตและการสร้างอัตลักษณ์ของเมือง ไปจนถึงเป้าหมายของการพัฒนาเศรษฐกิจการท่องเที่ยวต่างกับเมืองที่

เป็นจุดหมายสำคัญของการท่องเที่ยวอยู่แล้ว ในขณะที่เดียวกันทั้งแม่สายและเมืองเชียงของอาจเป็นแหล่งท่องเที่ยวในภูมิภาคการท่องเที่ยวที่มีพลวัตสูง แต่ยังไม่ใช่เมืองที่มีภาพลักษณ์ของเมืองท่องเที่ยวที่มีบทบาทเป็นสถานที่พักค้าง ดังนั้น การศึกษาแนวคิดและแนวทางการออกแบบเมืองท่องเที่ยวที่มีเมืองแม่สายและเมืองเชียงของเป็นกรณีศึกษาในบทนี้มีประเด็นสำคัญ ดังนี้

- 1) การเสนอภาพรวมและการวิเคราะห์สถานการณ์การท่องเที่ยวของจังหวัดเชียงราย ทั้งประเภทและจำนวนนักท่องเที่ยว โครงข่ายการเดินทาง การลงทุนและการพัฒนาโครงการขนาดใหญ่ มรดกทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะภาษาและกลุ่มชาติพันธุ์ที่ถือว่าเป็นมรดกร่วมกันที่สำคัญในระดับภูมิภาค ไปจนถึงข้อมูลประวัติศาสตร์และการตั้งถิ่นฐานที่มีประวัติศาสตร์บางส่วนร่วมกัน จนมาถึงบทบาทที่สำคัญทางสังคมเศรษฐกิจในฐานะเมืองชายแดนและด่านพรมแดนที่สำคัญของทั้งเมืองแม่สายและเชียงของในปัจจุบัน
- 2) การวิเคราะห์ประเด็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญที่จะทำให้เมืองแม่สายและเชียงของกลายเป็นเมืองท่องเที่ยวชั้นนำ โดยเริ่มจากการวิเคราะห์ภาพลักษณ์หรือแบรนด์ของเมืองเดิมที่มีอยู่หรือที่ใช้งานอยู่ การวิเคราะห์พฤติกรรมกรรมการเดินทางท่องเที่ยวและการเข้าถึง ความเชื่อมโยงกับภูมิภาคและจังหวัดเชียงราย ทั้งหมด การวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส และอุปสรรคของการพัฒนาให้เศรษฐกิจการท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษากลายเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่สำคัญกว่าที่เป็นอยู่ ทั้งนี้ ในกรณีเมืองแม่สาย การท่องเที่ยวมีบทบาทเป็นเพียงเศรษฐกิจส่วนหนึ่งของเมืองการค้าชายแดนฝั่งประเทศพม่ารวมถึงการส่งเสริมภาพลักษณ์ทางด้านศิลปวัฒนธรรม ส่วนในกรณีของเชียงของ ในขณะที่เศรษฐกิจการขนส่งยังเติบโตแบบเชิงซ้ำและไม่เกิดในพื้นที่เมือง การท่องเที่ยวกลายเป็นเศรษฐกิจสำคัญของการค้าชายแดนเดิม รวมถึงบทบาทของการท่องเที่ยวในการอนุรักษ์และการสร้างเมืองน่าอยู่ต่อไป
- 3) ข้อเสนอการออกแบบเมือง โดยเริ่มต้นการศึกษาความเป็นไปได้ของแบรนด์เมืองท่องเที่ยวของทั้งสองแห่ง โดยแยกสองพื้นที่ออกจากกัน อย่างไรก็ตาม ประเด็นและแนวคิดในการออกแบบที่สำคัญยังคงอ้างอิงถึงฉากทัศน์ของภาพอนาคตที่เป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจของเมืองการค้าชายแดน และการขยายตัวของการท่องเที่ยวในภูมิภาค ในกรณีนี้ คณะวิจัยได้ทดลองพัฒนาแบรนด์เมืองของทั้งสองแห่งขึ้นมา เพื่อเป็นพื้นฐานแนวคิดของการออกแบบเมืองของทั้งสองแห่ง พื้นฐานสำคัญในกระบวนการพัฒนาแบรนด์ในส่วนนี้ คือการค้นหาและสร้างอัตลักษณ์ของเมืองขึ้นมาใหม่จากพื้นฐานเดิม (rebrand) ไปพร้อมกับการวิเคราะห์รายละเอียดของพื้นที่ยุทธศาสตร์ในการขับเคลื่อนความเป็นเมืองท่องเที่ยว เป้าหมายหนึ่งคือการเพิ่มการพักค้างในสองพื้นที่นี้ ขั้นตอนสุดท้ายเป็นการนำเสนอตัวอย่างรายละเอียดการออกแบบพื้นที่ท่องเที่ยวที่อิงกับจุดเด่นและรูปแบบทางวัฒนธรรมที่สำคัญของแต่ละเมือง

การออกแบบเมืองท่องเที่ยวแม่สายและเมืองเชียงของในงานนี้ นับเป็นตัวอย่างของกรณีศึกษาเปรียบเทียบกับแนวคิดและแนวทางการออกแบบอัตลักษณ์เมืองที่เคยอยู่บนพื้นฐานเศรษฐกิจบริการแบบหนึ่งให้ปรับเปลี่ยนภาพลักษณ์ส่วนหนึ่งของเมืองให้กลายเป็นเมืองท่องเที่ยวได้อย่างมีเสน่ห์และดึงดูดนักท่องเที่ยวได้อย่างยั่งยืนต่อไป

สถานการณ์การท่องเที่ยวจังหวัดเชียงราย

จังหวัดเชียงรายเป็นพื้นที่ยุทธศาสตร์สำคัญของประเทศไทยมาเป็นเวลานาน ทั้งในด้านความมั่นคงและด้านเศรษฐกิจเนื่องด้วยตำแหน่งที่ตั้งอยู่เหนือสุดของประเทศไทยและมีจุดเชื่อมกับประเทศเพื่อนบ้าน ความเป็นเมืองพรมแดนจึงเป็นคุณลักษณะสำคัญของจังหวัดเชียงราย ในด้านการท่องเที่ยวเอง จังหวัดเชียงรายถือว่าเป็นอีกจังหวัดหนึ่งที่มีความพร้อมในด้านทรัพยากรด้านการท่องเที่ยว นับตั้งแต่แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ ด้วยลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่มและเทือกเขา มีอากาศที่เย็นสบายตลอดทั้งปี เป็นแหล่งกำเนิดต้นน้ำและน้ำตกอันงดงามหลายแห่ง มีเทือกเขาผีปันน้ำที่เป็นพรมแดนกันประเทศพม่าจนถึงด้านทิศเหนือ และในด้านแหล่งอารยธรรมล้านนา และความหลากหลายทางสังคมวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ที่สามารถเชื่อมโยงสู่ประเทศเพื่อนบ้านผ่านระบบคมนาคมขนส่งเชื่อมโยงภายในภูมิภาค นอกจากนี้ เชียงรายถือเป็นจังหวัดที่มีเมืองชายแดนอยู่หลายแห่ง เช่น แม่สาย เชียงแสนและเชียงของ ซึ่งทั้งสามแห่งมีการค้าชายแดนเป็นฐานเศรษฐกิจสำคัญ โดยมีเมืองแม่สายเป็นเมืองค้าขายระหว่างประเทศที่สำคัญมาเป็นเวลานาน นอกจากนี้ เชียงรายยังเป็นจุดแรกที่แม่น้ำโขงไหลผ่านประเทศไทย และเป็นพรมแดนกันกลางระหว่างประเทศไทยกับประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ทำให้ที่ตั้งของเมืองชายแดนในเชียงรายมีอัตลักษณ์และตัวตนของพื้นที่ที่มาพร้อมกับตำแหน่งที่ตั้งดังกล่าว

ในด้านของแหล่งท่องเที่ยว จังหวัดเชียงรายมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงพหุวัฒนธรรมในเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนที่ทำให้ให้นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ โดยเฉพาะชาวจีนได้หลั่งไหลเข้ามาเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ จังหวัดเชียงรายยังมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่มีชื่อเสียงหลายแห่ง อีกทั้งยังเป็นเมืองเก่าแก่ที่มีประวัติศาสตร์ยาวนาน มีประชากรหลายเชื้อชาติ ทั้งชาวไทยพื้นราบ ชาวไทยภูเขา แต่ละชนชาติจะมีประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิตที่มีเอกลักษณ์ ก่อเกิดแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมซึ่งเป็นเสน่ห์ที่ทำให้จังหวัดเชียงรายได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศเป็นจำนวนมาก (สำนักงานสถิติจังหวัดเชียงราย, 2560)

สถานการณ์การท่องเที่ยวจังหวัดเชียงรายพิจารณาได้จากแนวโน้มของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาจังหวัดเชียงราย ซึ่งเพิ่มขึ้นแทบโดยตลอด แม้มีลดลงอยู่บ้างใน พ.ศ. 2557 เนื่องจากในช่วงเดือนพฤษภาคมได้เกิดเหตุการณ์แผ่นดินไหวขึ้นที่จังหวัดเชียงราย สัดส่วนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้นนั้นเป็นนักท่องเที่ยวชาวไทย ขณะที่นักท่องเที่ยวต่างชาติจำนวนค่อนข้างทรงตัว กล่าวคือ มีจำนวนเพิ่มขึ้นแต่ไม่มาก ถ้าพิจารณาจากสัดส่วนแล้ว นักท่องเที่ยวไทยจะอยู่ที่ร้อยละ 80 เศษมาตลอด ในขณะที่นักท่องเที่ยวต่างชาติจะอยู่ที่ราว ๆ ร้อยละ 80

ตารางที่ 6-1 จำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวจังหวัดเชียงรายระหว่างปี 2556 – 2560

กลุ่มนักท่องเที่ยว	จำนวนนักท่องเที่ยว (คน)					
		2556	2557	2558	2559	2560
ชาวไทย	จำนวน	2,383,306	2,351,184	2,521,249	2,633,051	2,811,731
	สัดส่วน (%)	82	82	82	82	83
ชาวต่างชาติ	จำนวน	526,498	517,824	557,727	559,059	590,660
	สัดส่วน (%)	18	18	18	18	17
รวม		2,909,804	2,869,008	3,078,976	3,192,110	3,402,391

ที่มา: สำนักงานสถิติจังหวัดเชียงราย. 2560.

รายได้จากการท่องเที่ยวของจังหวัดเชียงรายใน พ.ศ. 2560 อยู่ที่ประมาณ 25,507 ล้านบาท แยกเป็น รายได้จากคนไทย 19,418 ล้านบาท และชาวต่างชาติ 6,089 ล้านบาท ข้อสังเกตที่สำคัญคือ แม้จำนวน นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติเพิ่มขึ้นไม่มากนัก แต่รายได้จากนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติสูงขึ้นอย่างเห็นได้ชัด ในระหว่าง พ.ศ. 2559-2560 รายได้ในกลุ่มนี้เพิ่มสูงขึ้นถึง 1,760 บาท

ตารางที่ 6-2 จำนวนรายได้จากการท่องเที่ยวของจังหวัดเชียงรายระหว่างปี 2556-2560

กลุ่มนักท่องเที่ยว	รายได้ (ล้านบาท)				
	2556	2557	2558	2559	2560
ชาวไทย	15,777.28	15,545.46	17,379.53	17,173.56	19,418.27
ชาวต่างชาติ	4,951.41	4,878.37	5,468.55	5,574.46	6,089.06
รวม	20,728.69	20,423.83	22,848.08	23,748.02	25,507.33

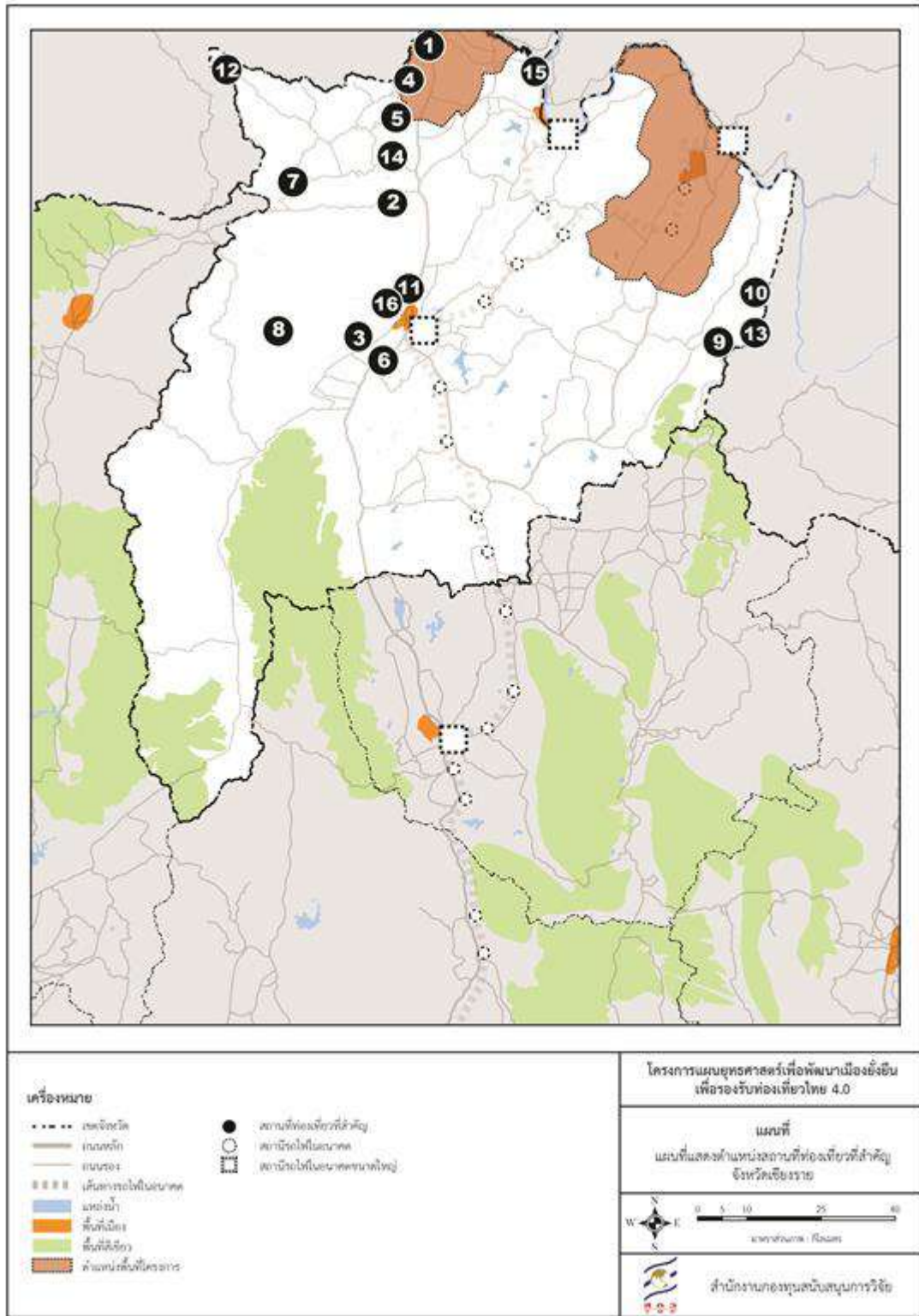
ที่มา: สำนักงานสถิติจังหวัดเชียงราย. 2560.

จากข้อมูลจากสำนักงานปกครองจังหวัดเชียงราย โรงแรมที่จดทะเบียนมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก 236 แห่งใน พ.ศ. 2557 เป็น 261 แห่งใน พ.ศ. 2558 และเพิ่มสูงขึ้นอีกเป็น 285 แห่งใน พ.ศ. 2559 โดยโฮมสเตย์ที่จดทะเบียนมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก 34 แห่งใน พ.ศ. 2557 เป็น 40 แห่งใน พ.ศ. 2559 คิดเป็นอัตราการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 17.7 และเกสต์เฮาส์ที่จดทะเบียนก็มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเช่นกันจาก 76 แห่งใน พ.ศ. 2557 เป็น 79 แห่งใน พ.ศ. 2559 คิดเป็นอัตราการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นร้อยละ 4.0 แสดงให้เห็นถึงศักยภาพและความพร้อมของจังหวัดเชียงรายที่จะรองรับการท่องเที่ยวได้มากขึ้น ด้วยความหลากหลายของที่พัก โดยเฉพาะโฮมสเตย์และเกสต์เฮาส์ ซึ่งเป็นอีกหนึ่งทางเลือกที่จะทำให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของท้องถิ่นได้ดี

ด้วยเหตุที่จังหวัดเชียงรายสามารถเชื่อมโยงไปสู่ประเทศเพื่อนบ้านได้และมีเศรษฐกิจการค้าชายแดนที่เข้มแข็ง นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เดินทางมาถึงจังหวัดเชียงรายจึงมักข้ามแดนไปเที่ยวในฝั่งประเทศเพื่อนบ้านด้วยเสมอ โดยเฉพาะที่อำเภอแม่สายที่นักท่องเที่ยวมักข้ามแดนไปเที่ยวที่ฝั่งท่าขี้เหล็กในประเทศเมียนมาเป็นปกติ ในขณะเดียวกันก็มีนักท่องเที่ยวที่เข้ามายังอำเภอแม่สายโดยผ่านด่านท่าขี้เหล็กเป็นจำนวนไม่น้อย จากสถิติการเข้า-ออกราชอาณาจักร ณ ด่านแม่สาย-ท่าขี้เหล็กโดยใช้หนังสือผ่านแดนชั่วคราวระหว่างปี พ.ศ. 2556-2560 พบว่า มีจำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นทุกปี แต่ก็ลดลงอย่างมากใน พ.ศ. 2560 โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ ทั้งนี้ เดือนที่มากที่สุดจะอยู่ในช่วงฤดูท่องเที่ยว (มกราคมและธันวาคม) และหากไม่นับรวมชาวพม่า ชาวเกาหลีใต้ ถือเป็นนักท่องเที่ยวกลุ่มหลักที่เดินทางเข้า-ออกจุดนี้รองลงมาและขึ้นมาแทนที่ชาวอเมริกันในช่วง พ.ศ. 2556 - 2557 โดยกลุ่มประเทศที่มีคนชาติตนผ่านเข้า-ออกในระดับเกิน 5,000 คนต่อปีประกอบด้วยจีน อังกฤษ และญี่ปุ่น ส่วนชาวมาเลเซียมีจำนวนสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องทุกปี

สถานที่ท่องเที่ยวสำคัญที่เชื่อมโยงเป็นโครงข่ายแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่มีดังนี้

- ตลาดแม่สาย	- วนอุทยานภูชี้ฟ้า
- บ่อน้ำพุร้อนป่าตึง	- ดอยผาตั้ง
- สิ่งทอ ปาร์ค	- พิพิธภัณฑ์บ้านดำ
- พระธาตุดอยตุง	- ดอยหัวแม่คำ
- พระตำหนักดอยตุงและสวนแม่ฟ้าหลวง	- ภูชี้ดาว
- วัดร่องขุน	- ไร่ชาอุยฝง
- ดอยแม่สลอง	- สามเหลี่ยมทองคำ
- ดอยวาวี	- วัดห้วยปลากั้ง

แผนภาพที่ 6-1 แผนที่แสดงตำแหน่งสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญจังหวัดเชียงราย

ศักยภาพการเชื่อมต่อของแหล่งท่องเที่ยวภายในจังหวัดเชียงราย

ลักษณะโครงข่ายจังหวัดเชียงรายนั้นมีลักษณะเป็นลูป หรือวนกลับมาที่เดิม ทำให้เหมาะแก่การท่องเที่ยวล่องโดยไม่ต้องกลับทางเดิม แต่ปัจจุบันนิยมท่องเที่ยวกระจายออกจากเชียงรายและกลับมาทางเดิม เช่น แม่สาย - เชียงราย ตามแนวถนนพหลโยธินที่มีการเดินทางสะดวก และมีการกระจุกตัวของแหล่งท่องเที่ยวตลอดเส้นทาง เช่น พระธาตุดอยตุง พระตำหนักและสวนแม่ฟ้าหลวง นอกจากนี้แม่สายยังสามารถเชื่อมต่อไปยังสถานที่ท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยม เช่น สามเหลี่ยมทองคำ

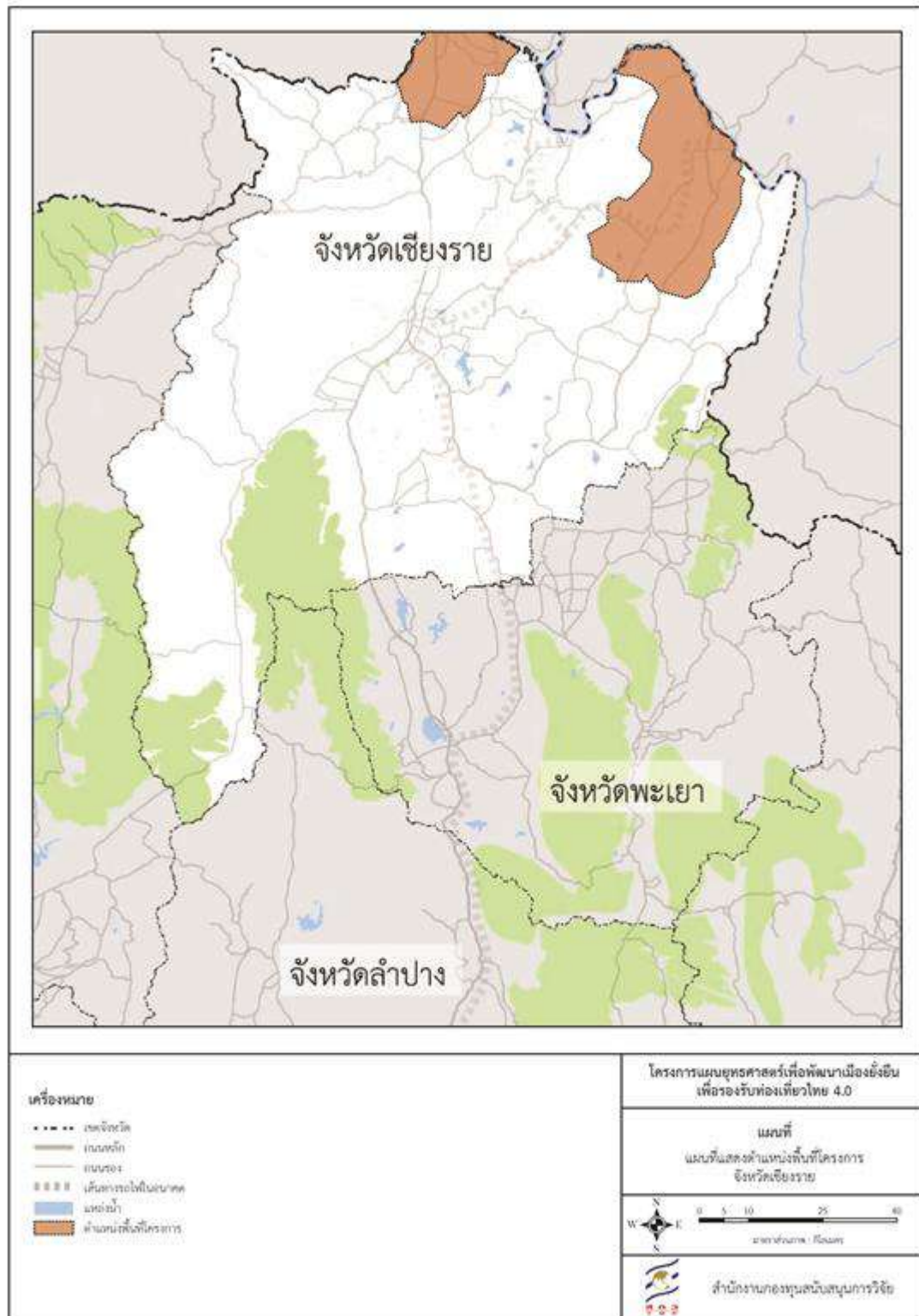
ในขณะที่เชียงของนั้นไม่นิยมในการท่องเที่ยวเพื่อเป็นจุดหมาย เนื่องจากอยู่ไกล ขาดกิจกรรมโดดเด่น และขาดแหล่งท่องเที่ยวระหว่างทาง นักท่องเที่ยวจึงยังไม่เลือกเดินทางท่องเที่ยวเท่าที่ควร ถูกใช้เพื่อเป็นทางผ่านไปยังลาวเสียเป็นใหญ่

ศักยภาพการเชื่อมต่อของแหล่งท่องเที่ยวกับประเทศเพื่อนบ้าน

เมืองเชียงแสนและเมืองเชียงของเป็นเมืองที่สามารถเชื่อมต่อไปยังประเทศข้างเคียงได้ เช่น ตามแม่น้ำโขงหรือสามารถขับรถคาราวานไปตามประเทศต่าง ๆ ได้ โดยมีจุดแวะพักที่เหมาะสม โดยเชียงแสนและเชียงของนั้นมุ่งเน้นการเชื่อมต่อจีน และลาวเป็นหลัก โดยเชียงของอยู่ในแนวโครงข่ายทางหลวงอาเซียน AH3 ไปยังลาว โดยในส่วนของแม่สายนั้นสามารถเชื่อมต่อไปยังพม่า และยังคงเป็นเส้นทางการค้าที่สำคัญ ในแนวโครงข่ายทางหลวงอาเซียน AH2

ข้อมูลพื้นฐานจังหวัดเชียงราย

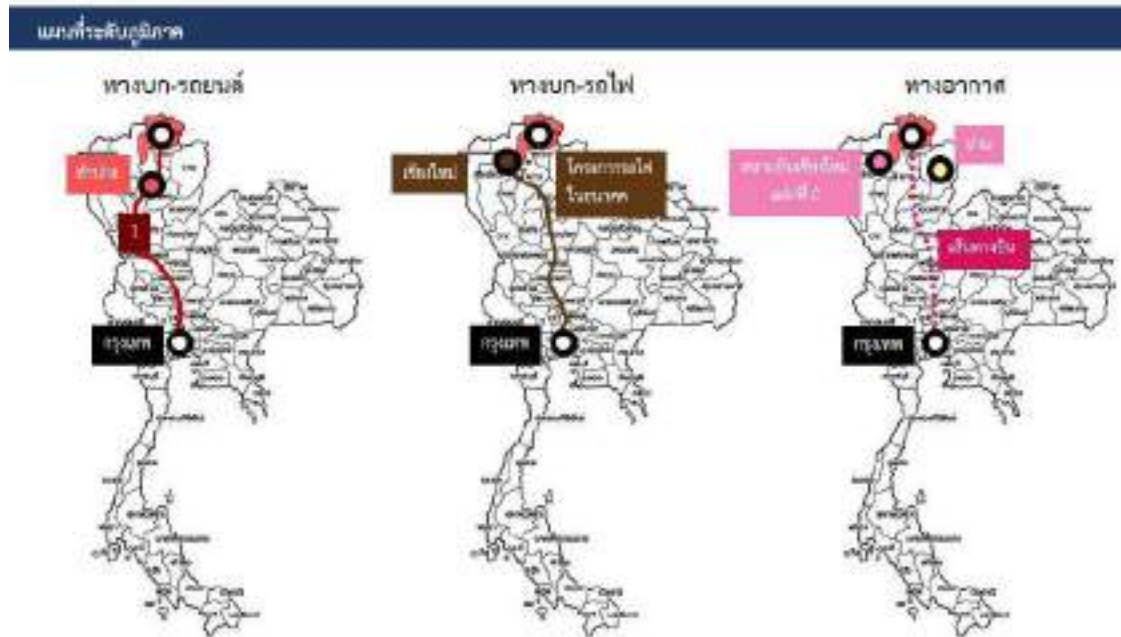
จังหวัดเชียงราย เป็นจังหวัดที่ตั้งอยู่ในภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย มีภูมิศาสตร์อยู่ทางเหนือสุดของประเทศ ที่ตั้งของเมืองมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ตั้งแต่ยุคก่อตั้งอาณาจักรล้านนา เช่น เมืองเงินยาง เมืองเชียงแสน เมืองเชียงราย เมืองเชียงรายเป็นพื้นที่ดั้งเดิมของชาวไทยวน ปัจจุบันจังหวัดเชียงรายแบ่งการปกครองออกเป็น 18 อำเภอ มีน้ำแม่กก น้ำแม่อิง แม่น้ำรวก และแม่น้ำโขง เป็นแม่น้ำสายสำคัญ ทำเลที่ตั้งของจังหวัดเชียงรายอยู่บริเวณรอยต่อระหว่าง 3 ประเทศ คือ ประเทศไทย ประเทศพม่า และประเทศลาว หรือรู้จักกันในนามของดินแดนสามเหลี่ยมทองคำ ซึ่งอดีตเป็นแหล่งผลิตฝิ่นที่สำคัญของโลก ปัจจุบัน จังหวัดเชียงรายได้รับความสนใจในฐานะประตูสู่พม่า ลาว และจีนตอนใต้ผ่านทางหลวงเอเชียสาย 2 และทางหลวงเอเชียสาย

แผนภาพที่ 6-2 แผนที่แสดงตำแหน่งพื้นที่โครงการจังหวัดเชียงราย

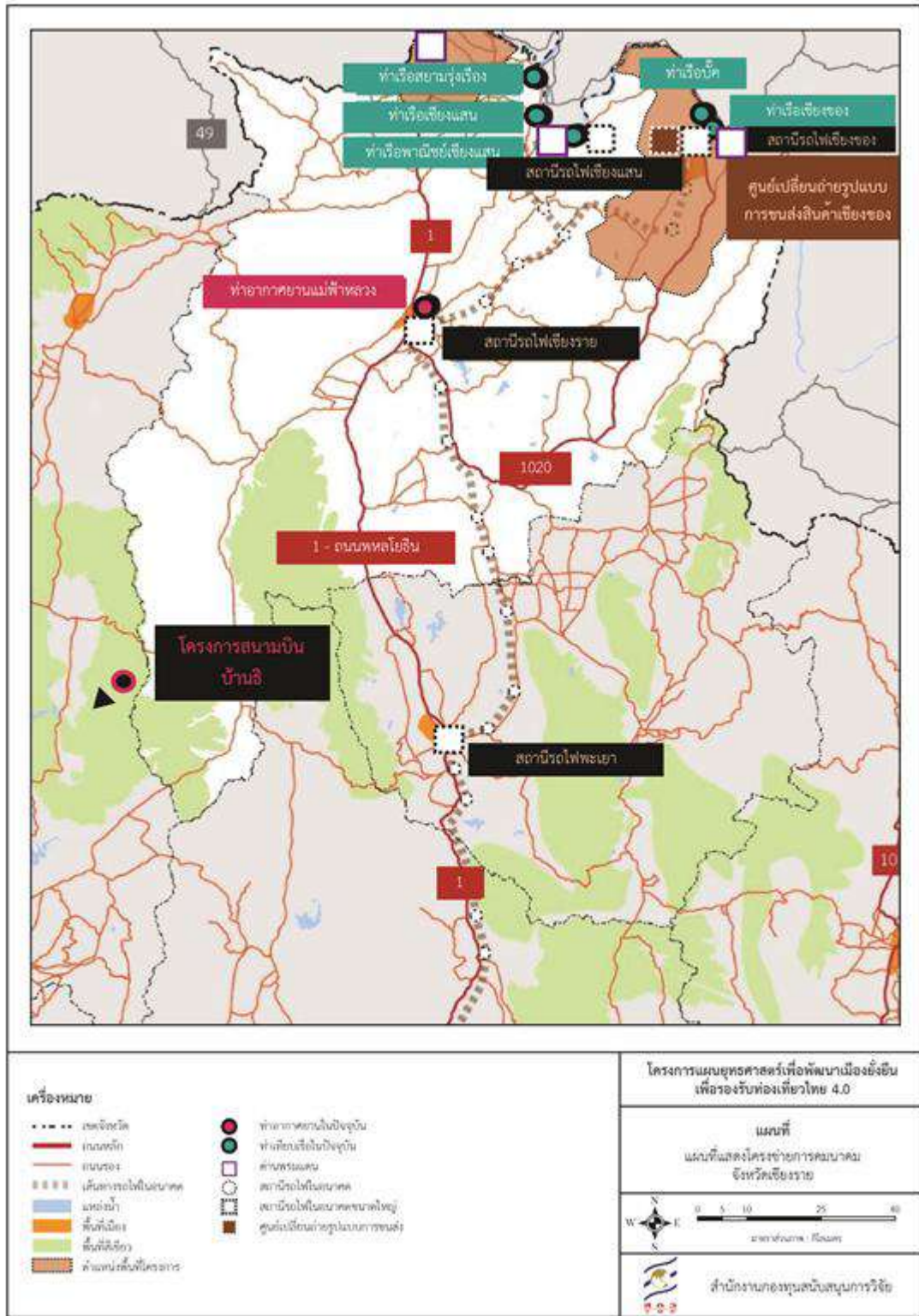
การคมนาคมและการขนส่ง

การเข้าถึงทางบกของจังหวัดเชียงรายนั้น สามารถเข้าถึงได้ด้วยถนนพหลโยธิน หรือทางหลวงหมายเลข 1 และทางหลวงหมายเลข 1020 ซึ่งอยู่ในโครงข่ายทางหลวงอาเซียน AH2 และ AH3 ตามลำดับ และเนื่องจากเป็นจังหวัดเหนือสุดของประเทศไทย จึงต้องใช้เวลาในการเดินทางจากเมืองใหญ่ที่อยู่ใกล้เคียงไม่ต่ำกว่า 3 – 4 ชม. ทำให้การเดินทางมาที่เชียงรายนั้น เป็นจุดหมายที่แยกตัวออกจากจังหวัดโดยรอบ หรือเป็นทางผ่านในการเชื่อมต่อสู่ประเทศเพื่อนบ้าน

แผนภาพที่ 6-3 ระบบการคมนาคมและการขนส่ง ระดับภูมิภาค

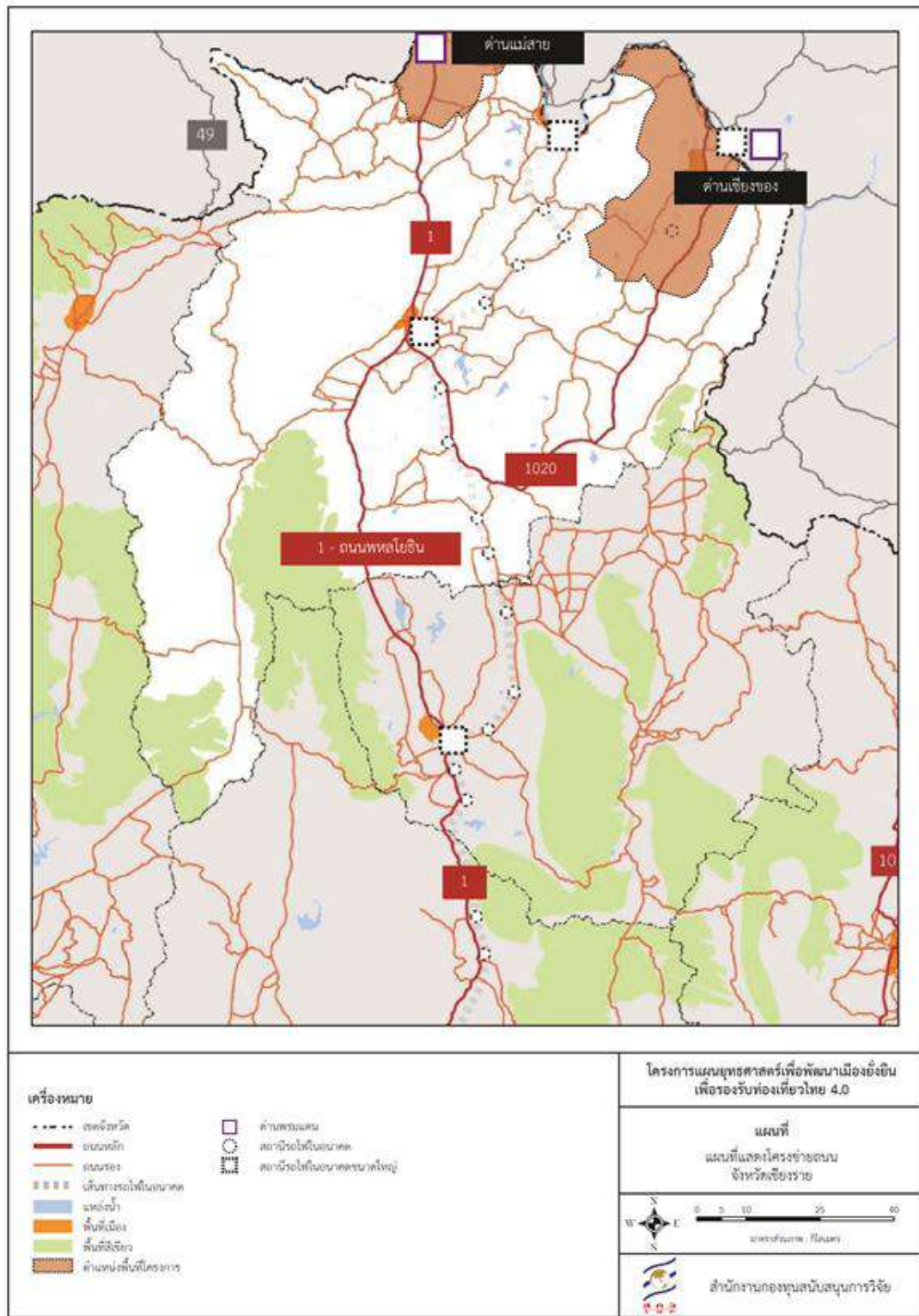
การเดินทางภายในจังหวัดเชียงรายเนื่องจากเป็นจังหวัดที่มีขนาดใหญ่ และต้องเดินทางลัดเลาะไปตามภูมิภาคประเทศที่เป็นภูเขาและที่ราบเชิงเขา ทำให้เส้นทางขับรถในแนวเหนือใต้มีความสะดวกและปลอดภัย กว่าเส้นทางในแนวตะวันออกตก ที่เป็นทางขึ้นเขาและคดเคี้ยว นอกจากนี้สถานที่ท่องเที่ยวสัมพันธ์กับธรรมชาติ ซึ่งอยู่ห่างกัน การเดินทางด้วยรถประจำทางนั้นยังไม่ค่อยนิยม เนื่องจากจำเป็นต้องเดินทางหลายต่อ และสถานที่ท่องเที่ยวอยู่ห่างจากตัวเมือง จึงจำเป็นต้องเหมารถเพื่อไปถึงอยู่สถานที่ท่องเที่ยวอยู่ดี ทำให้การท่องเที่ยวนบนถนนพหลโยธิน ระหว่างแม่สายและเชียงรายนั้นเป็นที่นิยม และเกิดแหล่งท่องเที่ยวตามเส้นทาง

แผนภาพที่ 6-4 แผนที่แสดงโครงข่ายการคมนาคม จังหวัดเชียงราย

เชียงรามีจุดผ่านแดนที่สามารถเดินทางทางบกได้ 2 จุด คือ ด่านพรมแดนแม่สาย และด่านพรมแดนเชียงของ (สะพานมิตรภาพไทย-ลาว) การเดินทางด้วยรถยนต์ระหว่างประเทศที่ผ่านด่านพรมแดนที่เชียงของเคยมีบันทึกการเดินทางทั้งไปและกลับของนักท่องเที่ยวจีนเคยมากถึง 400 – 600 คัน โดยมักเป็นรถตู้นอน ไปและออกด่านนี้ไม่เกิน 30 วัน ซึ่งในช่วงเทศกาลของจีน จะมีนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นกว่า 10 เท่า โดยในช่วงเทศกาลจะท่องเที่ยวประมาณ 7 วัน มักเป็นวัยหนุ่มสาวและวัยกลางคน ทำให้เมืองเชียงของเป็นเมืองชายแดนที่พึ่งพิงกับนโยบายการพัฒนาของประเทศเพื่อนบ้านและลุ่มแม่น้ำโขง รวมไปถึงข้อกำหนดในการเดินทางข้ามประเทศด้วย

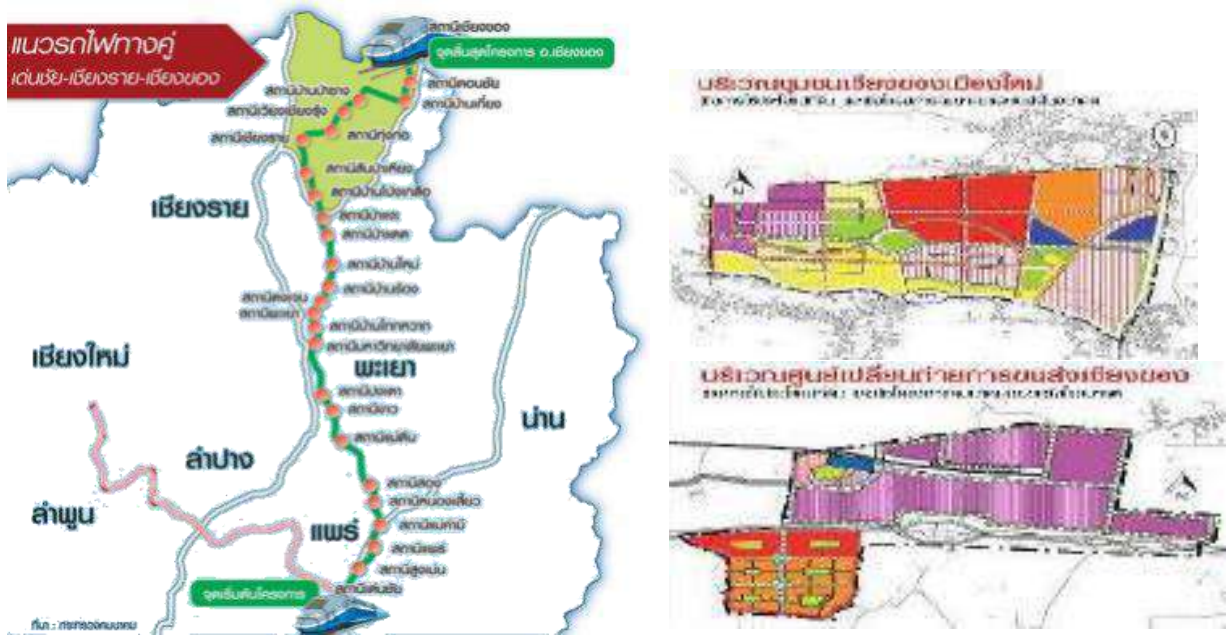
นอกจากนี้ภาครัฐสนับสนุนการพัฒนาเชียงของเป็น Logistic Hub ประตุการค้าในแนวระเบียงเศรษฐกิจเหนือ-ใต้ ทำให้มีตัวเลขเติบโตอย่างต่อเนื่อง โดยโครงการพัฒนาที่เกิดขึ้นในอนาคต เช่น โครงการรถไฟสายเด่นชัย-เชียงของ ต่างมุ่งเน้นในด้านโลจิสติกส์เป็นหลัก มากกว่าการท่องเที่ยว

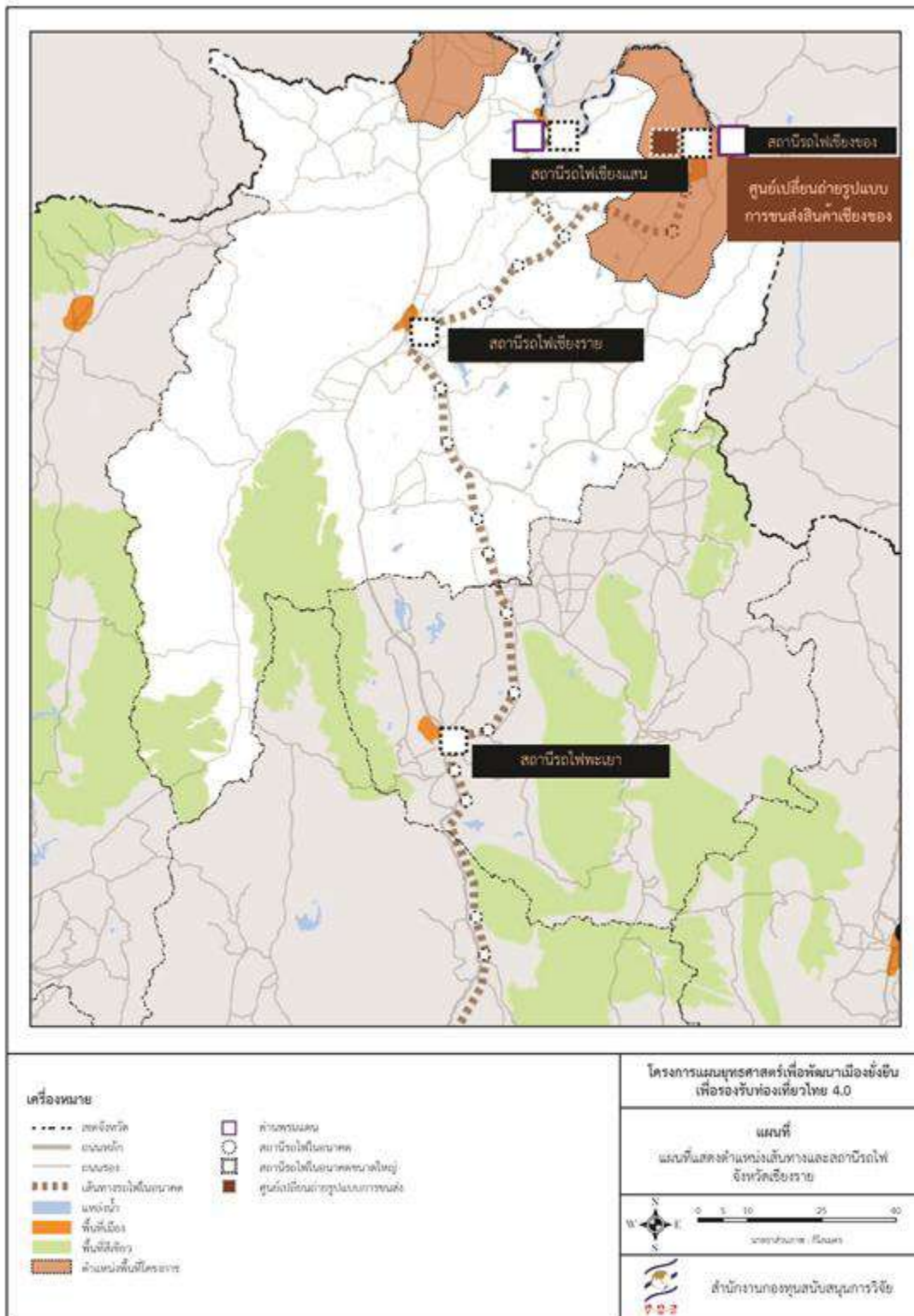
แผนภาพที่ 6-5 แผนที่แสดงโครงข่ายถนน จังหวัดเชียงราย

สำหรับการเดินทางทางรถไฟ ในปัจจุบันจังหวัดเชียงรายไม่มีเส้นทางรถไฟอยู่ภายในพื้นที่ แต่ในอนาคตจะมีการพัฒนารถไฟรางคู่สายเด่นชัย - เชียงของ ก่อสร้างในปี 2562-2566 ระยะทาง 323 กม. 26 สถานี

วงเงินลงทุน 85,345 ล้านบาท พัฒนาเพื่อรองรับการเดินทาง การค้าชายแดน การท่องเที่ยว และโลจิสติกส์ภาคเหนือตอนบน รวมถึงรองรับศูนย์เปลี่ยนถ่ายสินค้าเชียงของ เชื่อมการค้าระเปียงเศรษฐกิจแนวเหนือ-ใต้จากประเทศไทย ไปสปป.ลาว พม่าและจีนตอนใต้ และเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดเชียงราย ตามนโยบายของรัฐบาล

แผนภาพที่ 6-7 ภาพแสดงแนวรถไฟทางคู่ บริเวณชุมชนเชียงของเมืองใหม่ และบริเวณศูนย์เปลี่ยนถ่ายการขนส่งเชียงของ

แผนภาพที่ 6-8 แผนที่แสดงตำแหน่งเส้นทางและสถานีรถไฟ จังหวัดเชียงราย

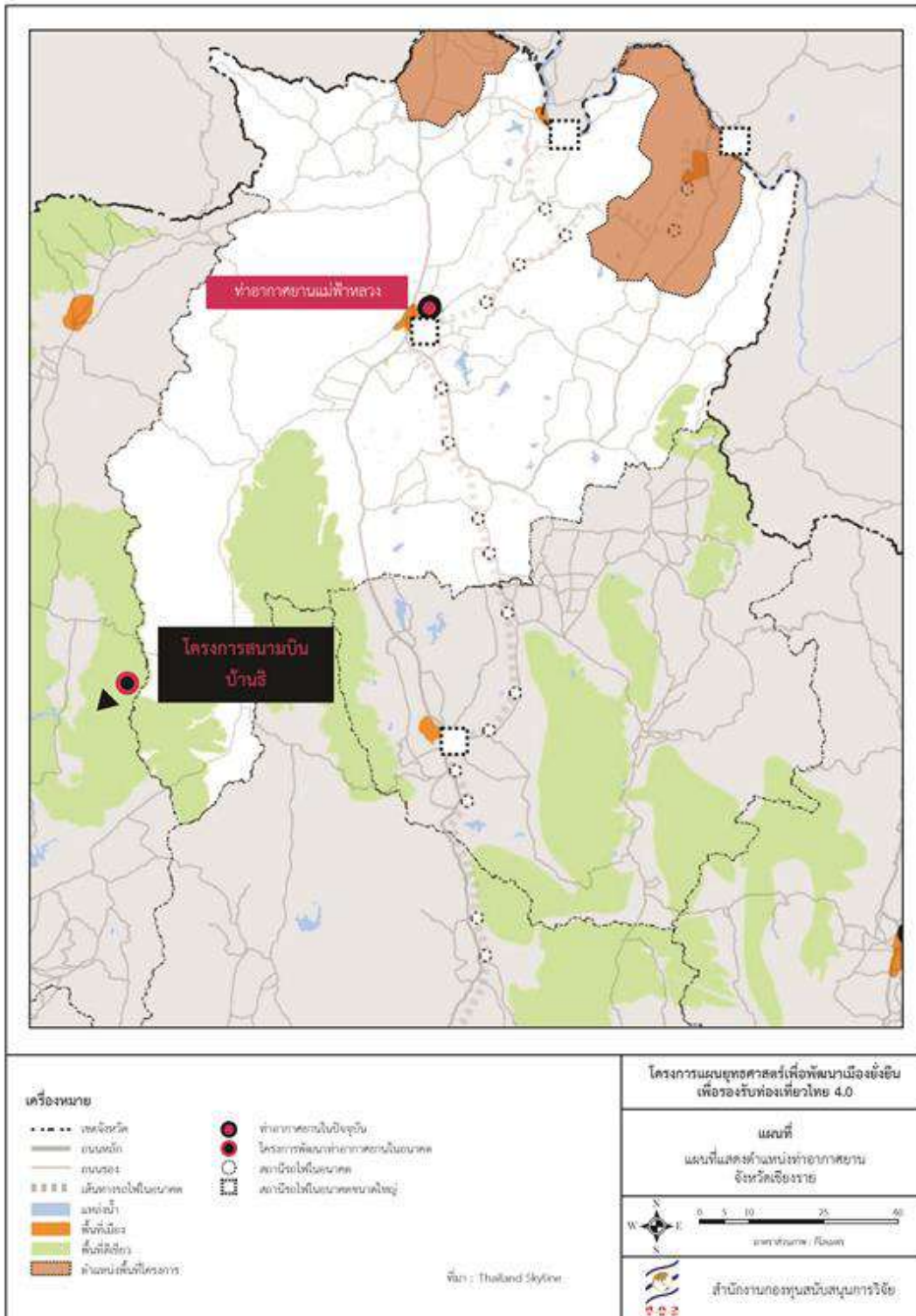
จังหวัดเชียงใหม่มีท่าอากาศยานแม่ฟ้าหลวง เป็นสนามบินประจำจังหวัดเชียงใหม่ โดยปัจจุบันมีผู้โดยสาร 2.8 ล้านคนต่อปี และมีจำนวนเที่ยวบิน 2 หมื่นเที่ยวบิน (ข้อมูลใน พ.ศ.2561) เติบโตขึ้นประมาณ 20% ต่อปี โดยมีแผนขยายสนามบินออกเป็น 3 ระยะ สามารถรองรับผู้โดยสาร 3.7 ล้านคนต่อปี ได้ถึง พ.ศ. 2578 โดยมีงบประมาณอยู่ที่ 6,000 ล้านบาท

นอกจากนี้ยังมีโครงการสนามบินเชียงใหม่แห่งที่ 2 ที่อำเภอบ้านธิ-สันกำแพง จังหวัดลำพูน ขนาด 7,000 ไร่ สามารถรองรับผู้โดยสารได้ปีละ 10-15 ล้านคน คาดการณ์จะแล้วเสร็จภายใน พ.ศ.2566 โดยมีงบประมาณอยู่ที่ 60,000 ล้านบาท ซึ่งสนามบินเชียงใหม่แห่งที่ 2 นั้นมีขีดความสามารถการรองรับ และจำนวนผู้โดยสารแตกต่างจากเชียงใหม่อย่างเห็นได้ชัด โดยใช้เวลาเดินทางจากสนามบินเชียงใหม่แห่งที่ 2 มาถึงเมืองเชียงใหม่ ประมาณ 4-5 ชั่วโมง

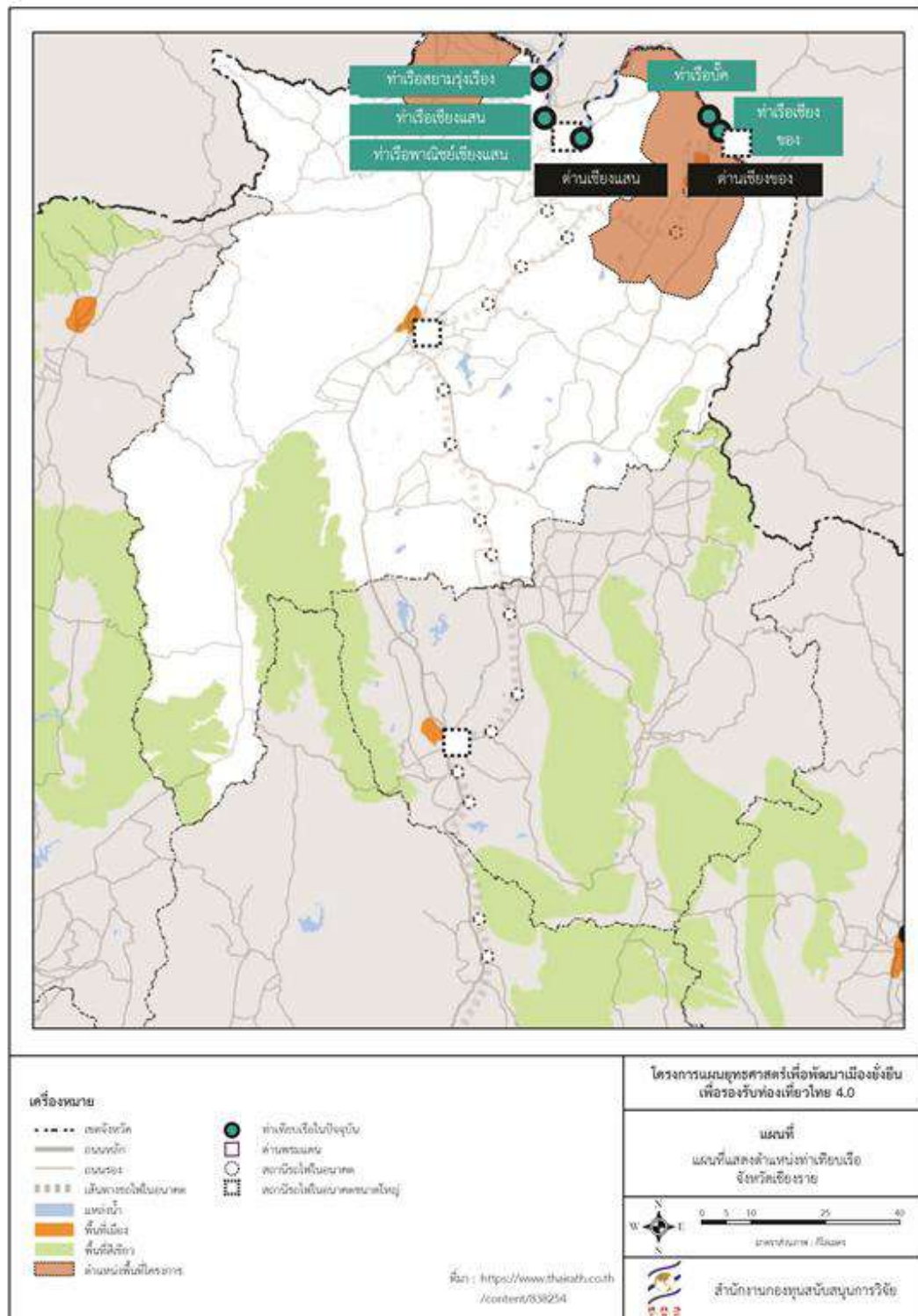
แผนภาพที่ 6-9 โครงการสนามบินเชียงใหม่แห่งที่ 2

ที่มา : Thailand Skyline

แผนภาพที่ 6-10 แผนที่แสดงตำแหน่งท่าอากาศยาน จังหวัดเชียงราย

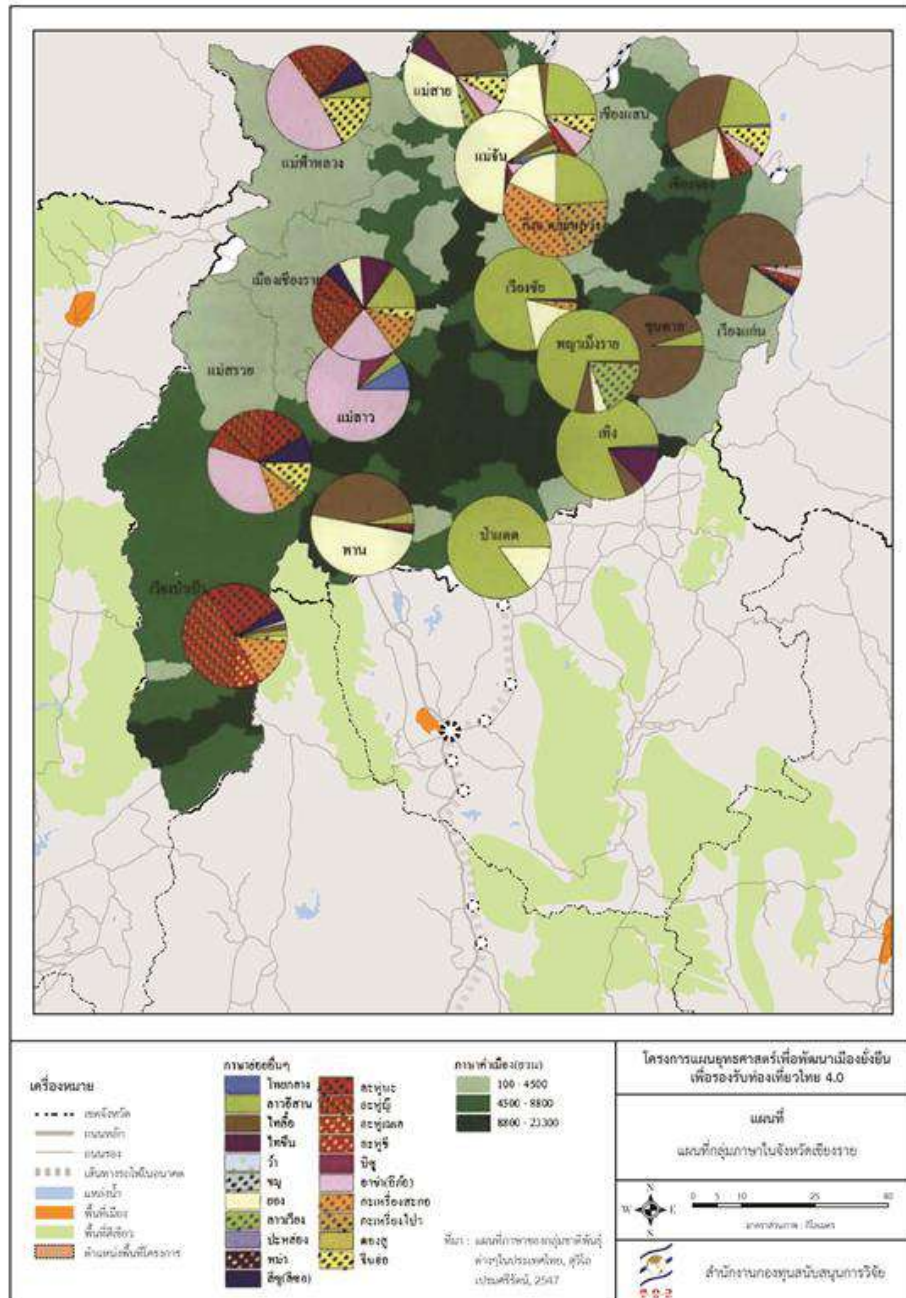
ทางน้ำ จังหวัดเชียงรายติดกับแม่น้ำโขง อันเป็นพรมแดนทางธรรมชาติระหว่างประเทศไทยกับประเทศลาว และสามารถเดินเชื่อมต่อไปถึงจีนทางตอนใต้ โดยมี 2 เมืองที่ติดกับแม่น้ำโขงได้แก่ เมืองเชียงแสน และ เชียงของ โดยพื้นที่บริเวณแม่น้ำโขง ระหว่างเชียงแสนและเชียงของมีลักษณะเป็นแก่ง ทำให้ไม่สามารถเชื่อมต่อกันทางเรือได้ตึ๊งก ที่ผ่านมาได้มีโครงการระเบิดแก่งแม่น้ำโขง เพื่อให้เรือขนาด 500 ตันสามารถเดินเรือได้สะดวก จำเป็นต้องระเบิดแก่ง 13 แห่ง อีกทั้งมีโครงการทำเรือสินค้าและทำเรือโดยสาร ตั้งแต่จีน-พม่า เพื่อส่งเสริมการค้าในอนาคต อย่างไรก็ตาม ข้อตกลงดังกล่าวยังอยู่ในการพิพาทกับชุมชนในความคุ้มครองของการระเบิดแก่ง และการทำลายระบบนิเวศ เพราะมูลค่าการค้าผ่านแดนไทยในจีนใน พ.ศ. 2559 บริเวณด่านเชียงแสนและเชียงของอยู่ที่ 3.5 หมื่นล้านบาท หรือคิดเป็นเพียงแค่ 3% ของการค้าชายแดนทั้งหมด

แผนภาพที่ 6-11 แผนที่แสดงตำแหน่งท่าเทียบเรือ จังหวัดเชียงราย

กลุ่มภาษาในจังหวัดเชียงราย

จังหวัดเชียงรายมีกลุ่มภาษากว่า 21 กลุ่ม ซึ่งหลากหลายที่สุดในภาคเหนือ โดยมี 10 คนเผ่าอยู่ภายในแม่สาย แสดงถึงสังคมพหุวัฒนธรรมของแม่สาย กลุ่มภาษาในพื้นที่แยกออกเป็น 3 กลุ่มใหญ่ ดังนี้

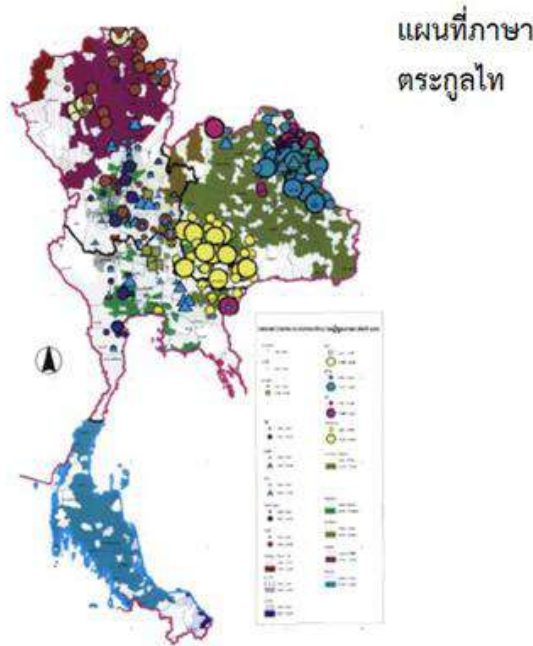

แผนภาพที่ 6-12 แผนที่กลุ่มภาษาใน จังหวัดเชียงราย

ที่มา : แผนที่ภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในประเทศไทย, สุวิไล เปรมศรีรัตน์, 2547

กลุ่มภาษาไท-กะได

1. ไทใหญ่ หรือ ฉาน หรือ เจี้ยว คือกลุ่มชาติพันธุ์ในตระกูลภาษาไท-กะได ซึ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ขนาดใหญ่อันดับสองของพม่า ส่วนมากอาศัยในรัฐฉาน ประเทศพม่า และบางส่วนอาศัยอยู่บริเวณ ดอยไตแลง ชายแดนระหว่างประเทศไทยกับประเทศพม่า คนไทใหญ่ในประเทศพม่ามีประมาณ 3 หรือ 4 ล้านคน แต่มีไทใหญ่หลายแสนคน ที่ได้อพยพเข้าสู่ประเทศไทยเพื่อหนีปัญหาทางการเมือง และการหางาน ตามภาษาของเขาเองจะเรียกตัวเอง ไต หรือ ไต (ตามสำเนียงไทย) มีหลายกลุ่ม เช่น ไตซิ่น ไตหลง ไตคัมตี ไตลื้อ และไตมาว แต่กลุ่มใหญ่ที่สุดคือ ไตโหลง และไตหลง
2. ไตลื้อ หรือ ไตลื้อ เป็นชาวไทกลุ่มหนึ่ง มีถิ่นฐานเดิมอยู่ในแถบสิบสองปันนาของจีน มีเอกลักษณ์ที่โดดเด่นคือการใช้ภาษาไทลื้อ และยังมีวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์อื่น ๆ เช่น การแต่งกาย ศิลปะ และประเพณีต่าง ๆ
3. ไทยวน หรือ ไตยวน เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ตระกูลภาษาไท-กะไดกลุ่มหนึ่งที่ตั้งถิ่นฐานทางตอนเหนือของประเทศไทยที่เคยเป็นที่ตั้งของอาณาจักรล้านนา ในอดีตคนล้านนามีหลายกลุ่มชาติพันธุ์ แต่กลุ่มใหญ่ที่สุดคือ "ไทยวน" ซึ่งมีคำเรียกตนเองหลายอย่าง เช่น "ยวน โยน หรือ ไต(ไท)" และถึงแม้ในปัจจุบัน ชาวล้านนาจะกลายเป็นพลเมืองของประเทศไทยแล้วก็ตาม แต่ก็มักเรียกตนเองว่า "คนเมือง" ซึ่งเป็นคำเรียกที่เกิดขึ้นในภายหลัง ในยุคเก็บผักใส่ซ้าเก็บข้าใส่เมือง เพื่อฟื้นฟูประชากรในล้านนาหลัง สงคราม โดยการกวาดต้อนกลุ่มคนจากที่ต่าง ๆ เข้ามายังเมืองของตน
4. ไทเขินเป็นชนชาติหนึ่งในกลุ่มไต ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ใน เมืองเชียงตุง รัฐฉาน ประเทศพม่า ไทเขินเรียกตัวเองว่า "ซิ่น" ซึ่งมาจากชื่อแม่น้ำในเมืองเชียงตุงภาษาพูดและเขียนของไทเขินมีความคล้ายคลึงกัน กับไทยองและไทลื้อมาก พูดภาษาภาษาไทซิ่น ซึ่งเป็นภาษาในกลุ่มภาษาย่อยไทพายัพ ในกลุ่มภาษา คำ-ไต ตระกูลภาษาไท-กะได ในประเทศไทยพบชาวไทยเขินบริเวณสันป่าตอง สันกำแพง แม่แตง ดอยสะเก็ด และในเขตอำเภอเมือง ในจังหวัดเชียงใหม่
5. ไทหย่า คือกลุ่มชนชาวไทกลุ่มหนึ่ง ซึ่งมีถิ่นอาศัยเดิมในตำบลโมษาเจียง อำเภอซินผิง จังหวัดยิวซี มณฑลยูนนาน ประเทศจีน ชาวจีนเรียกคนไทกลุ่มนี้ว่า ฮวาเย่าไต แปลว่า ไทเอวลา ย ชาวไทหย่า บางส่วนได้อพยพมายังสิบสองปันนา บางส่วนเข้าสู่พม่าและไทย

แผนภาพที่ 6-13 แผนที่ภาษาตระกูลไท

ที่มา : แผนที่ภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในประเทศไทย, สุวิไล เปรมศรีรัตน์, 2547

กลุ่มภาษาจีน-ทิเบต

1. จีนยูนาน หรือภาษาถิ่นพายัพว่า “ฮ่อ” เป็นการเรียกกลุ่มชนเชื้อสายจีนที่อพยพลงมาจากมณฑลยูนนานโดยไม่จำแนกว่านับถือศาสนาใด เข้ามาตั้งถิ่นฐานบริเวณพรมแดนระหว่างประเทศไทยและลาว มีทั้งอาศัยอยู่บนเทือกเขาและในเมือง ในประเทศไทยชาวจีนฮ่อมักอาศัยอยู่ในจังหวัดเชียงราย เชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน ลำปาง และพะเยา ชาวจีนฮ่อที่อพยพเข้ามานั้นพอจะแบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม ได้แก่
 - กลุ่มพ่อค้าคาราวาน ที่ใช้ม้าต่างหรือ ล่อ เป็นพาหนะในการบรรทุกสินค้าผ่านมาทางฮ่องลิกหรือด่านแม่สาย เดินทางตามช่องทางนี้มาตั้งแต่โบราณ
 - กลุ่มจีนฮ่อลี้ภัย ในช่วงปราบปรามกบฏปันทาย นำโดยสุลต่านสุลัยมาน หรือตู้เหวินซิว ผู้สถาปนารัฐฝิงหนานขึ้นในมณฑลยูนนานในช่วง พ.ศ.2396-2416 แต่กลับถูกทางการราชวงศ์ชิงปราบปรามอย่างราบคาบ
 - กลุ่มทหารกู้ชาติจีนอพยพเข้ามา หลังจากการปฏิวัติประเทศจีนประสบความสำเร็จใน พ.ศ. 2492 ภายใต้การนำของเหมาเจ๋อตง ทำให้ทหารกองพล 93 ของจีนคณะชาติหรือพรรคก๊กมินตั๋งต้องถอยร่นลงมาอยู่ตามแนวชายแดนไทย-พม่า และต่อมาส่วนหนึ่งได้เดินทางไปอยู่ที่ประเทศไต้หวัน อีกส่วนหนึ่งปักหลักอยู่ทางภาคเหนือของไทย

2. คนเผ่าอาข่าเป็นชนกลุ่มหนึ่ง ซึ่งมีบรรพบุรุษพื้นเพเดิม อาศัยอยู่ทางตอนใต้ของประเทศจีน ในประเทศจีนเรียกว่า “ฮานี หรือ โวโน” โดยมีเส้นทาง 2 เส้นทาง คือ เส้นทางแรก อพยพจากประเทศพม่าแคว้นเชียงตุง เข้าสู่ประเทศไทยเนื่องจากเกิดปัญหาทางการเมือง ด้านฝั่งเขตอำเภอแม่จัน ทางหมู่บ้านพญาไพร (ปัจจุบันเป็นอำเภอแม่ฟ้าหลวง) และเส้นทางที่สอง อพยพโดยตรงจากประเทศจีน โดยเดินทางผ่านบริเวณตะเข็บชายแดนพม่า และแม่น้ำโขงประเทศลาว และเข้าสู่ประเทศไทยโดยตรงที่อำเภอแม่สาย
3. ล่าหู่ หรือ มูเซอ อาศัยอยู่ในประเทศจีน เมื่อถูกรุกรานจึงอพยพมาทางตอนใต้เข้าสู่ประเทศพม่า และทางเหนือของประเทศไทย เมื่อกว่า 13 ปีมาแล้ว โดยเข้ามาทางอำเภอแม่จัน อำเภอเชียงแสน อำเภอเชียงของ อำเภอเวียงป่าเป้า อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย, อำเภอฝาง อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่, และอำเภอบางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน มีเพียงส่วนน้อยที่มาจากอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก มูเซอที่รู้จักกันมาก ได้แก่ มูเซอดำ มูเซอแดง มีวัฒนธรรมประเพณีคล้ายคลึงกัน มูเซอ เป็นภาษาพม่า แปลว่า นายพราน เนื่องจากมีความชำนาญในการล่าสัตว์โดยใช้หน้าไม้ ภาษาอังกฤษ เรียกว่า ลาสู ในกลุ่มมูเซอดำ เรียกว่า ลาสูนา มูเซอแดง เรียกว่า ลาสูยี

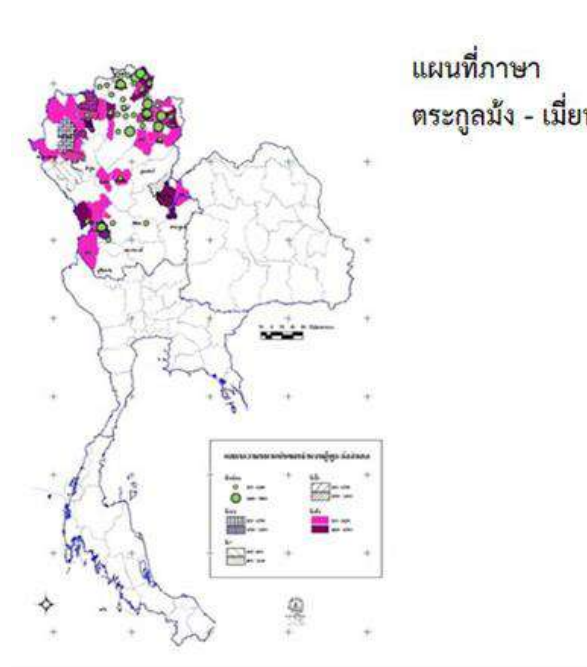

แผนภาพที่ 6-14 แผนที่ภาษาตระกูลจีน – ทิเบต

ที่มา : แผนที่ภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในประเทศไทย, สุวิไล เปรมศรีรัตน์, 2547

กลุ่มภาษามอญ-เขมร

1. ชาวปะหล่องเรียกตัวเองว่า Ta-ang ส่วนคำว่า ปะหล่อง มาจากภาษาไทใหญ่ ไทใหญ่บางกลุ่มเรียก "คุณลอย" หมายถึง คนลอย ส่วนชาว พม่าเรียก “ปะลวง” ชาวปะหล่องส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในเขต ตะวันตกเฉียงเหนือของรัฐชาน รัฐคะฉิ่นในพม่า และยูนนานในประเทศจีน ชาวปะหล่อง ในประเทศไทยอพยพมาจากพม่า เมื่อประมาณ พ.ศ. 2527 เรียกตัวเองว่า "ดาระอั้ง" เอกสาร ประวัติศาสตร์ หลายฉบับกล่าวว่า ชาวปะหล่องเป็นพลเมืองกลุ่มหนึ่งได้รับการปกครองของนครรัฐแสนหวี
2. ลัวะ หรือลวะว้า เป็นเจ้าของถิ่นเดิมภาคเหนือก่อนที่ไทยเราจะอพยพลงมาสู่แคว้นสุวรรณภูมิ ตามตำนานของเชียงรายได้บันทึกไว้ว่า ชาวลวะว้าเคยมีอำนาจปกครองไทยสมัยหนึ่ง แต่ต่อมาภายหลัง ได้เกิดการต่อสู้รบพุ่งกัน ไทยประสบชัยชนะได้ฆ่าฟันจับไล่และทำลายล้างชาติลวะว้า ชาวลวะว้าหรือลัวะเป็นจำนวนไม่น้อยที่หนีกระจัดกระจายไปอยู่ในเขตจังหวัดเชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง อาศัยอยู่ในบริเวณห่างไกลจากเขตเจริญ โดยตั้งบ้านเรือนรวมกันเป็นหมู่บ้านเฉพาะพวกของเขา

แผนภาพที่ 6-15 แผนที่ภาษาตระกูลม้ง - เมี่ยน

ที่มา : แผนที่ภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในประเทศไทย, สุวิไล เปรมศรีรัตน์, 2547

ประวัติศาสตร์และการพัฒนาการทางเศรษฐกิจสังคม

ประวัติศาสตร์เมืองแม่สาย

โยนกนคร - เมืองหิรัญนครเงินยาง - ยางเงิน (พ.ศ. 400 - 1805)

จากการศึกษาด้านตำนานพื้นเมืองต่าง ๆ นักวิชาการท้องถิ่นของเชียงรายกล่าวว่าเรื่องราวเกี่ยวกับเรื่อง การตั้งอาณาจักรต่าง ๆ ที่เป็นดินแดนของจังหวัดเชียงรายในปัจจุบันนั้นได้ปรากฏในพงศาวดารเหนือ โดยมีความ เชื่อว่า ถิ่นกำเนิดของชนชาติไทยนั้นน่าจะอยู่ทางประเทศจีนมาก่อน ในยุคที่ชนชาติไทยเรากำลังหนีจีนมาตั้งนคร หลวงอยู่ที่แคว้นเมาและหนองแสนั้น ถิ่นที่เป็นที่ตั้งของจังหวัดเชียงรายนี้เป็นที่อยู่ของชาวป่าชาวเขาพวกหนึ่ง เรียกว่า “ลัวะ” (หรือลัวะ หรือละว้า) และชาวป่าพวกอื่นอาศัยอยู่

ราว พ.ศ. 50 ไทยเผ่าหนึ่งเรียกว่า อ้ายลาว ตั้งอาณาจักรอยู่ที่นครป่า ถูกจีนรุกรานหนักเข้า จึงอพยพมา ตั้งอยู่บริเวณเมืองเดิม เชียงรุ่ง เชียงลาว ริมแม่น้ำสาย ตั้งราชวงศ์ขึ้นปกครองสืบต่อกันมาจนถึงสมัย ลาวจักราช จึง ได้ลงมาตั้งเมืองที่ตำบลยางเสี้ยวใกล้ดอยตุง เรียกว่า เชียงลาว ราวพุทธศตวรรษที่ 5 มีพวกไทยถอยร่นจากจีนตอน ได้ มาสมทบไทยที่เมืองเชียงลาวมากขึ้นทุกที จึงได้ขยายเมืองให้กว้างขวางขึ้นอีก เรียกว่า แคว้นยูนซาง หรือ ยวนเชียง มีอาณาเขตแผ่ไปถึงหลายเมือง เช่น เวียงกาหลง (อำเภอเวียงป่าเป้าในปัจจุบันนี้) เวียงฮ่อ ดงเวียง เวียง วัง แจ่ม เชียงแสน ทั้งนี้ภายหลัง พ.ศ. 590 เป็นต้นมา

ต่อมาราวพุทธศตวรรษที่ 11 ขอมมีอำนาจ จึงยกเข้ามาตีแคว้นยวนเชียง ขับไล่ชาวไทย แล้วตั้งเมืองขึ้นที่ เชียงแสน เรียกว่า สุวรรณโคมคำ บริเวณที่เคยเป็นเมืองเชียงลาว ใกล้ฝั่งน้ำโขง และได้อพยพคนไทย ลงมาสร้าง เมืองขึ้นใหม่อีกให้มั่นคงถาวรยิ่งขึ้น แล้วขนานนามว่า เมืองนาคนาคพันธุสิงหนวัตินคร ภายหลังเรียกสั้น ๆ ว่า นาคนคร, นาคบุรี, โยนกนาคนคร และโยนกนครหลวง เป็นต้น (คือเมืองเชียงแสนในปัจจุบัน) โดยยังมีกษัตริย์ ไทยอีกพระองค์หนึ่ง พระนามว่า ลาวจก หรือลาวจง ปฐมกษัตริย์ในราชวงศ์จักราช ซึ่งครองเมืองเชียงลาว ได้ ขยายอำนาจมาจนถึงเมืองเงินยาง จนรวบรวมบ้านเมืองเป็นปึกแผ่นแล้วได้ขนานนามเมืองว่า หิรัญนครเงินยาง

แผนภาพที่ 6-16 ภาพอาณาจักรโยนกเชียงแสนในอดีต

ที่มา : แผนที่แสดงขอบเขตอาณาจักรโยนกเชียงแสน, <https://history4553.wordpress.com>

ซากแนวกำแพงเมืองเวียงพางคำ, <http://www.openbase.in.th/node/8866>

ชุมทางการค้าระหว่างยูนนาน – เมาะตะมะ (พ.ศ. 1805 – 2397)

ภายหลัง พ.ศ. 1800 กลุ่มโยนกในตระกูลลาวเรียกตัวเองว่าลาวจากลุ่มน้ำกก-อิง-โขง ขยายอำนาจไปยังดินแดนที่เมืองหริภุญชัย สร้างเมืองแห่งใหม่เรียกเวียงกุมกาม แต่ในที่สุด ย้ายไปสร้างเมืองเชียงใหม่บริเวณเชิงดอยสุเทพ เมื่อ พ.ศ. 1839 แต่ต้องมีปัญหาขัดแย้งกับบ้านเมืองใหญ่น้อยหลายแห่ง

ต่อมาใน พ.ศ. 2000 เมืองเชียงใหม่สถาปนาเป็นศูนย์กลางของรัฐล้านนา มีอำนาจควบคุมดินแดนภาคเหนือของประเทศไทยกับบริเวณต่อเนื่องถึงลุ่มน้ำสาละวินในพม่ากับตอนใต้ของจีน และสองฝั่งโขงถึงลาวเหนือ แต่ถูกพม่ายึดครองในเวลาต่อมา ระยะเวลาราว 200 ปี ปกครองอยู่เมืองเชียงใหม่ระหว่าง พ.ศ. 2101-2317 ภายใต้การขยายอำนาจของพระเจ้าบุเรงนอง ทำให้เมืองในอาณาจักรล้านนา หยุดซังกเป็นเวลานาน และการเข้ามาของอาณานิคมอังกฤษ บริเวณชุมทางการค้าแม่สาย เป็นเพียงชุมทางการค้าเล็ก ๆ ไม่มีราชวงศ์ปกครองชัดเจนและเป็นเพียงเมืองลูกของ เมืองเชียงแสน ซึ่งมีบทบาทด้านการขนส่งทางน้ำและการสงคราม

แผนภาพที่ 6-17 แผนที่เดินทางของ Sir William , การล่าอาณานิคมของอังกฤษ, 2428

ที่มา : <https://www.burmaboating.com/blog/2015/8/9/10-beautiful-ancient-maps-and-charts-of-myanmar>

แม่น้ำกก – สาย (พ.ศ. 2397 – 2483)

เป็นยุคที่เส้นเขตแดนไม่ปรากฏชัดเจน เขตแดนและชายแดนจะชัดเจนที่ช่องทางระหว่างเมืองเท่านั้นที่เป็นจุดแบ่งอำนาจทางการค้าและรัฐแบบโบราณดังนั้นเส้นเขตแดนจึงอยู่บนเส้นทางการค้าไม่ได้ทอดยาวตลอดอาณาจักรหรือเมืองแต่อย่างใด การกั้นเขตระหว่างอำนาจนั้นเป็นภูเขาและแม่น้ำเท่านั้น เส้นทางการค้าชายแดนสามารถสร้างความมั่งคั่งให้กับกลุ่มชาติพันธุ์และอาณาจักรต่าง ๆ บนเส้นทางการค้า

การเข้ามาสร้างอาณานิคมของชาติตะวันตกทำให้พม่าตกเป็นเมืองขึ้นของอังกฤษ และรัฐฉานได้กลายเป็นกลุ่มรัฐในอารักขาของอังกฤษในเวลาต่อมา การเกิดขึ้นของกบฏเงี้ยวในพื้นที่ล้านนานั้นก็เป็นเหตุให้สยามนั้นไม่ไว้ใจกลุ่มไทใหญ่ที่อยู่ในบังคับของอังกฤษทำให้ล้านนาต้องระมัดระวังในการคบหากับพ่อค้าคนไทใหญ่มากขึ้น ทางล้านนานั้นก็เลยได้กลุ่มพ่อค้าคนจีนยูนนานมาเป็นคู่ค้าแทนในเส้นทางการค้านี้

ความเข้าใจของอังกฤษเข้าใจว่าแม่น้ำกกคือเส้นเขตแดนระหว่างรัฐฉานกับ สยามแต่สยามเองนั้นยึดเส้นเขตแดนที่ลำน้ำสาย และลำน้ำสายจึงกลายเป็นเส้นเขตแดนตั้งแต่ยุคอาณานิคมนั้นเป็นต้นมา ดังรายงานถึงเมือง เชียงรายเมื่อ 126 ปีที่ผ่านมา

แผนภาพที่ 6-18 Report by Mr. C.E.W. Stringer of a journey to the Laos state of Nān, Siam, 2431

ที่มา : <https://archive.org/details/cu31924068348774>

รอยต่อสหรัฐไทยเดิม – สยาม (พ.ศ. 2483 – 2497)

จนกระทั่งในสมัยช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 หลังจากไทยลงนามเป็นพันธมิตรกับญี่ปุ่น รัฐบาลจอมพล แปลก พิบูลสงคราม ได้จัดตั้งกองทัพพายัพ และส่งกำลังทหารเข้ายึดครองเมืองเชียงตุงและ เมืองพานจากอังกฤษ มาจัดตั้งเป็นส่วนหนึ่งของไทยในชื่อ สหรัฐไทยเดิม เมื่อสงครามสิ้นสุด ญี่ปุ่นพ่ายแพ้สงคราม ไทยจึงคืนดินแดน สหรัฐไทยเดิมให้แก่อังกฤษ แสดงถึงการเป็นชุมทางการเดินทางในสงคราม จากสยามไปยังเมืองเชียงตุง และมีการ สลับ สับเปลี่ยนรัฐอยู่หลายครั้ง ด้วยการที่เป็นเส้นขอบของรัฐอยู่หลายครั้ง ทำให้บริเวณแม่สายเป็นแหล่งที่ชาวเขา จากรัฐต่าง ๆ อพยพมาอยู่ในพื้นที่

แผนภาพที่ 6-19 ภาพการเดินทางของทหารไทยเข้ายึดเมืองเชียงตุง 2485

ที่มา : <http://topichistoryn.blogspot.com/2015/07/2.html>

ชุมทางการค้าระบบโพลีก๊วน – ลอยเงิน (พ.ศ. 2497 – ปัจจุบัน)

หลังสงครามโลกครั้งที่สองเมืองแม่สายจึงกลายเป็นพื้นที่ชายแดนขึ้นมาเพราะลำน้ำสายกลายเป็นเส้นกั้นระหว่างพื้นที่ที่เคยเป็นจุดเชื่อมต่อกันเป็นเวลาสองปีกว่า การเกิดขึ้นของตลาดบุญยืน พ.ศ. 2497 โดยคนจีน 6-7 ครอบครัว อีกทั้งการอพยพของผู้คนจากเพื่อนบ้านและกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ เข้ามาค้าขายในฐานะเมืองชายแดนเป็นจำนวนมาก และคนบางคนมาทำนาที่พื้นที่แม่สายโดยใช้ลำน้ำสายในการเกษตรกรรม คือหมู่บ้านเหมืองแดงได้มีประวัติศาสตร์ที่ยาวนานกว่าเมืองแม่สายที่เป็นเมืองชายแดน คือตั้งแต่ พ.ศ. 2460 กลุ่มคนของเมืองลำพูนได้อพยพมาที่บริเวณใกล้ลำน้ำแม่สายด้วยการเกษตรเท่านั้น ดังนั้นเมืองแม่สายที่กลายเป็นเมืองชายแดนที่เกิดขึ้นจากเขตอำนาจรัฐจึงเกิดอย่างเป็นรูปธรรมคือ หลังสงครามโลกครั้งที่สองเป็นต้นมา การอพยพเข้ามาของผู้คนอย่างต่อเนื่องในช่วงสถานการณ์ความขัดแย้งระหว่างอุดมการณ์ทางการเมืองในพื้นที่ พม่า ลาว ไทย และการต่อสู้ของชนกลุ่มน้อยในพม่าซึ่งทำให้ พ.ศ. 2525 เป็นจุดการอพยพครั้งใหญ่ เนื่องจากการสู้รบในพื้นที่ชายแดน และบ้านเกาะทรายที่ติดกับลำน้ำสายก็เป็นแหล่งพื้นที่รองรับการอพยพผู้คนเหล่านั้นและการมอบสถานะบุคคลให้กับกลุ่มอดีตทหารจีนคณะชาติเป็นแรงดึงดูดผู้คนเหล่านั้นเข้ามาตั้งถิ่นฐาน

“โพลีก๊วน” เป็นคำในภาษาจีน (แต้จิ๋ว) ที่เป็นคำสองคำคือ “โพลี” หมายถึงจดหมายหรือข้อความพร้อมเงิน ส่วน “ก๊วน” หมายถึงสถานที่ที่มีคนหลาย ๆ คนอยู่รวมกันเพื่อประกอบกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง เมื่อรวมความกันแล้วหมายถึงสถานที่ที่ส่งจดหมายพร้อมเงินไปให้ญาติพี่น้องของชาวจีนในประเทศจีน ต่อมาเมื่อระบบไปรษณีย์ของไทยมีความก้าวหน้า คำว่าโพลีก๊วน จึงกลายเป็นภาษาชาวบ้านที่หมายความเช่นเดิมคือการส่งเงินไปยังเมืองจีน และกำหนดคำ(สำเนียงจีแต้จิ๋ว) ในภาษาทางการของไทยใช้เรียกกิจกรรมนี้ว่า “จิ้ง”(เงิน)

“สิ่ง”(จดหมาย) “เก๊ก”(สถานที่) (สุชาติ ตันตสุรฤกษ์ ,2532:46) ที่มีความหมายว่าระบบการส่งเงินกลับไปยังประเทศจีน แต่อย่างไรก็ตามคนนิยมเรียกกิจกรรมนี้ว่า โปยก๊วน”

รัฐบาลสยามในเวลานั้นพยายามสร้างรัฐสมัยใหม่ให้เป็นที่ยอมรับและเพื่อสร้างอำนาจการจัดการกิจการภายในให้เทียบเคียงกับประเทศมหาอำนาจที่กำลังล่าอาณานิคมอยู่ในขณะนั้น โปยก๊วนจึงเป็นสิ่งที่คาบเกี่ยวกับสองกิจการความมั่นคงของรัฐกล่าวคือกิจการการสื่อสาร หรือการไปรษณีย์ และกิจการการเงินระหว่างประเทศ รัฐจึงเข้ามาควบคุมและจัดการให้เป็นระบบที่รัฐควบคุมได้พร้อมทั้งปรับปรุงกิจการไปรษณีย์ไปพร้อมกันด้วย

เมื่อหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้จัดตั้งธนาคารแห่งประเทศไทยขึ้นเพื่อควบคุมการการปริวรรตเงินตราต่างประเทศ ด้วยการออกพระราชบัญญัติว่าด้วยการควบคุมการแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศขึ้น เมื่อ พ.ศ. 2485 ร้านโปยก๊วนจึงแปรสภาพเป็น “ตัวแทนซื้อเงิน” และต้องได้รับอนุญาตประจำโดยซื้อเงินตราต่างประเทศจากกระทรวงการคลัง วิธีการส่งเงินแบบโปยก๊วน ได้เจริญก้าวหน้ามากจนถึง พ.ศ. 2501 ยอดการส่งเงินลดลงและลดลงอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากสาเหตุทางการเมืองของจีน และทางการไทยได้ประกาศยกเลิกบริการการห่อจดหมายของชาวจีนเมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน พ.ศ. 2514 ซึ่งหมายความว่าเป็นการยกเลิกระบบโปยก๊วนโดยสิ้นเชิง

ลอยเงินในพื้นที่แม่สายนั้นเป็นการลอยเงินเพื่อการทำธุรกิจชายแดนแต่เดิมมีการลอยเงินอาจมีข้ามพรมแดนบ้างแต่ไม่มากนัก ปัจจุบันการลอยเงินเป็นการทำการระหว่างพื้นที่ชายแดนไปยังพื้นที่ห่างไกล แต่ก็เกินไปด้วยสาเหตุจากการค้าทั้งสิน การลอยเงินขึ้นกับว่าคนลอยเงินอยู่ฝั่งไหนเป็นหลักถึงแม้ว่าการค้าจะอยู่อีกฝั่งหนึ่งก็ตาม ในอดีตกฎหมายฟอกเงินยังไม่เข้มงวด ร้านค้าต่าง ๆ ก็รับบริการรับแลกเงินเพื่อลอยเงินเป็นจำนวนมาก แต่ปัจจุบันในฝั่งอำเภอแม่สายมีจำนวนน้อยมากที่เปิดให้บริการ

แผนภาพที่ 6-20 เงินโปยก๊วน และด่านพรมแดนแม่สาย

ที่มา : <http://topicstock.pantip.com/library/topicstock/2011/10/K11177317/K11177317.html>

<http://www.chiangrai-tour.com/>

ประวัติศาสตร์เมืองเชียงของ

เมืองร้อยเต่า ลาวครอบ – เมืองขรรษา (ต้นสมัยพุทธกาล – พ.ศ.1812)

เมืองเชียงของเมืองโบราณมีความสำคัญในอดีตด้วยชัยภูมิที่ตั้งเหมาะแก่การติดต่อสัมพันธ์ค้าขายกับเมืองต่าง ๆ มีแม่น้ำสายสำคัญสองสายคือ แม่น้ำอิงและแม่น้ำโขงเป็นเส้นทางสัญจรหลักเชื่อมต่อไปยังเมืองต่าง ๆ แม่น้ำโขงทางทิศเหนือเส้นทางติดต่อกับเมืองเชียงแสนไปจนถึงเมืองในแคว้นสิบสองปันนา ทางทิศใต้เส้นทางติดต่อกับเมืองหลวงพระบาง และแม่น้ำอิงติดต่อกับเมืองเทิง เมืองล่อ อำเภोजุน และเมืองภูกามยาวหรือเมืองพะเยา จึงทำให้เชียงของเป็นเมืองท่าสำคัญตั้งแต่อดีตที่ผ่านมา

อำเภอเชียงของเป็นเมืองโบราณเคยรุ่งเรืองมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาเงินยาง(เชียงแสน) เดิมมีชื่อเรียกว่า “เมืองขรรษา” ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเป็นเมืองเชียงของ ขึ้นกับนครนันทบุรี (น่าน) โดยเจ้าผู้ครองนครน่านได้แต่งตั้งให้เจ้าอริยวงศ์เป็นเจ้าเมืองคนแรก เมื่อ พ.ศ. 1805 ยุคแรก ยุคตำนาน มีตำนานพระเจ้าเลียบโลก กล่าวถึงกลุ่มชนดั้งเดิมในพื้นที่คือชาวมลักขุหรือลัวะ องค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้มาเทศนายังหมู่บ้านตำมิละ และได้ถอนพระเกศาสองเส้นให้ชาวบ้านใส่ผอบฝังไว้ห่างกันข้างละ 25 วา แล้วก่อเป็นสถูป เป็นที่มาของวัดไชยสถาน และวัดศรีบุญยืน ที่คนทั่วไปรู้จักในนามวัดหลวง และวัดพระแก้ว

แผนภาพที่ 6-21 เจดีย์บรรจุพระเกศา วัดพระแก้ว และวัดหลวง ตามลำดับ, แผนที่เมืองขรรษา ยุคลาว
ที่มา : <http://www.chiangraifocus.com>, <https://www.youtube.com/watch?v=-wjY0NNnBas>

พญามังราย – น่าน – อิทธิพลล้านนา (พ.ศ. 1812 – 2297)

พญามังรายหมายจะสร้างพระราชอาณาจักรใหม่ จึงรวบรวมหัวเมืองต่าง ๆ ให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน โดยสร้างเมืองเชียงรายเป็นเมืองหลวงใหม่เมื่อ พ.ศ. 1805 และต่อมาจึงเสด็จไปเอาเมืองเชียงของได้ในปี พ.ศ. 1812 การแผ่ขยายอำนาจของพญามังราย ได้เข้าตีเมืองหิรัญนครเงินยาง และให้เมืองเชียงของซึ่งขึ้นตรงต่อ น่าน มีบทบาทเป็นเพียงเมืองลูกริมแม่น้ำโขง ยังคงไม่มีบทบาทสำคัญเท่าใดนัก

ภายหลังการขยายอำนาจของพม่า ทำให้เมืองเชียงของ ตกอยู่ในอำนาจของพม่ากว่า 200 ปี โดยช่วงท้ายของการกอบกู้เอกราชกรุงศรีอยุธยา เป็นเหตุให้เมืองร้าง โดยราชวงศ์อริเยะได้พาชาวไทลื้อ ขมุ และยวน หนีไปอยู่ที่เมืองน่าน (นอกเขตตองอู) โดยเป็นเหตุให้เมืองเชียงของเป็นเมืองร้างช่วงระยะเวลาหนึ่ง

แผนภาพที่ 6-1 แผนที่อุษาคเนย์ประมาณ พ.ศ.1953, แผนที่เส้นทางเดินทาง ของพระเจ้าบุเรงนอง
ที่มา : <http://huexonline.com/knowledge/19/151/> <https://issuu.com/sarakadeemag/docs/burengnong>

เวียงใหม่ - ลาว – ดินแดนส่วนกลาง (พ.ศ. 2297 – 2457)

เชียงของยุคเจ้าเมืองสีตระกุล หลังจากพม่าออกจากเมืองเชียงแสน เจ้าเมืองเชียงแสนได้ส่งเจ้าอริยะมาฟื้นฟูเมืองเชียงของ ยุคนี้มีเหตุการณ์ที่สำคัญเกิดขึ้น เช่น การเปลี่ยนแปลงการปกครองจากล้านนามาเป็นสยาม การล่าอาณานิคมของฝรั่งเศส เหตุการณ์เงี้ยวปล้นเมืองเชียงของ เป็นต้น

เจ้าرامةเสน ลูกเจ้าอริยะ ได้กลับมา พัฒนาเมืองเชียงของภายหลังสงคราม และสร้างเวียงใหม่ (หาดไคร้และสบสม) นำพาคนลื้อ คนขมุ คนยวนกลับสู่พื้นที่ และเกิดการหลั่งไหลของชาวเขาต่าง ๆ มาสู่พื้นที่เชียงของ

ภายหลังลาวตกอยู่ในอาณานิคมของฝรั่งเศส ทำให้เชียงของเป็นดินแดนส่วนกลาง จนข้อตกลงยุติเมื่อ พ.ศ. 2447 และนำไปสู่การเป็นรัฐชาติใน พ.ศ. 2547 ชุมทางสินค้าเกษตร ชาวเขา และเรือ น่าน - หลวงพระบาง

เหล่ากบฏเงี้ยว และคนผิดกฎหมาย ได้เข้ามาสู่ พื้นที่ เพราะเป็นพื้นที่นอกเหนือกฎหมาย โดยชาวเขาต่าง ๆ ได้มีพิธี และวิถีชีวิตสัมพันธ์ลุ่มแม่น้ำโขงสืบมา ในบริเวณเมืองเชียงของ

แผนภาพที่ 6-22 ภาพงานพิธีสืบชะตาแม่น้ำโขง บริเวณผาถ่าน, เชียงของ, 2448 , การล่าปลาบึกที่ เชียงของ, 2535

ที่มา : http://chiangkongchingrai.blogspot.com/2015/10/blog-post_86.html

<https://www.bloggang.com/mainblog.php?id=watershed&month=04-06-2006&group=1&gblog=4>

ชุมทางสินค้าเกษตร ชาวเขา และเรือ - น่าน - หลวงพระบาง (พ.ศ. 2457 - ปัจจุบัน)

เมืองเชียงของเจริญเติบโตขึ้นเพื่อใช้เดินทางไปหลวงพระบาง จากน่าน อีกทั้งนักท่องเที่ยวที่ต้องการเดินทางท่องเที่ยวไปหลวงพระบาง คนหนีภัยการเมืองได้เข้ามาอยู่ในพื้นที่เชียงของ ทั้งชาวพม่า และชาวลาว ทำให้เมืองเชียงของเป็นชุมทางการค้าสินค้าเกษตรของชาวเขา เมืองเชียงของได้พัฒนาเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวไปยังหลวงพระบาง หรือสิบสองปันนามากขึ้น การพัฒนาสะพานมิตรภาพไทยลาวแห่งที่ 4 และเขตเศรษฐกิจพิเศษจะนำมาซึ่งการ เปลี่ยนแปลงแก่เมืองเชียงของ

พ.ศ. 2447-2481 สงครามโลกครั้งที่สอง ฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงอยู่ในการปกครองของฝรั่งเศส มีการสู้รบทำให้มีกลุ่มคนต่าง ๆ อพยพโยกย้ายมายังพื้นที่เมืองเชียงของ เกิดขบวนการเรียกร้องดินแดน มีกองทัพไทยมาตั้งฐานทัพ ชาวเมืองเชียงของเป็นลูกหาบไปสู้รบเมืองเชียงตุงในสงครามอินโดจีน

พ.ศ. 2487-2532 เขตพื้นที่สีแดง สงครามการต่อสู้ระหว่างฝ่ายเสรีนิยมและฝ่ายสังคมนิยม เชียงของเป็นพื้นที่ยุทธศาสตร์หนึ่งของการสู้รบ

จากการค้นคว้าของนักวิชาการทั้งส่วนกลางและท้องถิ่นชี้ให้เห็นเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ได้สร้างการเปลี่ยนแปลงเมืองเชียงของหลายยุคหลายสมัยจนมาถึงยุคที่ห้ายุคปัจจุบัน ยุคสงครามเศรษฐกิจการค้า ยุคที่สร้างความกังวลให้คนท้องถิ่นเริ่มจาก นโยบายการพัฒนาประเทศในรัฐบาลของนายอภิชาติชาย ชุนหวัน ที่เปลี่ยนจากสนามรบเป็นสนามการค้า เมืองเชียงของจึงเป็นเป้าหมายของการเปิดประตูสู่การค้ากับประเทศเพื่อนบ้าน ลาวเริ่มผ่อนปรน

การค้าชายแดนใน พ.ศ. 2533 ทำให้เชียงของกลับมาเป็นเป้าหมายของนักท่องเที่ยวสามารถผ่านแดนเพื่อไปยัง หลวงน้ำทาและหลวงพระบาง ที่พักโรงแรมผุดขึ้นนักท่องเที่ยวเริ่มหลังไหลเข้ามา เกิดการกว้านซื้อที่ดินในเขต อำเภอเชียงของมีราคาสูงเป็นประวัติการณ์ ชาวบ้านพากันแห่ขายที่ดิน ต่อมาเกิดการรวมตัวของ 6 ประเทศลุ่มน้ำโขงภายใต้แผนความร่วมมือทางเศรษฐกิจอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง (GMS) ใน พ.ศ. 2534 ที่เน้นการจัดการทรัพยากร และพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ เพื่อสร้างรายได้ทางเศรษฐกิจจนเกิดโครงการพัฒนาต่าง ๆ ตามมาเช่น โครงการสร้างเขื่อนเพื่อผลิตไฟฟ้าในแม่น้ำโขง โครงการระเบิดเกาะแก่งเพื่อการเดินเรือพาณิชย์ โครงการพัฒนา สี่เหลี่ยมเศรษฐกิจเขตการค้าเสรีอาเซียนไทย-จีน และใน พ.ศ. 2551 พื้นที่อำเภอเชียงของได้มีการศึกษาความเป็นไปได้ในการกำหนดเขตเศรษฐกิจพิเศษหรือเขตปกครองพิเศษเพื่อรองรับระบบการพัฒนาเศรษฐกิจแบบใหม่ นิคมอุตสาหกรรมเชียงของพื้นที่ 16,000 ไร่ ถนนสาย R3A สะพานข้ามแม่น้ำโขง ทำให้พื้นที่ในเขตอำเภอเชียงของ เกิดการกว้านซื้อที่ดินของนายทุนเพื่อเก็งกำไรอีกครั้งหนึ่ง และในปัจจุบัน พ.ศ. 2555 เป็นต้นมา ทางรัฐบาล มีนโยบายความร่วมมือเศรษฐกิจประชาคมอาเซียน

ผลกระทบจากโครงการพัฒนาต่าง ๆ ที่ผ่านมาเช่นโครงการเดินเรือพาณิชย์ในแม่น้ำโขง เขตการค้าเสรีหรือ FTA ไทยจีน ท่าเรือพาณิชย์ เป็นโครงการที่ไม่ได้เอื้อประโยชน์ให้คนท้องถิ่น เชียงของเป็นเพียงทางผ่านของเม็ดเงินทั้งนี้ สะพานมิตรภาพเป็นความหวังของคนท้องถิ่นกับการสร้างรายได้อย่างเป็นกอบเป็นกำ ตามคำวลีงาม ๆ ของหน่วยงานภาครัฐที่สร้างแรงจูงใจให้คนเชียงของ ที่ดิน ห้างร้าน โรงแรม ผุดขึ้นเหมือนดอกเห็ด หลังจากเปิดสะพานเสร็จ การคมนาคมขนส่งสะดวกสบาย ชาวเชียงของไม่ต้องปวดหัวกับรถพ่วงสิบล้อวิ่งผ่านเมืองที่คับแคบทำให้เกิดปัญหาการติดและอุบัติเหตุ ขนส่งสะดวกไม่ต้องระเบิดแก่งแม่น้ำโขงเพื่อเดินเรือพาณิชย์

แผนภาพที่ 6-23 ตลาดกาดกองแก้ว, 2495, , สะพานมิตรภาพไทย – ลาว 4

ที่มา : วินัย ธาดาเดช, <https://www.thairath.co.th/content/813497>

http://www.chiangkhongbestdestination.com/th/images/stocks/slide/2017828091_S7.jpg

ประเด็นยุทธศาสตร์ของการออกแบบและพัฒนาเมืองท่องเที่ยวของเมืองแม่สาย และเมืองเชียงของ

เนื้อหาในส่วนนี้เสนอประเด็นความท้าทายในการออกแบบและพัฒนาเมืองท่องเที่ยวของเมืองแม่สายและเมืองเชียงของ โดยแยกเป็นสองมิติด้วยกัน คือ ในด้านภาพลักษณ์ของเมืองในปัจจุบัน และในด้านพฤติกรรมกรท่องเที่ยวและการทัศนอาจรของนักท่องเที่ยว

ภาพลักษณ์ของเมืองแม่สาย

เมืองแม่สายในอดีตนั้นถูกจดจำในการเป็น “เหนือสุดแดนสยาม” ในสมัยที่การเดินทางยังไม่รวดเร็ว การเดินทางถึงเหนือสุดของสยาม จึงเป็นจุดหมายปลายทางของนักท่องเที่ยวจำนวนมาก และมีบทบาทที่ใหญ่กว่าเมืองเชียงรายในสมัยนั้น โดยในปัจจุบันภาพลักษณ์การเป็นจุดเหนือสุดแดนสยามได้มีการขยายตัวออกไปถึงจนสามเหลี่ยมทองคำ บริเวณใกล้เชียงแสน และมีขอบเขตที่พรา่เลือนกว่าในอดีต เนื่องจากการเดินทางที่มีความสะดวกมากขึ้น นักท่องเที่ยวสามารถไปต่างประเทศได้ในระยะเวลาที่น้อยกว่าการเดินทางมาแม่สาย นอกจากนี้เมืองแม่สายยังมีบทบาทในการเป็นเมืองการค้าชายแดนมาตั้งแต่ในอดีต โดยรับสินค้าจากจีน และพม่า ทั้งถูกกฎหมายและผิดกฎหมาย ในอดีตการค้าชายที่เกิดขึ้น จึงเกิดจากการต้องการขนสินค้าผิดกฎหมายหรือมีราคาถูกในตลาดแม่สาย หรือตลาดท่าขี้เหล็กที่ประเทศพม่า

เมืองแม่สายได้รับความสำคัญน้อยลงในการเป็นพื้นที่เหนือสุดแดนสยาม อีกทั้งการค้าชายแดนที่ไม่ได้มีการปรับเปลี่ยนไปตามเทคโนโลยีสมัยใหม่หรือมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ จึงจำเป็นต้องมีการคำนึงถึงภาพลักษณ์ใหม่ของแม่สาย โดยภาพลักษณ์ที่ได้รับการสนับสนุนของแม่สายคือการเป็น “มหัศจรรย์ 10 ชาติพันธุ์ แม่สาย” ด้วยการนำวิถีชีวิตของชาวเขาในจังหวัดแม่สายกว่า 10 ชนเผ่ามานำเสนอและรวบรวมให้นักท่องเที่ยวสามารถสัมผัสได้

ใน พ.ศ. 2560 ได้เกิดปรากฏการณ์ที่ทำให้แม่สายกลับมามีบทบาทอีกครั้ง ผ่าน “โครงการก้าวคนละก้าว” เพื่อระดมทุนซึ่งเป็นกิจกรรมการวิ่งขอทุนช่วยเหลือแก่โรงพยาบาลศูนย์ 11 แห่งทั่วประเทศโดยใช้กิจกรรม จังหวัดยะลา อำเภอบางตอง โดยกำหนดเส้นทางจาก ในการระดมทุนจากคนไทยทั่วประเทศ โดยเป็นโครงการที่ทำให้คนไทยทุกคนทั่วประเทศ สามารถเป็นส่วนหนึ่งของโครงการได้อย่างทั่วถึง ด้วยการระดมทุนผ่านกิจกรรมวิ่งเป็นสื่อกลาง

ใน พ.ศ. 2561 ปฏิบัติการช่วยเหลือ 13 ชีวิต นักฟุตบอลและโค้ชทีมหมูป่าอะคาเดมีแม่สาย ที่ติดอยู่ในถ้ำหลวง-ขุนน้ำนางนอน อ.แม่สาย จ.เชียงราย กลายเป็นปรากฏการณ์ข่าวของโลกที่ได้รับความสนใจอย่างมาก โดยทีมกู้ภัยทั้งในไทยและต่างประเทศต่างระดมสรรพกำลัง มั่นสมองและใช้เทคนิควิธีที่ดีที่สุด มาช่วยเหลือนำตัวทุกคนออกมาได้ โดยภารกิจนี้ใช้ระยะเวลาเพียง 18 วันเท่านั้น

นอกจากนั้นแล้วจังหวัดเชียงรายได้มีการนำเสนอแบรนด์ท่องเที่ยว “ฮักเชียงราย” ของจังหวัดเชียงราย จากการร่วมสร้างแบรนด์ของจังหวัดเชียงราย การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยและหน่วยงานภาครัฐและเอกชนในจังหวัดเชียงราย ส่งเสริมการตลาดด้านการท่องเที่ยว โครงสร้างของแบรนด์ฮักเชียงราย เกิดจากจังหวัดเชียงรายที่มีเป็นเมืองท่องเที่ยวที่ยั่งยืน เป็นเมืองที่มีวิถีชีวิตและมิตรนิยม ผู้คนยิ้มแย้มแจ่มใสมีมิตรไมตรีที่งดงาม มีธรรมชาติที่สวยงาม สถาปัตยกรรมและวัฒนธรรมที่ยิ่งใหญ่งดงาม นอกจากนี้ยังเป็นเมืองที่มีประวัติศาสตร์มายาวนาน มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์และเป็นเขตการค้าและการท่องเที่ยวที่เชื่อมต่อกับประเทศเพื่อนบ้าน ด้านน่องกอดอุ้งตัวแทนของแบรนด์ เป็นตุ๊กตาสีเขียว เป็นรูปภูเขา ที่แทนความเป็นธรรมชาติที่สดใส สดชื่นและสะท้อนเอกลักษณ์และของแบรนด์ได้เป็นอย่างดี แบรนด์ฮักเชียงรายจะถูกนำไปใช้ในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทั้งหมดของจังหวัดเชียงราย ผ่านการสื่อสารการท่องเที่ยว โดยการใช้ร่องกอดอุ้ง บอกเล่าเรื่องราวความน่าเที่ยวน่าสัมผัสหรือน่ากอด นั่นเอง

แผนภาพที่ 6-24 ภาพลักษณ์เมืองแม่สาย

ที่มา : ผู้คอมเมนต์ในเว็บไซต์ Pantip, รูปภาพ พ.ศ. 2524

<https://2g.pantip.com/cafe/blueplanet/topic/E10751389/E10751389.html> ,

งานมหัทศจรีย์ 10 ชาติพันธุ์แม่สาย, <https://www.facebook.com/maesai10tribes/>

ภาพลักษณ์ของเมืองเชียงของ

เมืองเชียงของนั้นถูกจดจำในการเป็นเมืองทางผ่านสู่หลวงพระบาง จากการที่นักท่องเที่ยวนิยมเดินทางไปหลวงพระบางด้วยการนั่งเรือที่เชียงของข้ามฝากไปยังฝั่งลาว และเดินทางสู่หลวงพระบาง มีบทบาทเป็นประตูสู่หลวงพระบาง-อินโดจีน ทำให้เมืองเชียงของเป็นเมืองเกษตรกรรม นักท่องเที่ยวจดจำในฐานะเมืองทางผ่านหลังจากที่อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย ถูกประกาศให้เป็นเมืองเขตเศรษฐกิจพิเศษ ทำให้เชียงของมีความสำคัญในด้านเศรษฐกิจ การค้าและการท่องเที่ยว ปัจจุบันมีการเชื่อมโยงระบบการขนส่งด้านคมนาคมครบทั้ง 4 มิติ ได้แก่

- ทางบก ที่มีถนนเส้นทางสาย R3A เชื่อมการขนส่งกับทางจีนและ สปป.ลาว
- ทางน้ำ โดยเชียงของเป็น 1 ในเมืองที่มีท่าเรือสากล สามารถรองรับเรือสากลได้
- ทางราง โดยมีเส้นทางรถไฟสายใหม่ เด่นชัย-เชียงราย-เชียงของ รองรับการขยายตัวของเศรษฐกิจอาเซียนและการเติบโตของจีน ซึ่งขณะนี้อยู่ระหว่างการก่อสร้างศูนย์ขนส่งสินค้ามูลค่ากว่า 2,000 ล้านบาท สำหรับรองรับระบบรางในอนาคตอีกด้วย
- ทางอากาศ โดยขณะนี้ทางอำเภอมีแผนพัฒนาและปรับปรุงพื้นที่สนามบินเก่า ที่เคยใช้ในสมัยสงครามคอมมิวนิสต์ ให้กลับมาใช้งานได้ ซึ่งหากทุกอย่างเป็นไปตามแผนก็จะทำให้อำเภอเชียงของมีมิติของการเดินทางและการคมนาคมที่ครบทุกมิติ

โดยขณะนี้อำเภอเชียงของได้วางแผนด้านการท่องเที่ยวของเชียงของให้เป็น “Sport City” โดยใช้ต้นทุนเรื่องการมีวัฒนธรรม ธรรมชาติและวิวทิวทัศน์ที่สวยงามของเชียงของมาเป็นจุดขายหลัก และได้วางกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงกีฬาไว้อย่างหลากหลาย อาทิ จัดให้มีเส้นทางท่องเที่ยวโดยจักรยาน ในพื้นที่บริเวณริมแม่น้ำโขง การจัดทำมีกิจกรรมและการท่องเที่ยวสำหรับกลุ่มบิกไบค์ กิจกรรมการวิ่งมาราธอน เป็นต้น

นอกจากนั้นเชียงของยังได้วางแผนการท่องเที่ยวเพื่อเปลี่ยนตำแหน่งทางยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวของเชียงของจาก “เมืองผ่าน” เพื่อเดินทางต่อไปยังเมืองหลวงพระบาง ให้กลายเป็น เมืองสุดยอดจุดหมายปลายทางที่ ผู้คนอยากมาเยี่ยมเยือน (Best Destination) มุ่งเมืองศูนย์กลางการท่องเที่ยวครบวงจร โดยแบ่งการท่องเที่ยวออกเป็น 3 รูปแบบคือ “เที่ยวเชียงของ” หมายถึง การท่องเที่ยวหลากหลายมิติในพื้นที่อำเภอเชียงของ อาทิ การเที่ยวเชิงธรรมชาติชมทัศนียภาพที่สวยงามริมแม่น้ำโขง การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์วัดเก่าคูเมืองเก่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ไทลื้อ การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำร้อนโป่งมุ่น เป็นต้น “เที่ยวข้ามโขง” หมายถึง การท่องเที่ยวจากเชียงของข้ามไป สปป.ลาว บ่อแก้ว หลวงน้ำทา หลวงพระบาง เวียงคานาม จันทอนใต้ “เที่ยวทางธรรม” หมายถึง การท่องเที่ยวกราบไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์เพื่อเป็นสิริมงคลแก่ชีวิต ในวัดเก่า พระพุทธรูปเก่า และพระธาตุต่าง ๆ ในพื้นที่ โดยมีเป้าหมายในการพัฒนาเมืองเชียงของให้เป็นเมืองศูนย์กลางการท่องเที่ยวอย่างแท้จริง ผ่านกระบวนการขับเคลื่อนการพัฒนาต้นน้ำ กลางน้ำ ไปจนถึงปลายน้ำ

แผนภาพที่ 6-25 ภาพลักษณ์เมืองเชียงของ

ที่มา : ตามรอยแม่น้ำโขง จากเมืองเชียงแสนถึงแดนดินเชียงของ <http://www.lougrugschool.com>, Chiang kong The Best Destination, <http://www.chiangkhongbestdestination.com/th/home.aspx>

พฤติกรรมการท่องเที่ยวและการทัศนอาจร

พฤติกรรมการท่องเที่ยวและการทัศนอาจรของนักท่องเที่ยวที่มาแม่สาย

ด่านพรมแดนแม่สายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมและเป็นจุดหมายปลายทางของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเยือนจังหวัดเชียงรายและอำเภอแม่สายมาช้านาน ย้อนกลับไปราว พ.ศ. 2527 การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้เคยประเมินแหล่งท่องเที่ยวในเชิงความประทับใจและความพร้อมด้านการท่องเที่ยวของประเทศไทย ในบรรดา 34 แห่งที่ระบุถึงในการสำรวจครั้งนั้น พบว่ามีสถานที่ท่องเที่ยวในอำเภอแม่สายอยู่ด้วยไม่น้อยได้แก่ ถ้าปู่ถ้าปลา ถ้าผาจอม ขุนน้ำนางนอน ดอยผ่าหมี่ พระธาตุดอยตุง พระธาตุดอยเวา และทำซี้เหล็ก-แม่สาย โดยที่ทำซี้เหล็ก-แม่สายได้คะแนนสูงที่สุดในทั้งสองด้าน

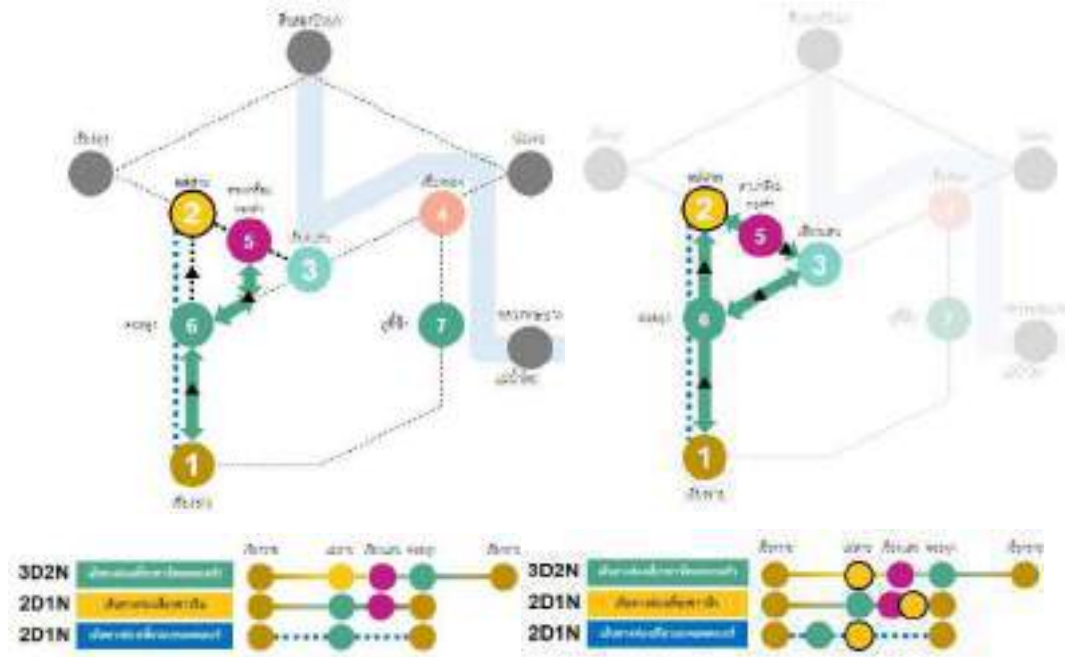
จากการเป็นจุดเชื่อมต่ออย่างเป็นทางการของประเทศไทยและประเทศเมียนมาส่งผลให้ประชาชนของทั้งสองประเทศใช้เส้นทางนี้สัญจรไปมาเพื่อการท่องเที่ยว ค่าขายชายแดน ลงทุน ซื้อหาสินค้าอุปโภคบริโภคต่าง ๆ นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยวอำเภอแม่สายซึ่งส่วนใหญ่เป็นคนไทยมักนิยมข้ามแดนไปจับจ่ายซื้อหาสินค้านานาชนิด ทั้งสินค้าราคาถูกจากประเทศจีน รวมถึงสินค้าพื้นเมืองของฝั่งพม่ากันที่ตลาดทำซี้เหล็ก โดยที่บริเวณริมสะพานฝั่งไทยได้มีการจัดทำป้าย “เหนือสุดยอดแดนในสยาม” (The Northernmost Point of Thailand)

สำหรับให้นักท่องเที่ยวถ่ายรูปเป็นที่ระลึก สัญลักษณ์สำคัญของเมืองแม่สายที่ได้รับการต่อยอดโดยสื่ออยู่เสมอ เช่น โครงการก้าวคนละก้าวฯ นำโดยตูน บอดี้สแลม (อาทิวราห์ คงมาลัย) ก็ใช้จุดนี้เป็นจุดสิ้นสุดของการวิ่ง และร่วมถ่ายภาพกับป้ายนี้ด้วย

อย่างไรก็ดี หลังจากพม่าเปิดให้ใช้หนังสือเดินทางระหว่างประเทศและวีซ่าไทย-พม่าข้ามผ่านด่านนี้เมื่อ พ.ศ. 2556 นักท่องเที่ยวประเทศอื่นก็ให้ความสนใจเข้าไปเที่ยวพม่าโดยใช้ช่องทางนี้มากยิ่งขึ้น งานวิจัยหลายชิ้นที่ได้ศึกษาพฤติกรรมนักท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงรายก็ยืนยันเช่นนั้น ด่านพรมแดนแม่สายเป็นหนึ่งในสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเชียงรายเสมอ เช่น เฉลิมชัย อัครโสภี ศึกษาแรงจูงใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยต่อการท่องเที่ยวบริเวณด่านพรมแดนไทย-พม่า พบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่อายุระหว่าง 15-24 ปี เป็นนักเรียนนักศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือนไม่เกิน 10,000 บาท และโสด ทำให้อาจมองได้ว่าตลาดชายแดนแม่สายเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำหรับคนรุ่นใหม่ที่มีรายได้ไม่มาก ซึ่งพอจะเดินทางมาเที่ยวกันเองได้ นักท่องเที่ยวที่ตั้งใจไปเที่ยวฝั่งท่าซี้เหล็ก โดยมากมักรับประทานอาหารเช้าที่เรียบง่ายก่อนข้ามไป เพราะร้านฝั่งท่าซี้เหล็กส่วนใหญ่เป็นอาหารพื้นเมืองที่คนไทยไม่ค่อยนิยมรับประทาน เว้นเสียแต่จะเป็นคนในพื้นที่ซึ่งคุ้นชินหรือไม่ก็คือนักท่องเที่ยวที่ชอบลองอาหารแปลกใหม่

กิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวอำเภอแม่สายมีให้เห็นตลอดทั้งปี กิจกรรมที่เป็นที่รู้จักที่ได้จัดต่อเนื่องมาหลายปีก็คือ “เค้าท์คาว์น 2 แผ่นดิน เชื่อมสัมพันธ์ไทย-เมียนมา” จัดงานที่สะพานแห่งที่ 1 ช่วงวันที่ 31 ธันวาคมของทุกปี โดยในวันดังกล่าวทางการไทยจะขยายเวลาเปิดด่านผ่านแดนไปจนถึงเวลา 02.00 น. ของวันที่ 1 มกราคม “ประเพณีนมัสการและสงฆ์น้ำพระธาตุตอดดุง” จัดในวันขึ้น 13-14-15 ค่ำ เดือน 4 เป็นประจำทุกปี ซึ่งตรงกับช่วงเดือนมีนาคม “มหัศจรรย์ 10 ชาติพันธุ์แม่สาย” ในช่วงวันหยุดยาวต้นเดือนธันวาคม

นอกจากนี้แล้วยังมีงานอื่น ๆ เช่น ประเพณีมหาสงกรานต์, ประเพณีลอยกระทง, งานฤดูหนาวและของดีแม่สาย พิธีบวงสรวงพระเจ้าพรหมมหาราช รวมทั้งประเพณีท้องถิ่นที่สำคัญของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ เช่น ประเพณีปอยส่างลองของชาวไทยใหญ่ และบวชลูกแก้วของชาวไทลื้อ จัดที่วัดผาแตก (ผาค่า) ต.เวียงพางคำ ซึ่งก็อาจจะมีกิจกรรมที่ไม่ได้เป็นกิจกรรมประจำปี ถูกสอดแทรกเข้ามาอีก งานเหล่านี้มักจัดกันมากในช่วงปลายปีงบประมาณ เช่น งานแข่งขันทวีกีฬาแม่สาย (วิ่ง-ปั่น) โครงการก้าวคนละก้าวเพื่อ 11 โรงพยาบาลทั่วประเทศ กิจกรรม “แม่สายแกรนด์เซลล์ ถูกแต่แม่สาย”

แผนภาพที่ 6-26 พฤติกรรมการท่องเที่ยวและการพัฒนาของนักท่องเที่ยวที่แม่สาย

พฤติกรรมการท่องเที่ยวและการพัฒนาของนักท่องเที่ยวที่เชียงใหม่

สำหรับเมืองเชียงใหม่ของนั้น ก็ถือว่าเป็นอีกพื้นที่หนึ่งในจังหวัดเชียงใหม่ที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวในจุดเข้าออกชายแดน ทั้งด้วยตำแหน่งของอำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงใหม่เป็นเมืองที่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำโขง รวมไปถึงแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลายทั้งทางธรรมชาติและวัฒนธรรม เช่น วัดศรีดอนชัย ที่ประดิษฐานหลวงพ่อบุญพระพุทธรูปคู่บ้านคูเมืองเชียงใหม่ วัดพระแก้ว วัดหลวงไชยสถาน วัดสบสมและวัดหาดไคร้ เป็นต้น ส่วนแหล่งท่องเที่ยวเชิงวิถีชีวิต เช่น วัฒนธรรมหมู่บ้านไทลื้อ การผลิตผ้าฝ้ายลายน้ำไหลซึ่งเป็นเอกลักษณ์เฉพาะที่มีความสวยงามและมีชื่อเสียงของอำเภอ เป็นต้น

นอกจากนี้แล้ว ยังมีสะพานมิตรภาพไทยลาว แห่งที่ 4 ที่สร้างขึ้นเพื่อรองรับการเชื่อมโยงด้านการค้าการลงทุน และการท่องเที่ยวกับประเทศต่าง ๆ โดยการสร้างสะพานข้ามแม่น้ำโขงแห่งนี้เกิดขึ้นตามแนวเศรษฐกิจเหนือ-ใต้ (หัวขั้วทวาย-เชียงใหม่) หรือโครงการก่อสร้างสะพานมิตรภาพแห่งที่ 4 อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงใหม่ซึ่งได้มีการเปิดใช้ตั้งแต่ช่วงปลาย พ.ศ. 2556 นักท่องเที่ยวสามารถใช้สะพานแห่งนี้ข้ามไปสู่แขวงบ่อแก้วของประเทศลาวที่เชื่อมเข้าเส้นทางหมายเลข 3A (R3A) ถนนที่เชื่อมระหว่างจีน-ลาว-ไทย ถนนเส้นนี้เริ่มจากอำเภอเชียงของประเทศไทย-บ่อแก้ว-หลวงน้ำทา-บ่อเต็น ประเทศลาว เชื่อมไปยังบ่อหาน-เชียงรุ่งหรือจังหวัดหนานสืงฮุยที่นครคุนหมิง มณฑลยูนนานในประเทศจีน ทำให้อำเภอเชียงของจังหวัดเชียงใหม่เป็นเมืองหน้าด่านหลักที่จะรองรับการเดินทางท่องเที่ยว การค้าขายที่การขนส่งสินค้าด้วยระบบถนนผ่านจุดเชื่อมคือสะพานดังกล่าว ปัจจุบันอำเภอเชียงของได้มีการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ เพื่อเตรียมรองรับการพัฒนาด้านการท่องเที่ยว

เช่น การสร้างจุดชมวิวยุคสมัยใหม่ และแลนด์มาร์คปลาบึกขนาดใหญ่ที่สุดในโลกบนพื้นที่ 40 ไร่ติดริมน้ำโขง ไทย-ลาว ฝั่งอำเภอเชียงของ ท่งดอกไม้ 3 ฤดูบนเนินเขาเลียบน้ำโขง เป็นต้น

ศูนย์วิจัยเศรษฐกิจและพยากรณ์ทางการเกษตร คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ (2557) ได้สำรวจความคิดเห็นประชาชนในอำเภอเชียงของจังหวัดเชียงราย ในหัวข้อ “เชียงของ...ความพร้อมต่อการเป็นแหล่งท่องเที่ยวชายแดนแห่งใหม่” เพื่อให้ทราบถึงความคิดเห็นต่อสถานการณ์ด้านการท่องเที่ยวของอำเภอเชียงของหลังจากเปิดใช้สะพานมิตรภาพไทย-ลาว แห่งที่ 4 พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ ร้อยละ 77.50 คิดว่าการเปิดใช้สะพานมิตรภาพแห่งที่ 4 จะทำให้นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยวอำเภอเชียงของนั้นเพิ่มขึ้น เนื่องจากเกิดจากการพัฒนาและปรับปรุงเส้นทางคมนาคมต่าง ๆ เช่น ถนนและสะพานมิตรภาพไทย-ลาว แห่งที่ 4 ทำให้นักท่องเที่ยวจากประเทศลาวและจีนตอนใต้ เดินทางมาเที่ยวได้สะดวกมากขึ้น เป็นต้น รองลงมา ร้อยละ 12.92 เห็นว่าจำนวนนักท่องเที่ยวเท่าเดิม และร้อยละ 9.58 เห็นว่าจำนวนนักท่องเที่ยวลดลง เนื่องจากจุดผ่านแดนแห่งใหม่อยู่ห่างจากแห่งเดิมมากกว่า 10 กิโลเมตร จากนั้นได้สอบถามถึงด้านความพร้อมของอำเภอเชียงของต่อการเป็นแหล่งท่องเที่ยวชายแดนในอนาคต พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ ร้อยละ 90.20 คิดว่ามีความพร้อม โดยประชาชนคิดว่าจะมีความพร้อมใน ด้านแหล่งท่องเที่ยว วัฒนธรรมและประเพณี อันดับ 2 ในด้านโรงแรมและที่พักในอำเภอเชียงของ และอันดับ 3 ในด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว สำหรับข้อเสนอแนะของประชาชนในอำเภอเชียงของต่อการเป็นแหล่งท่องเที่ยวชายแดนนั้น อันดับ 1 (ร้อยละ 32.34) เสนอว่าควรสร้างและปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวให้ดึงดูดความสนใจและมีความสะอาด สวยงาม เช่น การสร้างแหล่งท่องเที่ยวใหม่ ๆ เป็นต้น อันดับ 2 (ร้อยละ 22.16) เสนอว่าควรปรับปรุงและพัฒนาด้านสาธารณูปโภคต่าง ๆ ให้อำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว เช่น ถนนหนทาง ที่พัก ร้านอาหารของ เป็นต้น และอันดับ 3 (ร้อยละ 20.96) ควรประชาสัมพันธ์ให้มากขึ้น เช่น แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม โบราณสถาน โบราณวัตถุ และมีจุดบริการการท่องเที่ยวสำหรับนักท่องเที่ยว เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม แม้ผลสำรวจจะพบว่าแนวโน้มด้านการท่องเที่ยวของอำเภอเชียงของจะเป็นไปในทิศทางที่ดี มีนักท่องเที่ยวจีนนิยมที่เดินทางผ่านเส้นทางสะพานมิตรภาพนี้มากขึ้น แต่จากการลงพื้นที่ก็พบว่ายังมีปัญหามากมายที่ท้าทายการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวของอำเภอเชียงของอยู่ เช่น ยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านการท่องเที่ยวของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งจากส่วนกลางและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวหรือการสร้างจุดดึงดูดด้านการท่องเที่ยว ปัญหาการย้ายจุดบริการประทับตราหนังสือเดินทางหรือพาสปอร์ตและวีซ่า ทำให้จำนวนนักท่องเที่ยวที่อำเภอเชียงของลดลง ส่งผลกระทบต่อประชาชนที่ประกอบอาชีพขับรถรับจ้าง เรือรับส่งผู้โดยสาร มีนักท่องเที่ยวมาใช้บริการน้อยลงและร้านขายสินค้าในตัวอำเภอเชียงของเงียบเหงา เป็นต้น ผลกระทบตั้งแต่ปลายปีที่มีการเปิดใช้สะพานมิตรภาพไทย-ลาว แห่งที่ 4 และการที่รัฐบาลได้ออกกฎระเบียบข้อบังคับที่เข้มงวดต่อการเข้ามาของรถนักท่องเที่ยวจีนเมื่อปี พ.ศ. 2559 เป็นโจทย์ใหญ่ให้กับ

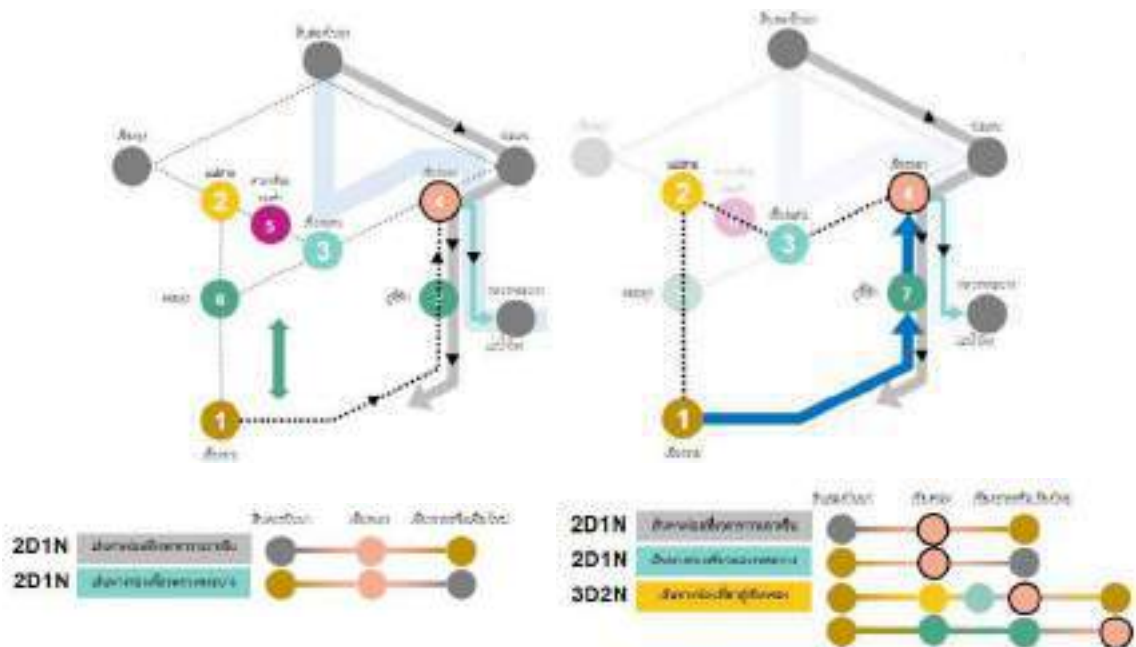
หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวให้สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวกลับมาได้อีกหลังจากสะพานใหม่เปิดใช้

โครงการจัดตั้งสำนักงานเศรษฐกิจชายแดน มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง (2560) สํารวจพบว่ามียุโรปนักท่องเที่ยว 2 กลุ่มหลักในพื้นที่เมืองเชียงของ กลุ่มแรกคือนักท่องเที่ยว YOLO! นักท่องเที่ยวกลุ่มนี้เป็นกลุ่มนักศึกษาจบใหม่ซึ่งตอนนี้อยู่ในช่วง 1 ปี ระหว่างรอเรียนต่อ (Gap Year) จึงได้ซื้อทัวร์ในรูปแบบที่เรียกว่า Yolo tours (YOLO ย่อมาจากคำว่า You Only Live Once) เป็นทัวร์ที่เปิดรับนักท่องเที่ยวในกลุ่มอายุระหว่าง 18 ถึง 39 ปี ระยะเวลาและค่าใช้จ่ายเพื่อให้ได้ท่องเที่ยวในหลายจุดหมายปลายทางในระยะเวลาอันสั้น อีกทั้งยังเป็นการท่องเที่ยวแบบกลุ่มเล็ก มากที่สุด 18 คน แต่ส่วนใหญ่จะอยู่ที่ 12 คน โดยทัวร์นี้มีอยู่ในทั้ง 7 ทวีป ได้แก่ แอฟริกาใต้ โอเชียเนีย อเมริกาเหนือ ตะวันออกกลาง ยุโรป อเมริกากลาง เอเชีย และแอฟริกา นักท่องเที่ยวกลุ่มนี้อยู่ในแผนของทัวร์เอเชีย ราคาของทัวร์ดังกล่าวเฉลี่ยหัวละประมาณ 2,899 ดอลลาร์สหรัฐ หรือ 98,365 บาท ใช้เวลาในการเดินทางทั้งหมด 30 วัน ทั้งหมด 4 ประเทศ ได้แก่ ไทย เวียดนาม กัมพูชา และ สปป.ลาว โดยวันแรกจะเริ่มต้นที่กรุงเทพมหานครของประเทศไทย ก่อนจะมุ่งหน้าไปยังเสียมเรียบ กรุงพนมเปญ สีหนุวิลล์ ประเทศกัมพูชา ต่อด้วยเมืองเกิ่นเทอ โฮจิมินห์ ญาจาง ดงนัง ฮอยอัน เว้ ฮาลอง ฮานอย ประเทศเวียดนาม และไปต่อมายังเวียงจันทน์ เวียง หลวงพระบาง ปากแบง สปป.ลาว ทำยสุดมาที่อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย เชียงใหม่ ขึ้นเครื่องกลับไปยังจุดเริ่มต้น คือ กรุงเทพฯ ข้อสังเกตสำคัญ คือ การท่องเที่ยวแบบนี้ได้จัดให้อยู่ในประเทศเวียดนามนานสุดถึง 8 วัน รองมา คือ สปป.ลาว 4 วัน กัมพูชา 3 วัน และไทย 3 วัน โดยพื้นที่เชียงของเป็นหนึ่งในจุดหมายที่นักท่องเที่ยวเดินทางด้วยเรือช้า (slow boat) มาจากสปป.ลาวในวันที่ 27 ของแผนการท่องเที่ยว แต่ก็ยังเป็นเพียงแค่ทางผ่านไปยังจุดหมายปลายทางที่แท้จริงอย่างเชียงใหม่เท่านั้น ดังนั้น นักท่องเที่ยวต่างชาติก็จะพักค้างเพียงหนึ่งคืนท่องเที่ยวยามราตรี ทานอาหารเช้า และนั่งรถต่อไปทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่จังหวัดเชียงใหม่ ได้แก่ ขึ้นดอยสุเทพ ชมมวยไทย เดินตลาดนัดกลางคืน นวดแผนไทย เรียนทำอาหาร ปั่นจักรยานรอบเมือง โหนสลิงค์เหนือป่า เป็นต้น เมืองเชียงของจึงมีศักยภาพเพียงพอที่จะเป็นจุดหมายที่สำคัญเช่นเดียวกันเชียงใหม่ ด้วยความที่เมืองเชียงของอุดมไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติและมรดกชีวิตที่ไม่ได้มีความเป็นเมืองเท่ากับเชียงใหม่ ฉะนั้น เมืองเชียงของควรที่จะมีการสร้างกิจกรรมท่องเที่ยวต่าง ๆ เพื่อมาเพื่อตอบสนองความต้องการนักท่องเที่ยว Gap Year เป็นสำคัญ โดยการสร้างประสบการณ์เอกลักษณ์เฉพาะถิ่น (local experience) เฉกเช่นเดียวกันเชียงใหม่

นักท่องเที่ยวอีกกลุ่มหนึ่งที่สำคัญคือนักท่องเที่ยวเงินอิสระหรือที่เรียกว่า FIT (Freely Independent Traveler) เป็นนักท่องเที่ยวที่มีอายุมากกว่า 35 ปี มีรายได้ต่อหัวต่อเดือนสูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ นิยมการท่องเที่ยวเป็นกลุ่มเล็ก ๆ หรือท่องเที่ยวแบบเป็นคู่ ไม่สนใจแพ็คเกจทัวร์หรือการติดต่อผ่านตัวกลางการท่องเที่ยว เน้นการท่องเที่ยวด้วยตนเอง เดินทางเอง หาของกินเอง และหากิจกรรมต่าง ๆ ทำด้วยตนเอง และค้นหาข้อมูลการท่องเที่ยวจากสื่อสังคมออนไลน์อย่าง Facebook Twitter และอื่น ๆ รวมถึงรับรู้ข้อมูลและข่าวสารผ่านคนรู้จัก

และกระดานสนทนาในโลกออนไลน์ นอกจากนี้ยังใช้รูปแบบการเดินทางแบบราคาประหยัด รูปแบบการท่องเที่ยว กระแสใหม่ที่เกิดขึ้นมีแนวโน้มที่จะเติบโตขึ้นอย่างมากในกลุ่มของนักท่องเที่ยวชาวจีนสมัยใหม่ที่มีการศึกษาและ รายได้ค่อนข้างสูง ทำให้มีกำลังซื้อที่สูงเช่นกัน แต่จะมีความแตกต่างจากกลุ่มนักท่องเที่ยวจีนที่เคยมาในรูปแบบ ของทัวร์ขนาดใหญ่ จึงเป็นโอกาสของภาคการท่องเที่ยวในอำเภอเชียงของในการเจาะตลาดของนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ นอกเสียจากที่จะต้องสร้างกิจกรรมดึงดูดให้เกิดขึ้นแล้ว ยังต้องมีการเพิ่มทักษะให้กับบุคลากรด้านการท่องเที่ยวใน การใช้ภาษาจีน การเปิดให้ชำระสินค้าและบริการผ่านกระเป๋าเงินออนไลน์อย่าง WeChat Pay และ Alipay เป็นต้น

ในภาพรวมของจังหวัดเชียงราย เส้นทางท่องเที่ยวในจังหวัดครอบคลุมพื้นที่ทางตะวันตกของจังหวัด เป็นส่วนใหญ่ โดยเส้นทางแรกจะเริ่มตั้งแต่ตัวเมืองเชียงรายมุ่งสู่อำเภอแม่สายเพื่อไปตลาดแม่สายและข้ามแดน ไปยังตลาดท่าขี้เหล็กทางฝั่งประเทศเมียนมา เส้นทางที่สองเป็นเส้นทางท่องเที่ยวออกนอกเมืองเพื่อมุ่งไปแหล่ง ท่องเที่ยวเชิงเกษตรในอำเภอแม่ฟ้าหลวง และเส้นทางที่สามเป็นเส้นทางท่องเที่ยวเรียบแม่น้ำโขงจากแม่สายไปสู่ เชียงแสนและเชียงของ โดยที่เมืองเชียงของเป็นทางผ่านหรือประตูไปสู่พื้นที่ท่องเที่ยวในประเทศเพื่อบ้าน เช่น เมืองหลวงพระบางของประเทศ สปป.ลาว เป็นต้น ประกอบกับการเปิดใช้สะพานมิตรภาพไทย-ลาวแห่งที่ 4 และการที่รัฐบาลได้ออกกฎระเบียบข้อบังคับที่เข้มงวดต่อการเข้ามาของรถนักท่องเที่ยวชาวจีนเมื่อปี พ.ศ. 2559 ทำให้การเส้นทางการไหลเวียนของนักท่องเที่ยวเปลี่ยนไปจากเดิม เมืองเชียงของจึงซบเซาลงกว่าเดิมอย่างเห็นได้ ชัดและจะต้องเร่งพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวให้สามารถดึงนักท่องเที่ยวกลับมาให้ได้

แผนภาพที่ 6-27 พฤติกรรมการท่องเที่ยวและการทัศนจรของนักท่องเที่ยวที่มาเชียงของ

การวิเคราะห์ศักยภาพของเมืองแม่สาย

จุดแข็งและโอกาส

- ประเทศพม่ายังคงพึ่งพิง สินค้าอุปโภค บริโภคของฝั่งไทย
- การพัฒนาด่านชายแดนแห่งที่ 2 เป็นโอกาสในการพัฒนาด่านชายแดนที่ 1
- เมืองท่าขี้เหล็กและเมืองแม่สาย อยู่ใกล้ชิดกัน
- ประเทศพม่าและไทยมีความสัมพันธ์ กันในแง่แหล่งงาน เศรษฐกิจ และที่พักอาศัย
- มีทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรมดอยและโบราณสถานต่าง ๆ

จุดอ่อนและอุปสรรค

- น้ำท่วมหลากจากภูเขาโดยต้นสายอยู่ในฝั่งพม่า
- สินค้าที่ค้าขายอยู่ในปัจจุบัน เนื่องจากไม่ได้รับการพัฒนา มาเป็นระยะเวลานาน
- ไม่มีสถานศึกษาระดับอุดมศึกษา ทำให้ขาดสินค้าทันสมัย
- ถนนหนทางทำให้เนื้อเมืองแยกจากกัน
- ตลาด สวนสาธารณะ และ ห้างสรรพสินค้าอยู่ห่างจากกัน
- เมืองการค้าชายแดน ที่ต้องการกิจกรรม การท่องเที่ยวเสริม
- ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม และรอยต่อระหว่างประเทศที่ใกล้ชิดกัน

การวิเคราะห์ศักยภาพของเมืองเชียงใหม่

จุดแข็งและโอกาส

- จุดแวะพักยอดนิยม ก่อนล่องเรือเที่ยวสู่หลวงพระบาง
- คุณค่าที่จับต้องไม่ได้ ของชาวเชียงใหม่ ชนเผ่าไทลื้อ และผ้าทอจกไก่วิถีชาวม้งโขงสำหรับน้ำจืด ไก่อาหารของปลาบึกแหล่งเพาะปลาบึกแห่งแรกของไทย
- คุณค่าที่จับต้องได้จากการอยู่ ริมน้ำโขง และวัดเก่าแก่
- นักท่องเที่ยวรูปแบบคาราวาน จากจีน จากการเปิดสะพานไทย - ลาว

จุดอ่อนและอุปสรรค

- การเข้ามารถยนต์จำนวนมาก เสี่ยงต่อการสูญเสียเสน่ห์ของเมือง
- เสี่ยงรบกวนจากฝั่ง สปป.ลาว และการพัฒนาซึ่งไม่สามารถควบคุมได้

สรุปประเด็นความท้าทายและข้อเสนอการออกแบบและพัฒนาเมืองแม่สาย

อดีต: เมืองเหนือสุดแดนสยาม

แม่สายเป็นแหล่งท่องเที่ยวชายแดนของประเทศไทยมาเป็นเวลานาน ด้วยภาพลักษณ์ของเมืองเหนือสุดแดนสยาม การได้เข้าไปฝั่งพม่าเพื่อซื้อของนับเป็นประสบการณ์ที่มุ่งหวังของการท่องเที่ยวของคนไทยสมัยก่อน นับเป็นประสบการณ์ที่เอากลับไปเล่าให้คนอื่นฟังได้ สามารถถ่ายรูปกับป้ายแล้วเอาไปอวดญาติพี่น้องและเพื่อนฝูงได้ นอกจากนี้ การได้เข้าไปซื้อของหนีภาษีและไม่ต้องเสียภาษีจากฝั่งพม่ามีความคุ้มกับการเดินทางไปถึงแม่สาย ทั้งในด้านราคาที่ถูกลงกว่าซื้อในประเทศและในด้านความหลากหลายและความใหม่ของสินค้า เช่น ผลไม้เมืองหนาว เห็ดหอมแห้ง iPhone ปลอมจากเมืองจีน สินค้าที่นักท่องเที่ยวซื้อมีทั้งสินค้าหนีภาษีที่ขายฝั่งไทย รวมถึงสินค้าที่เข้าไปซื้อในฝั่งพม่าที่นักท่องเที่ยวขวนกลับมาเอง ดังนั้น ด้วยตำแหน่งที่ตั้งและภาพลักษณ์เมืองค้าชายชายแดนแม่สายจึงเป็นแหล่งซื้อสินค้าในชายแดนสำคัญของไทยมาเป็นเวลานาน มีผู้มาเยือนเรื่อยมาอย่างสม่ำเสมอ แม่สายจึงเมืองชายแดนที่มีโครงสร้างทางเศรษฐกิจหลักอยู่ที่การค้าชายแดน การท่องเที่ยวเยี่ยมชมเมืองแม่สายจึงมุ่งไปที่การซื้อของในพื้นที่ชายแดนเป็นหลัก แหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ อาจมีบ้าง แต่น้อยมากเมื่อเปรียบเทียบกับที่มาซื้อของและถ่ายรูปที่จุดเหนือสุดของประเทศไทย

ปัจจุบัน: การค้าอาจดูคึกคัก แต่แม่สายไม่ได้เป็นจุดหมายปลายทางเหมือนแต่ก่อน

แม้ว่าแม่สายยังคงได้มีคนมาเยี่ยมชมเมืองแม่สายอยู่เช่นเดิม แต่ไม่ใช่จุดหมายปลายทางในดวงใจของคนไทยจำนวนมากอีกต่อไป ด้วยหลายปัจจัยด้วยกัน ประการแรก ทางเลือกสำหรับคนไทยในการท่องเที่ยวต่างประเทศมีมากขึ้น ด้วยคนไทยรายได้เฉลี่ยมากขึ้น และการไปเที่ยวต่างประเทศเป็นไปได้ง่ายขึ้น มีจำนวนประเทศที่ยกเว้นวีซ่ามากขึ้น เช่น ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ ฯลฯ อีกทั้งข้อมูลที่รองรับการท่องเที่ยวต่างประเทศมีมากขึ้น สามารถจองที่พักและการเดินทางต่าง ๆ ได้ง่ายขึ้นและทำได้ด้วยตนเอง นอกจากนี้ ตัวเครื่องบินราคาถูกลงเมื่อเปรียบเทียบกับรายได้และราคาในสมัยก่อน การไปต่างประเทศหรือแหล่งท่องเที่ยวอื่นจึงถูกลง ความเป็นที่ตั้งเหนือสุดของประเทศไทยและความเป็นเมืองชายแดนจึงดูเหมือนมีแรงดึงดูดน้อยลงเมื่อเปรียบเทียบกับสมัยก่อน

ประการที่สอง นักท่องเที่ยวที่เคยไปแม่สายมาแล้ว อาจไม่รู้ว่าจะไปทำไมอีก สินค้าที่ขายที่แม่สายไม่อาจไม่ได้ปรับเปลี่ยนไปมากเท่าใดนัก ของที่วางขายก็ดูเหมือนมีลักษณะซ้ำๆ กัน ไม่ว่าจะเป็นเสื้อผ้าราคาถูกรองเท้าใช้อิเล็กทรอนิกส์ สินค้าเลียนแบบต่าง ๆ ตลาดในแม่สายเองก็ไม่มีเพิ่มมูลค่าของสินค้าเท่าใดนัก สินค้าเหล่านี้มีขายอยู่ทั่วไปในประเทศไทย ด้วยความสะดวกของการขนส่งและกระจายสินค้าตามห้างสรรพสินค้า ห้างไฮเปอร์มาร์ต ตลาดนัด หรือแม้แต่ร้านสะดวกซื้อที่มีอยู่ทั่วไป ยังไม่รวมถึงพฤติกรรมซื้อของคนไทยก็เปลี่ยนไป การซื้อของบนอินเทอร์เน็ตหรือ E-commerce จะเข้ามาครองพื้นที่การซื้อของของคนไทยมากยิ่งขึ้น ด้วยปัจจัยทั้งหมดนี้ ทั้งความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบ (comparative advantage) และความ

ได้เปรียบเชิงแข่งขัน (competitive advantage) ของแม่สายลดได้น้อยลงไปมาก ทั้งในด้านความเฉพาะของสินค้า ความหลากหลาย และแม้แต่ด้านราคา

ปัญหาของแม่สายอีกประการหนึ่งคือ นักท่องเที่ยวคนไทยมักเดินทางแบบไปเช้าเย็นกลับ ไม่ค่อยพักแรมในแม่สาย โดยมากพักอยู่ในตัวเมืองเชียงราย จึงไม่มีโรงแรมสำหรับนักท่องเที่ยวที่อยากพักแรมแบบเน้นประสบการณ์ใหม่ในแม่สายเท่าใดนัก แม้ว่าจะมีนักท่องเที่ยวต่างชาติพักค้างบ้าง แต่ไม่มากเท่าใดนัก การที่ถนนระหว่างเมืองเชียงรายกับแม่สายมีความกว้างขวางและเดินทางสะดวก ยิ่งทำให้คนไม่มีความจำเป็นหรือต้องการพักที่แม่สาย นักท่องเที่ยวที่ไปแม่สายจำนวนมาก ไม่คิดว่าแม่สายมีอะไรมากกว่าตลาดชายของหรือจุดข้ามชายแดนไปพม่า ส่วนหนึ่งเป็นเพราะไม่ได้มีการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวประเภทอื่นอย่างเป็นระบบ อีกทั้งองค์ประกอบและภาพลักษณ์ของแม่สายก็ยังไม่เอื้อให้นักท่องเที่ยวที่มาเยือนอยากอยู่ต่อหรือกลับมาอีกครั้งหนึ่ง เพื่อค้างแรมและหาประสบการณ์อื่น ๆ ในแม่สาย

อาจกล่าวได้ว่า แบรินด์ของแม่สายในฐานะเมืองท่องเที่ยวไม่เปลี่ยนไปจากเดิมเท่าใดนัก ภาพลักษณ์ที่ปรากฏอยู่ก็ยังคงเหมือนเดิม อีกทั้งองค์ประกอบของเมืองและแหล่งท่องเที่ยวในแม่สายก็ไม่ได้ต่างจากเดิมมาก แบรินด์ของแม่สายในฐานะจุดเหนือสุดแดนสยาม อาจเป็นแบรินด์ที่อาจขายไม่ได้เหมือนเดิม ด้วยเพราะคนไทยไปต่างประเทศง่ายขึ้น สินค้าของที่ซื้อได้ก็สามารถหาได้ง่ายขึ้น ทั้งในต่างประเทศและออนไลน์ กิจกรรมที่จัดอยู่ก็อาจเน้นคนกลุ่มเดิม เช่น ถนนคนเดินที่จัดอยู่ก็แทบไม่แตกต่างจากตลาดนัดในเมืองอื่น ๆ หรือแม้แต่องค์กรหรือกิจกรรมชาติพันธุ์ต่าง ๆ แม้เป็นกิจกรรมที่ดี ควรส่งเสริมอย่างยิ่ง แต่อาจยังไม่ได้ปรับแต่งให้ร่วมสมัย (contemporary) จึงไม่เข้าถึงคนรุ่นใหม่ที่เป็นนักท่องเที่ยวอีกรุ่นหนึ่งให้ความสนใจกับแม่สายดังที่ให้ความสนใจกับเมืองอื่น ๆ ในประเทศไทยและแหล่งท่องเที่ยวในต่างประเทศก็เป็นได้

อย่างไรก็ตาม ความเป็นจุดเข้าออกของผู้คนและสินค้าก็ยังคงเป็นศักยภาพที่สำคัญมากของแม่สาย แม่สายกลายเป็นด่านแรกของคนพม่าที่อยากเข้ามาซื้อของเมืองไทย ทั้งคนพม่าเข้ามาซื้อของที่ฝั่งแม่สาย แล้วเอากลับไปขายฝั่งพม่า คนพม่าที่อยากเข้ามาเที่ยวเมืองไทย แม่สายยังคงความเป็นเมืองชายแดนที่มีการซื้อขายสินค้าเป็นหลัก และเป็นเมืองศูนย์กลางด้านพาณิชย์กรรมทั้งของฝั่งไทยและฝั่งพม่า สินค้าอุปโภคบริโภคจากเมืองไทย ได้รับความนิยมมากกว่า เพราะเชื่อว่ามีคุณภาพดีกว่า เศรษฐกิจแม่สายพึ่งพิงอยู่กับการพัฒนาในฝั่งพม่ามากขึ้น

นอกจากนี้แล้ว พื้นที่ธรรมชาติรอบข้างของแม่สายก็มีศักยภาพสูง ทั้งหมู่บ้านพหามิ สวนผลไม้ และไร่ชา แม้แต่พื้นที่ในเมืองแม่สายเอง เมื่อเดินออกจากพื้นที่ตลาดสายลมจอยออกไป ก็สามารถสัมผัสกับธรรมชาติได้ และมีศักยภาพในการพัฒนาเป็นพื้นที่พักค้างขนาดเล็กได้เป็นอย่างดี

อนึ่ง เหตุการณ์เด็กนักฟุตบอลทีมหมู่บ้านที่ติดในถ้วยหลวง ชุนน้ำนางนอนและได้รับความช่วยเหลือออกมาได้อย่างปลอดภัยนั้น ได้ทำให้ชื่อของเชียงรายเป็นที่รู้จักในระดับโลกมากขึ้น ความท้าทายในด้านการท่องเที่ยวสำหรับแม่สายคือ จะสามารถใช้ประโยชน์จากเหตุการณ์ดังกล่าวได้อย่างไร นับเป็นประเด็นที่ต้องศึกษาพิจารณาต่อไป

อนาคต: แพร่ทางเลือกของแม่สาย – ปล่อยแบบนี้ไปหรือเปลี่ยนทำใหม่

จากการสำรวจพื้นที่แม่สาย คณะผู้วิจัยมีความเห็นว่า แม่สายมีศักยภาพสูงที่จะพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวชั้นนำได้มากกว่าที่เป็นอยู่นี้ได้ แม่สายมีองค์ประกอบของเมืองที่พัฒนาให้เป็นเมืองท่องเที่ยวชายแดนได้ โดยเฉพาะความเป็นชายแดนมี romantic อยู่ในตัวเอง แม้ว่าความเป็น frontier จะน้อยลง คนพม่าลมาซื้อของที่ประเทศไทย แม่สายเป็นด่านแรกของคนพม่าที่จะเข้าเมืองไทย นอกจากนี้ ในอนาคตคนจีนจากตอนใต้ของประเทศจีนอาจลงมาทางนี้ได้ ทั้งนี้ทั้งนั้น ก็ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ของการปกครองภายในประเทศพม่า

แนวคิดในการพัฒนาระบบเศรษฐกิจแม่สาย รวมถึงการพัฒนาและออกแบบเมือง ควรคำนึงถึงสภาพของระบบเศรษฐกิจและการพัฒนาเมืองที่เกิดขึ้นในพื้นที่นี้ กล่าวคือ เมืองแม่สายและเมืองท่าขี้เหล็กอยู่ใกล้ชิดกันมากจนแทบเป็นเมืองเดียวกัน ทั้งในเชิงเศรษฐกิจการค้าชายแดน ด้านแหล่งงาน และที่พักอาศัย ในด้านการท่องเที่ยวเองก็เช่นกัน ยุทธศาสตร์ที่น่าจะสำรวจและพิจารณาต่อไปคือการมองเมืองท่าขี้เหล็กและแหล่งท่องเที่ยวในพม่าให้อยู่ในระบบนิเวศ (ecosystem) หรือตลาดเดียวกับแม่สาย ไม่ได้แยกทั้งสองออกจากกันดังที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

นอกจากนี้ แม่สายยังตั้งอยู่บนเส้นทางการท่องเที่ยวหลักที่เชื่อมโยงกับศูนย์กลางการท่องเที่ยวในอนุภูมิภาคอย่างเชียงราย ซึ่งเป็นเส้นทางของการท่องเที่ยวที่คนรุ่นใหม่ชื่นชอบ เช่น บุญรอดฟาร์ม ไร่ชาฉุยฟง แม่สายจึงมีโอกาสในการตอบรับกับกระแสแนวโน้มการท่องเที่ยวที่เน้นประสบการณ์ ความแท้ (authenticity) และความหลากหลาย (diversity) แต่ต้องสร้างความร่วมสมัย (contemporary) ให้มากขึ้น

ฉากทัศน์เมืองแม่สาย		
ค้าขายชายแดน (Trading across borders)	ผจญภัยไร้พรมแดน (Exploring beyond frontier)	ประตูสู่ไทย (Gateway to Thailand)
เมืองแม่สายคือจุดเชื่อมโยงได้มีศักยภาพการค้าชายแดน โดยพัฒนาจากแม่สายเมืองเดียว คือชายแดนเมืองเดียวสู่เมืองไทยและชายแดนเมืองเดียวสู่เมืองพม่า มีศักยภาพที่จะเป็นเมืองชายแดนที่มีคุณภาพสูง เพื่อที่จะสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับเมืองแม่สายและเมืองพม่า โดยการพัฒนาเมืองแม่สายให้เป็นเมืองชายแดนที่มีคุณภาพสูง โดยการพัฒนาเมืองแม่สายให้เป็นเมืองชายแดนที่มีคุณภาพสูง	แม่สายกลายเป็นจุดพักรถของนักท่องเที่ยวที่มองหาประสบการณ์ที่แปลกใหม่และตื่นเต้น ซึ่งรวมถึงการผจญภัยในธรรมชาติ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ โดยการพัฒนาเมืองแม่สายให้เป็นเมืองชายแดนที่มีคุณภาพสูง เพื่อที่จะสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับเมืองแม่สายและเมืองพม่า โดยการพัฒนาเมืองแม่สายให้เป็นเมืองชายแดนที่มีคุณภาพสูง	เมืองแม่สายจะกลายเป็นประตูสู่ไทยที่มีคุณภาพสูง โดยการพัฒนาเมืองแม่สายให้เป็นเมืองชายแดนที่มีคุณภาพสูง เพื่อที่จะสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับเมืองแม่สายและเมืองพม่า โดยการพัฒนาเมืองแม่สายให้เป็นเมืองชายแดนที่มีคุณภาพสูง

แผนภาพที่ 6-30 ฉากทัศน์การพัฒนาเมืองแม่สาย

แผนภาพที่ 6-31 การเปลี่ยนแปลงของเมืองแม่สายและเชียงของ ตามฉากทัศน์ “ประตูสู่ไทย”

ความท้าทายด้านการพัฒนาและออกแบบเมืองท่องเที่ยว

จากการลงสำรวจพื้นที่โดยคณะผู้วิจัยเมื่อเดือนมีนาคมและเดือนกรกฎาคมที่ผ่านมา เป็นที่สังเกตว่าเมืองแม่สายค่อนข้างมีความสะอาด ขยะน้อย ไม่เกื่อนกลาด แสดงถึงความสามารถในการบริหารจัดการขยะของเทศบาลตำบลแม่สาย อาจมีข้อจำกัดด้านการจอดรถอยู่บ้างในบางพื้นที่ แต่ดูเหมือนว่ายังมีที่จอดรถของเอกชนที่รองรับได้บ้าง จากที่ได้สัมภาษณ์หน่วยงานท้องถิ่นพบว่า ปัญหาที่จอดรถมีอยู่บ้างในช่วงงานเทศกาลที่มีคนเดินทางเข้ามาเยอะ แต่ในช่วงปกติทั่วไป ก็ยังมีพื้นที่จอดรถเพียงพออยู่ ปัญหาการจราจรติดขัดที่สำคัญเกิดขึ้นบนถนนพหลโยธินก่อนถึงด่านพรมแดนไทย-พม่า โดยมีสาเหตุหลักคือข้อจำกัดของกระบวนการตรวจสอบเอกสารและพาหนะที่ข้ามพรมแดนระหว่างประเทศ ปัญหาการจราจรนี้อาจลดน้อยลง เมื่อมีการเดินทางเข้าออกตรงด่านพรมแดนแม่สายแห่งที่ 2 ได้รับความนิยมนมากขึ้น อนึ่ง การพัฒนาด่านชายแดนแห่งที่ 2 เป็นทั้งโอกาสและภัยคุกคามของการพัฒนาพื้นที่เมืองแม่สายในบริเวณด่านชายแดนเดิม จึงต้องมีการวางแผนสร้างจุดยืน (positioning) ด้านการตลาดของทั้งสองพื้นที่ให้สามารถสร้างผลสัมฤทธิ์ซึ่งกันและกัน

ปัญหาทั่วไปของเมืองแม่สายที่คาดว่าจะมีผลกระทบโดยตรงต่อการพัฒนาและออกแบบเมืองแม่สายให้เป็นเมืองท่องเที่ยวชั้นนำ ได้แก่ ปัญหาน้ำท่วมน้ำหลาก โดยเฉพาะในบริเวณติดกับแม่น้ำแม่สาย ซึ่งเกี่ยวข้องโดยตรงกับปัญหาการรักษาสิ่งทิ้งฝังไทยและฝังพม่า และปัญหาการสร้างอาคารลูก้าเข้าไปในแม่น้ำ รวมถึงการตื่นเขินของแม่น้ำในหลายจุด จากการสอบถามหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ไม่พบว่าแม่สายมีแผนพัฒนาเมืองในระดับยุทธศาสตร์ระยะยาว ซึ่งมุ่งปรับเปลี่ยนโครงสร้างเมืองเพื่อตอบโจทย์หรือวิสัยทัศน์ระยะยาวของเมือง โดยเฉพาะ

ในการพัฒนาเมืองเพื่อเข้าสู่ความเป็นเมืองท่องเที่ยวยุคใหม่ วาระสำคัญของการวางผังเมืองหรือการบริหารจัดการเมืองยังคงเน้นการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าที่มีอยู่ หรือไม่ก็ตอบโจทย์ของการสร้างเขตเศรษฐกิจพิเศษในบริเวณชายแดนตามนโยบายของรัฐบาลในระดับประเทศ

สำหรับประเด็นด้านการออกแบบเมืองนั้น ในภาพรวม เมืองแม่สายมีเอกลักษณ์เฉพาะตามสภาพภูมิประเทศที่มีภูเขาล้อมรอบเมือง โดยเฉพาะในส่วนกลางเมืองที่เป็นตลาดขนาดใหญ่ รูปแบบและภาพลักษณ์ของเมืองแม่สายในปัจจุบันสะท้อนความเป็นเมืองการค้าชายแดนอย่างชัดเจน โดยมีร้านค้าอยู่ในตลาดที่อยู่ติด ๆ กันหลายแห่ง ในบางพื้นที่ของเมืองมีความลาดชันบ้าง ทำให้มีมุมมอง มีจุดหมายตา มีความสนุกของพื้นที่ที่ผู้มาเยือนสามารถสัมผัสได้ อย่างไรก็ตาม การจัดการพื้นที่ตลาดยังไม่ดีค่อยดีนัก ไม่มีการออกแบบภาพรวมให้ดี นับเป็นประเด็นการออกแบบที่ยังต้องพิจารณาและพัฒนาต่อไป

ความท้าทายอีกประการหนึ่งของการพัฒนาและออกแบบเมืองแม่สายให้เป็นเมืองท่องเที่ยวชั้นนำได้ คือการบริหารจัดการของท้องถิ่น เนื่องจากพื้นที่เมืองแม่สาย รวมถึงแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพที่จะพัฒนาให้เป็นเส้นทางและพื้นที่ท่องเที่ยวเดียวกันได้นั้นตั้งอยู่ในพื้นที่การปกครองขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหลายแห่ง การสร้างกลไก กระบวนการและเครื่องมือในการร่วมมือวางแผนและพัฒนาพื้นที่เมืองจึงเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่ง นอกจากนี้การบริหารจัดการเมืองจำเป็นต้องให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแสดงบทบาทเป็นผู้นำ หน่วยงานส่วนกลางและส่วนภูมิภาคจำเป็นต้องตระหนักถึงหลักการพื้นฐานข้อนี้

ความท้าทายด้านการพัฒนาและออกแบบเมือง

ในด้านการออกแบบและพัฒนาเมืองนั้น ความท้าทายหลักของแม่สายคือ จะปรับเปลี่ยนโครงสร้างและองค์ประกอบด้านกายภาพ รวมถึงภาพลักษณ์ของเมืองแม่สายอย่างไรด้วยวิธีการใด เพื่อให้สามารถก้าวเข้าสู่ยุคใหม่ของการเป็นเมืองค้าขายและท่องเที่ยวชายแดนชั้นนำได้ เป้าหมายหลักคือเพื่อเพิ่มมูลค่าของการท่องเที่ยวและการค้าขายในแม่สายเพิ่มขึ้น โดยมีการพักค้างเพิ่มขึ้นและมีการเพิ่มมูลค่าสินค้า ทั้งด้านบริการท่องเที่ยว และด้านสินค้าที่ขายในตลาด อีกทั้งยังมีเป้าหมายในการเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยวคนรุ่นใหม่ที่ต้องการประสบการณ์ในการท่องเที่ยวที่แตกต่างจากคนรุ่นก่อน

จุดเริ่มต้นหนึ่งที่สำคัญของการพัฒนาและออกแบบเมืองแม่สายเพื่อการเป็นเมืองท่องเที่ยวชั้นนำคือการพัฒนาแบรนด์ของแม่สาย นับตั้งแต่การพัฒนาและปรับภาพลักษณ์ของการเป็นเมืองท่องเที่ยวเสริมเข้าไปกับความ เป็นเมืองการค้าชายแดน และเมืองศูนย์กลางระดับภูมิภาคที่รวมฝั่งพม่า การสร้างกิจกรรมชายแดนร่วมสมัย นอกจากนี้ การพัฒนาแบรนด์และการพัฒนาและออกแบบเมืองควรใช้ความเป็นเมืองชายแดน และภูมิประเทศที่เป็นหุบเขาในการสร้างอัตลักษณ์ของเมืองให้มากกว่าที่เป็นอยู่ เสริมไปด้วยการสร้างภาพของเมืองให้เป็น

พหุวัฒนธรรม เปิดรับความแตกต่างและความหลากหลายทางเชื้อชาติพันธุ์ และสร้างความเป็นเมืองร่วมสมัยจากรากฐานที่มีอยู่

นอกจากนี้แล้ว แม่สายควรใช้ความเป็นเมืองศูนย์กลางการค้าชายแดนให้เป็นประโยชน์กับการท่องเที่ยว โดยพัฒนาพื้นที่เมืองและองค์ประกอบอื่น ๆ ให้เหมาะสมกับการเป็นศูนย์กลางของการท่องเที่ยวในพื้นที่ชายแดน และเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ โดยการเป็นข้อต่อของแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่โดยรอบ โดยเฉพาะในฝั่งพม่า ส่วนการเชื่อมโยงเมืองและการพักค้างเข้ากับเส้นทางและแหล่งท่องเที่ยวทั้งจากเมืองเชียงรายในเส้นทางเข้าสู่แม่สาย หรือเมืองชายแดน แม่สาย เชียงแสน เชียงของ ก็คงต้องดำเนินการต่อไป

ในด้านการตลาดนั้น แม่สายต้องดำเนินกลยุทธ์ด้านการตลาดเชิงรุกมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีดิจิทัลและสื่อออนไลน์ให้มากขึ้น โดยที่มีกลุ่มเป้าหมายไม่ใช่เฉพาะคนไทย แต่รวมไปนักท่องเที่ยวต่างชาติ โดยประเทศจีน การสื่อสารไม่ควรเน้นเฉพาะการเชิญชวนให้คนมาเที่ยวและซื้อของเท่านั้น แต่เปิดกว้างสำหรับกิจกรรมอื่น ๆ เช่น การกีฬา การศึกษา การประชุม ฯลฯ ในส่วนด้านการซื้อของชายของนั้น ก็น่าจะมีการนโยบายเชิงรุกในการส่งเสริมสินค้ารูปแบบใหม่ให้วางขายในตลาดมากขึ้น โดยเฉพาะการตลาดเน้นคนรุ่นใหม่ ด้วยกิจกรรมและสินค้าที่สร้างขึ้นใหม่

สรุปประเด็นความท้าทายและข้อเสนอการออกแบบและพัฒนาเมืองเชียงของ

เมืองเชียงของไม่ได้อยู่ในเส้นทางท่องเที่ยวหลักของเชียงรายมาแต่เดิม และยังเป็นเมืองทางผ่านเพื่อข้ามไปสู่ประเทศ สปป.ลาว แต่เนื่องจากระยะเวลาไม่กี่ที่ผ่านมานี้ เมืองเชียงของได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงเส้นทางคมนาคมขนส่งระหว่างประเทศและความเข้มงวดในเรื่องการขั้บรถยนต์เข้าประเทศไทยของนักท่องเที่ยวจีน ทำให้เมืองเชียงของเริ่มซบเซาลงอย่างเห็นได้ชัด อย่างไรก็ตาม เมืองเชียงของยังคงมีเสน่ห์ของเมืองที่มีประวัติศาสตร์ที่มีองค์ประกอบอยู่มาก รวมถึงที่ตั้งของเมืองที่ขนานกับริมแม่น้ำโขงซึ่งทุกคนสามารถเข้าถึงพื้นที่ริมน้ำได้อย่างเท่าเทียมกัน

ประเด็นยุทธศาสตร์อีกประการหนึ่งของเชียงของคือ การพัฒนาพื้นที่รองรับบริเวณสะพานมิตรภาพไทยลาว แห่งที่ 4 ซึ่งอยู่ห่างจากพื้นที่เมืองเดิมออกไปหลายกิโลเมตร ในช่วงก่อนหน้านี้นักลงทุนและหลายภาคในพื้นที่มีความคาดหวังสูงมากที่จะเกิดการพัฒนาที่ดินในบริเวณเชิงสะพาน จึงมีการพัฒนาโครงการต่าง ๆ ในพื้นที่ดังกล่าว แต่ผลปรากฏว่า ไม่ได้เกิดความคึกคักทางเศรษฐกิจในพื้นที่ดังกล่าวอย่างที่คาดหวังไว้ ประเด็นยุทธศาสตร์ในอนาคตสำหรับการพัฒนาเมืองเชียงของคือ จะเชื่อมต่อพื้นที่บริเวณสะพานกับพื้นที่เมืองเดิมได้อย่างไร

ในขณะเดียวกัน หากการท่องเที่ยวทางบกจากประเทศจีนเพิ่มขึ้นมากจริงในอนาคต ตามที่คาดหวังไว้ ประเด็นความท้าทายคือ การพัฒนาเมืองที่ยังคงรักษาเสน่ห์ของเมืองขนาดเล็กที่มีความสงบเงียบอยู่ติดแม่น้ำโขงกับการเพิ่มขีดความสามารถในการรองรับจำนวนนักท่องเที่ยวที่อาจเพิ่มขึ้นมากได้

ข้อเสนอเบื้องต้นในการพัฒนาเมืองและออกแบบเมือง

แนวคิดการออกแบบเมืองแม่สายเพื่อรองรับการท่องเที่ยว

การพัฒนาเมืองแม่สายภายใต้แนวคิด City Branding ในการเป็น “สี่สาน แม่สาย” ซึ่งสะท้อนถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรมของชนเผ่าในอยู่ในแม่สาย ที่ได้รับการตกทอดจากรุ่นสู่รุ่น โดยไม่มีตัวอักษรเป็นสื่อกลาง อีกทั้งการเปลี่ยนแนวคิดการพัฒนาเมืองเพื่อสานพื้นที่เมือง ภูเขา ประเทศพื้นบ้าน และชนเผ่าในแม่สายเข้าด้วยกัน โดยมีแยกออกเป็น 3 แนวคิดในการพัฒนา ดังนี้

ประสาน CITY – MOUNTAIN CO – OPERATE

- ป่า ดอย ผา ภูเขา
เมืองแม่สาย มีความสัมพันธ์กับป่า ดอย ผา และภูเขา อันเป็นภูมิประเทศของเมือง ส่งผลต่อกายภาพของเมือง และสถานที่สำคัญ เช่น วัดพระธาตุดอยเวา และวัดถ้ำผางาม เป็นต้น
- การประสาน ความร่วมมือ
เมืองแม่สาย ได้ประสบเหตุการณ์สำคัญอันเป็นภาพจำของเมือง คือการช่วยเหลือทีมหมูป่า ในถ้ำหลวง สอดคล้องกับการอยู่ร่วมกันแบบพหุวัฒนธรรม

ชาติพันธุ์ ETHNIC GROUP

- พหุวัฒนธรรม 10 ชาติพันธุ์: เมืองแม่สายมีความหลากหลายทางชาติพันธุ์มากกว่า 10 ชาติพันธุ์ และยังติดกับประเทศเพื่อนบ้าน (พม่าและลาว) ส่งเสริมแก่ความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ซึ่งยังไม่ได้รับการนำเสนออย่างเต็มประสิทธิภาพ
- การค้าชายแดน: เมืองแม่สายเติบโตมาจากภาคธุรกิจ และชุมชนทางการค้าในอดีต ผ่านการเป็นดินแดนส่วนกลาง และส่งสินค้าออกกฎหมาย และเป็นแหล่งซื้อสินค้าปลอดภาษีชื่อดังของไทย

ไร้พรมแดน RIVER - BOUNDARY

- พรมแดน สยาม: เมืองแม่สายแต่เดิมโด่งดังในการเป็น ซึ่งภาพลักษณ์ดังกล่าวได้ “เหนือสุดของสยาม” พม่าเลื่อนไป แต่แม่สายยังคงเป็นพรมแดนที่ติดกับประเทศเพื่อนบ้านอย่างใกล้ชิด และพึ่งพิงภาคธุรกิจแก่กัน
- แม่น้ำสาย และ แม่น้ำกก: เมืองแม่สาย ถูกตั้งตาม แม่น้ำสาย หรือแม่น้ำละว้าในอดีต อันเป็นเส้นพรมแดนที่ไม่ชัดเจนในอดีตกับแม่น้ำกก อันเป็นเหตุแม่สายเป็นพื้นที่ไม่แน่นอน และเกิดการหลงไหลของคนเข้ามาดังเช่นปัจจุบัน

โดยตัวเมืองแม่สายนั้นแม้จะอยู่ในเส้นทางท่องเที่ยวหลักของนักท่องเที่ยว ระหว่างเชียงราย ดอยตุง แม่สายและสามเหลี่ยมทองคำ แต่การที่แม่สายขาดมหาวิทยาลัย และกลุ่มคนวัยรุ่น วัยทำงาน ทำให้เมืองขาดกิจกรรมที่ทันสมัย และความคิดสร้างสรรค์ ประจวบกับบทบาทเหนือสุดแดนสยามที่อ่อนลง จึงมีความจำเป็นต้องพัฒนาพื้นที่เมืองโดยยังสามารถใช้ทำเลเดิมได้อย่างเต็มประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

การพัฒนาเมืองแม่สายจึงปรับเปลี่ยนแนวคิดด้วยการหันเข้าหากับพม่ามากขึ้น เพื่อเชื่อมต่อกันทั้งภาคเศรษฐกิจ บริการ และการท่องเที่ยว นอกจากนั้นจึงมีการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวขึ้นใหม่ภายในเมืองแม่สาย โดยมุ่งเน้นในมุมมองของแม่สายที่แตกต่างไปจากมุมมองของคนทั่วไป เช่น การพักผ่อนริมภูเขา หรือกิจกรรมการเรียนรู้ และพัฒนาสินค้าสร้างสรรค์ด้วยการพัฒนาจากอัตลักษณ์ของชนเผ่า เพื่อสะท้อนถึงสังคมพหุวัฒนธรรม

นอกจากนี้ ยังควรพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวบนดอยโดยรอบเมืองแม่สาย เพื่อสานพื้นที่เมืองกับภูเขาเข้าด้วย สร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวทางเลือก และกิจกรรมสนทนาการรองรับนักท่องเที่ยวที่ต้องการมาค้างคืนในพื้นที่ ตลาด ร้านอาหาร และที่พักคุณภาพดี

ประสาน ชาติพันธุ์ ไร้พรมแดน

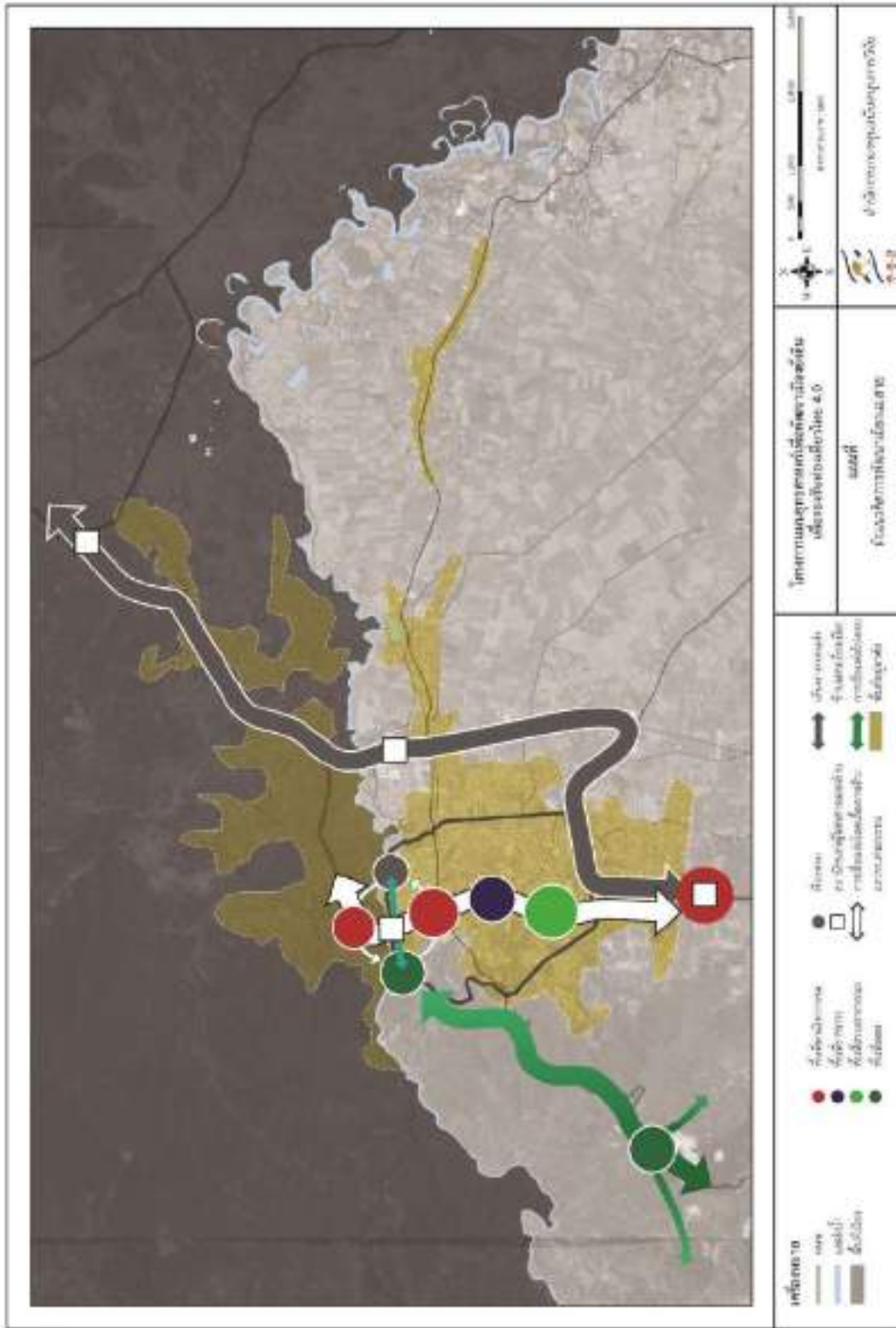

แผนภาพที่ 6-35 แนวคิดการพัฒนาเมืองแม่สาย

ผังแนวคิดการพัฒนาเมืองแม่สาย

การพัฒนาเมืองแม่สายมุ่งเน้นการสร้างการท่องเที่ยวมุมมองใหม่แก่แม่สาย ด้วยการพัฒนาควบคู่ไปกับการผานพรมแดน ดอย แม่น้ำ และเมืองเข้าด้วยกันโดยมีแนวทางการพัฒนาดังนี้

- พัฒนาแนวถนนพหลโยธิน เพื่อการค้า และท่องเที่ยวด้วยการเดิน
- พัฒนาลาดสายลมจอย และธุรกิจ บริการเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวชาวจีนและชาวไทย 1 คีน
- พัฒนาจุดชมวิวถ้าผาจม และดอยเวา สร้างการเชื่อมต่อสู่ดอยโดยรอบ
- พัฒนาด่านพรมแดนที่ 2 เพื่อรองรับ การส่งออกด้วยรถขนาดใหญ่
- พัฒนาพื้นที่แนวแม่น้ำสาย และสร้างพื้นที่สาธารณะภายในตัวเมืองแม่สาย
- เพิ่มพื้นที่จอดรถโดยภาคเอกชนและเชื่อมต่อกับย่านการค้า และ แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
- เพิ่มธุรกิจที่พัก และกิจกรรมท่องเที่ยวแบบพรมแดน ภายในตัวเมืองแม่สาย โดยอาศัยประตูพรมแดนแม่สายเป็นภาพสะท้อนระหว่างไทยและพม่า

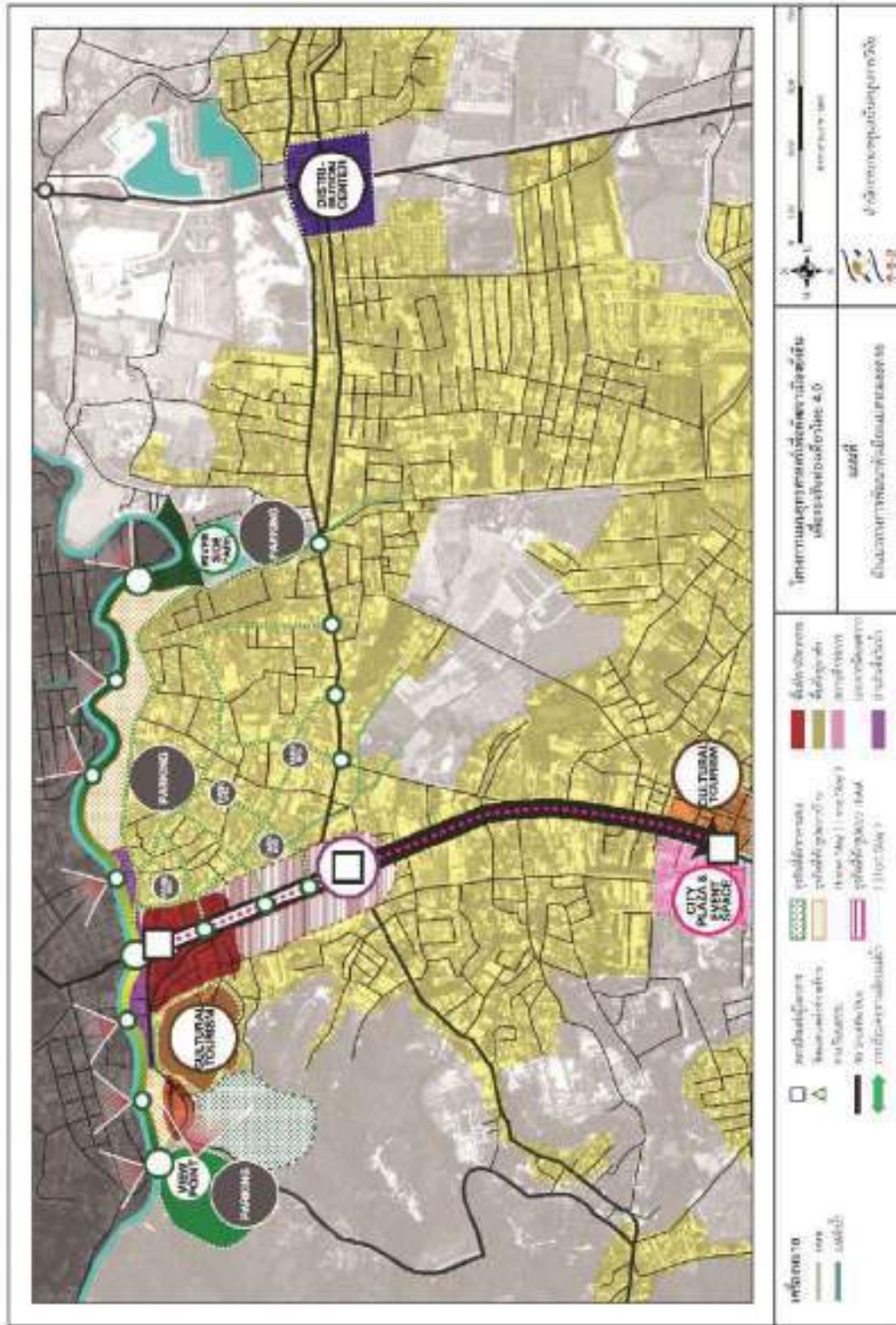
แผนภาพที่ 6-36 ผังแนวคิดการพัฒนาเมืองแม่สาย

ผังแนวความคิดการพัฒนาภายใน ตัวเมืองแม่สายและดอย

- บูรณะและพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวมุมมองใหม่ของแม่สาย ริมน้ำ และดอยต่าง ๆ
- พัฒนาธุรกิจที่พักทางเลือก กิจกรรมสันทนาการใหม่แก่นักท่องเที่ยว
- จัดการที่จอดรถอยู่รอบนอก ลดปริมาณรถในพื้นที่
- สานสองฝั่งของถนนพหลโยธินเข้าด้วยกัน เพื่อเชื่อมต่อสถานที่ท่องเที่ยว ที่จอดรถ และธุรกิจที่พักเข้าด้วยกัน เนื่องจากถนนพหลโยธินเป็นเส้นกันของพื้นที่ออกจากกัน

ผังแนวทางการพัฒนาภายใน ตัวเมืองแม่สายและดอย

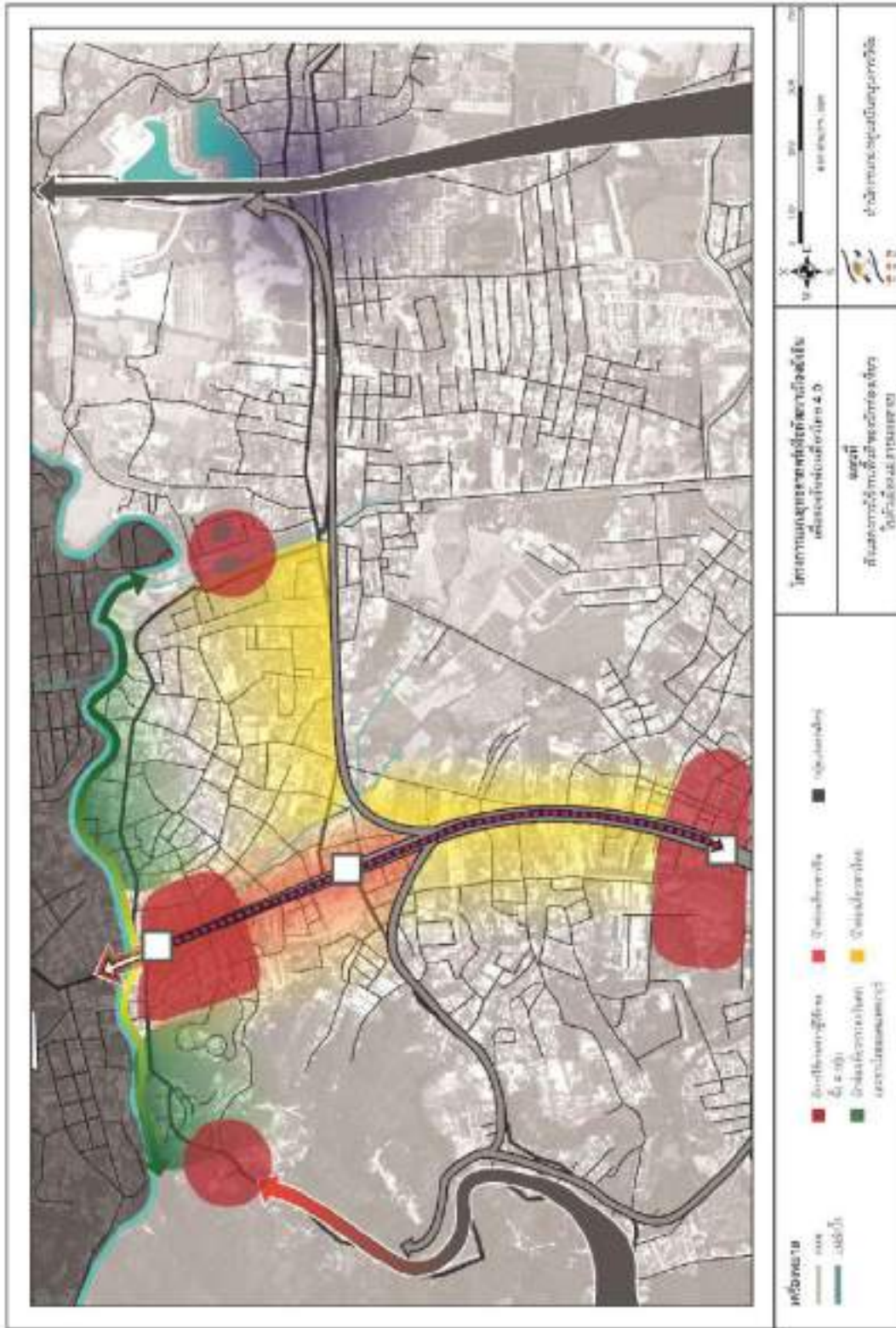
- พัฒนาพื้นที่ริมแม่น้ำแม่สายเพื่อรับน้ำ และเป็นพื้นที่สาธารณะภายในเมืองแม่สาย โดยสามารถรับชมกิจกรรมสองฝั่งแม่น้ำสายได้ อีกทั้งเสนอแนะปรับเปลี่ยนอาคารริมแม่น้ำให้หันเข้ากับแม่น้ำสายยิ่งขึ้น
- พัฒนาพื้นที่ตลาดสายลมจอย และพื้นที่การค้าตามแนวถนนพหลโยธิน
- ปรับปรุงถนนลักษณะ Boulevard เพื่อเพิ่มความสวยงาม และการเดิน ให้กับการสัมผัสวิถีชาวพม่า
- พัฒนารถ Shuttle Bus เชื่อมต่อ จากสถานีขนส่งเข้าสู่ด่านพรมแดนแม่สาย
- พัฒนาพื้นที่เพื่อจัดงานเทศกาล บริเวณที่ว่าการอำเภอแม่สาย รองรับการจัดงาน 10 ชาติพันธุ์แม่สาย
- พัฒนาดอยเวา และวัด เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ผสานกับตลาดแม่สาย
- พัฒนาวัดถ้ำผาจมเพื่อเป็นจุดชมวิว เมืองแม่สาย และเส้นทางพรมแดนระหว่างแม่สายและท่าช้างเหล็ก
- พัฒนาเส้นทางเดินภายในย่านที่อยู่อาศัยและจุดจอดรถขนาดเล็กให้เชื่อมต่อกับสถานที่ท่องเที่ยวด้วยการสร้างร่มเงาในการเดินเท้า
- พัฒนาธุรกิจที่พักคุณภาพดีตามดอย และแม่น้ำสาย
- พัฒนาธุรกิจที่พักรูปแบบอาคารรองรับนักท่องเที่ยวจีน ที่นิยมการพักในลักษณะโรงแรม

แผนภาพที่ 6-38 ผังแนวทางการพัฒนาภายในตัวเมืองสายและโดย

ฝั่งแสดงการใช้งานพื้นที่ของนักท่องเที่ยว

- นักท่องเที่ยวชาวจีนนั้นนิยมท่องเที่ยวด้วยรถยนต์จึงเกิดการใช้งานไปตามแนวถนนพหลโยธิน และสถานที่สำคัญ
- นักท่องเที่ยวชาวตะวันตก ชาวไทยที่ต้องการสัมผัสบรรยากาศแม่สายใหม่จะเลือกพักตามริมแม่น้ำสาย และดอยเป็นหลัก
- นักท่องเที่ยวชาวไทยประเภทครอบครัว เลือกที่พักอยู่บริเวณโดยรอบในลักษณะรีสอร์ท

แผนภาพที่ 6-39 แสดงการใช้งานพื้นที่ของนักท่องเที่ยว

ผังรายละเอียดพื้นที่บริเวณริมแม่น้ำสาย – พื้นที่สำหรับเที่ยวแบบพหุวัฒนธรรมและการค้าชายแดน

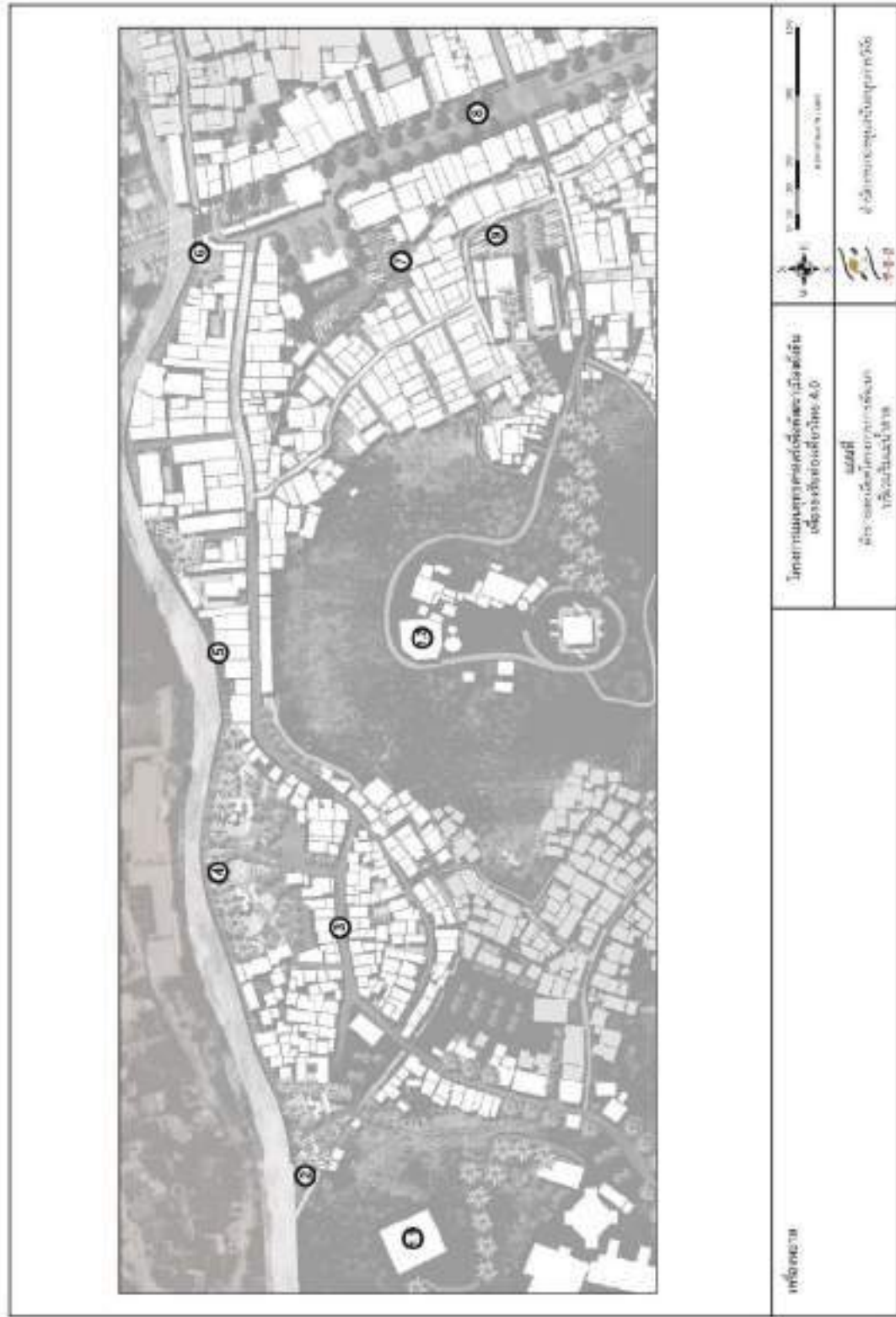
การพัฒนาพื้นที่เมืองแม่สาย บริเวณริมแม่น้ำสายนั้นพัฒนาโดยसानพรมแดน แม่ น้ำสาย ถนนพหลโยธิน หรือด่านแม่สายแห่งที่ 1 และตลาดภายในเมืองแม่สายเข้าด้วยกัน โดยการเปิดพื้นที่สาธารณะที่เกิดขึ้นนั้นจะอยู่ในบริเวณที่ใช้งานเพื่อรับชมวัดตอยเวา ชมวิวเมือง และชมวิวสองฝั่งแม่น้ำสาย ตามแนวทางเดินเลียบบแม่น้ำสาย โดยพื้นที่ว่างที่อยู่ภายในบล็อกอาคารต่าง ๆ ซึ่งปัจจุบันไม่ได้ถูกใช้งานหรือเป็นที่จอดรถ จะถูกนำมาพัฒนาเป็นจุดแวะพักในการเดินท่องเที่ยว หรือปรับเป็นลานในลานอาคารหรือธุรกิจที่พักต่าง ๆ และพื้นที่ลานขนาดเล็กที่อยู่ติดซอยต่าง ๆ จะปรับเปลี่ยนเป็นลานเพื่อใช้ในการแสดงของชนเผ่าต่างในแม่สาย ๆ โดยผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกัน ทำให้การท่องเที่ยวในแม่สายแต่ละครั้ง ถูกสลับสับเปลี่ยนไปตลอด ไม่หยุดนิ่ง

ตัวแกนถนนพหลโยธินจะได้รับการปรับปรุงภูมิทัศน์การขยายทางเท้า และปลูกต้นไม้ให้ร่มเงา เพื่อให้การเดินท่องเที่ยว และสามารถรับชมด่านพรมแดนแม่สายได้อย่างสวยงามยิ่งขึ้น อีกทั้งทำให้การเชื่อมต่อของกิจกรรมสองฝั่งถนนพหลโยธิน ทั้งที่จอดรถภายในบล็อกและร้านค้า สามารถเชื่อมถึงกันยิ่งขึ้น

รายละเอียดโครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณริมแม่น้ำสาย

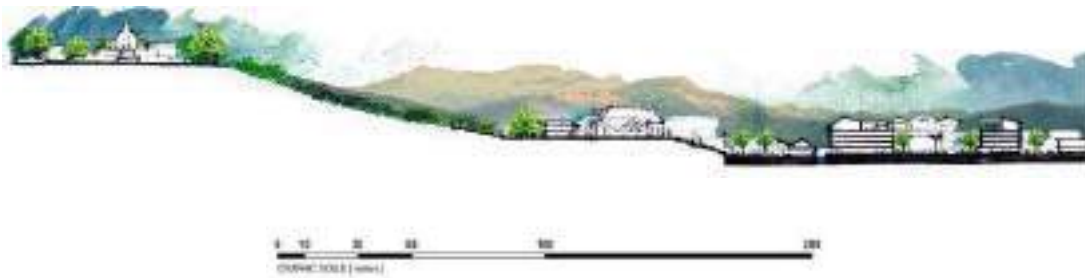
- โครงการปรับปรุงภูมิทัศน์ถ้าผาจม และดอยเวา
 - การติดตั้งไฟทางตามเส้นทางเดิน
 - การจัดแสงไฟในยามค่ำคืน
- โครงการปรับปรุงลานสาธารณะฝายแม่น้ำสาย
- โครงการปรับปรุงภูมิทัศน์ตลาดสายลมจอย
 - ปูพื้นทางคนเดิน ติดตั้งไฟทาง และลานแสดง
- โครงการก่อสร้างสวนสาธารณะริมแม่น้ำสาย
 - ขนาดที่ดิน 6,500 ตร.ม.
- โครงการพัฒนาพื้นที่รับน้ำริมแม่น้ำสาย 2 กม.
 - เวนคืนที่ดินริมแม่น้ำ กว้าง 6 เมตร
 - ก่อสร้างทางเดิน กว้าง 2 เมตร และปรับปรุงภูมิทัศน์ริมแม่น้ำ
- โครงการปรับปรุงภูมิทัศน์ป้ายเหนือสุดแดนสยาม
- โครงการปรับปรุงภูมิทัศน์และจัดระเบียบตลาดแม่สาย และคลองย่อย
- โครงการปรับปรุงภูมิทัศน์ถนนพหลโยธิน
 - ขยายขนาดทางคนเดิน และแนวต้นไม้
 - จัดระเบียบที่จอดรถริมถนน
- โครงการปรับปรุงภูมิทัศน์ลานหน้าวัดพระธาตุดอยเวา ขนาด 1,400 ตร.ม.

แผนภาพที่ 6-41 รายละเอียดโครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณริมแม่น้ำสาย - พื้นที่สำหรับเที่ยวแบบพหุวัฒนธรรมและการค้า

รูปตัดพื้นที่แม่สาย – พื้นที่สำหรับเที่ยวแบบพหุวัฒนธรรมและการค้าขายแดนพื้นที่ดอยเวาและด่าน พรมแดนแม่สาย

แนวคิดหลักคือการเชื่อมต่อพระธาตุดอยเวาสู่ตลาดแม่สายและหน้าด่านแม่สาย โดยเชื่อมต่อกับวัดพระธาตุดอยเวา เปิดพื้นที่โดยรอบวัดเพื่อค้าขายชั่วคราวและรับประทานอาหาร สามารถรับชมวัดดอยเวาได้สวยงาม และใช้กิจกรรมหน้าวัดได้ โดยถนนพหลโยธินได้รับการขยายทางเท้า ปลุกต้นไม้ให้ร่มเงา และพัฒนาองค์ประกอบเมืองให้เป็นแกนสู่ด่านแม่สาย โดยอาคารสองฝากชั้นล่างถูกใช้งานในเชิงพาณิชย์กรรม และพื้นที่ด้านบนถูกปรับเปลี่ยนเป็นธุรกิจที่พัก และคาเฟ่ของอาคารถูกใช้งานเป็นบาร์ หรือร้านอาหาร เพื่อเป็นร้านอาหาร หรือบาร์คุณภาพดี

แผนภาพที่ 6-42 รูปตัดพื้นที่ดอยเวาและด่านพรมแดนแม่สาย

รูปตัดพื้นที่แม่สาย – พื้นที่สำหรับเที่ยวแบบพหุวัฒนธรรมและการค้าขายแดนพื้นที่ริมแม่น้ำสายเพื่อ รองรับน้ำและกิจกรรมใหม่ริมน้ำ

แนวคิดการออกแบบคือปรับเปลี่ยนการใช้อาคารจอตริมน้ำสายเป็นคาเฟ่หรือร้านอาหาร เพื่อสร้างกิจกรรมริมน้ำ อีกทั้งเป็นการปรับการเข้าถึงจากริมน้ำแม่สายเป็นหลัก เปิดพื้นที่ริมแม่น้ำสายตามกฎหมาย ระยะ 6 เมตร เพื่อเป็นพื้นที่รับน้ำและทางเดินริมน้ำ ส่งเสริมการเข้าถึงจากแม่น้ำสาย นอกจากนั้นทางเดินริมแม่น้ำสายมีการติดตั้งไฟส่องสว่าง เพื่อสร้างภูมิทัศน์และทำให้เส้นเขตแดนของประเทศไทยมีความชัดเจน และสวยงามสามารถรับชมได้จุดชมวิวถ้ามาจมหริอดอยต่าง ๆ

แผนภาพที่ 6-43 รูปตัดพื้นที่ริมแม่น้ำสายเพื่อรองรับน้ำและกิจกรรมใหม่ริมน้ำ

ภาพทัศนียภาพพื้นที่แม่สาย – พื้นที่สำหรับเที่ยวแบบพหุวัฒนธรรมและการค้าชายแดน

จุดชมวิวเมืองแม่สาย จากวัดถ้ำผาจอม

- การจัดแสงไฟตามแนวแม่น้ำสาย และพื้นที่ริมน้ำ เพื่อรับน้ำ และพักผ่อน
- ถอยร่นอาคาร และควบคุมแนวสีหลังคาเพื่อย้ำถึงแนวเส้นพรมแดน
- ตลาดพหุวัฒนธรรมสายลมจอย สามารถชมวิวและแสงไฟของตอยได้
- การจัดแสงไฟบนตอยเวา และวัดถ้ำผาจอม และปรับเป็นจุดชมวิวดอยระหว่างไทย และพม่า

แผนภาพที่ 6-44 จุดชมวิวเมืองแม่สาย จากวัดถ้ำผาจอม (ภาพก่อน)

แผนภาพที่ 6-45 จุดชมวิวเมืองแม่สาย จากวัดถ้ำผาจอม (ภาพหลัง)

ภาพทัศนียภาพพื้นที่แม่สาย –พื้นที่สำหรับเที่ยวแบบพหุวัฒนธรรมและการค้าขายแดน

ตลาดสินค้าพหุวัฒนธรรมสายลมจอย และวัดถ้ำผาจอม

- คาเฟ่และร้านอาหาร ตลาดสามลมจอย
- พื้นที่ทางวัฒนธรรมสำหรับชาวตอย การค้าขายสินค้าพื้นเมืองและการแสดง
- เปิดมุมมองสู่วัดถ้ำผาจอม และจัดแสงไฟ สำหรับชมวิวยามเย็น เพิ่มกิจกรรมในการท่องเที่ยวที่แม่สาย

แผนภาพที่ 6-46 ตลาดสินค้าพหุวัฒนธรรมสายลมจอย และวัดถ้ำผาจอม (ภาพก่อน)

แผนภาพที่ 6-47 ตลาดสินค้าพหุวัฒนธรรมสายลมจอย และวัดถ้ำผาจอม (ภาพหลัง)

ภาพทัศนียภาพพื้นที่แม่สาย – พื้นที่สำหรับเที่ยวแบบพหุวัฒนธรรมและการค้าชายแดน

ถนนพหลโยธินหน้าด่านพรมแดนแม่สาย - ทำซีเหล็ก

- คาเฟ่ และ ร้านอาหารชมวิถีพม่า
- แนวต้นไม้เพิ่ม ความร่มเย็น
- เพิ่มพื้นที่ทางเท้า และทางจักรยาน
- ทางรถสำหรับผ่านแดน เพื่อการท่องเที่ยว
- แคนมอสูงสู่ด่านพรมแดนแม่สาย ภาพจำที่สำคัญของแม่สาย

แผนภาพที่ 6-48 ถนนพหลโยธินหน้าด่านพรมแดนแม่สาย - ทำซีเหล็ก (ภาพก่อน)

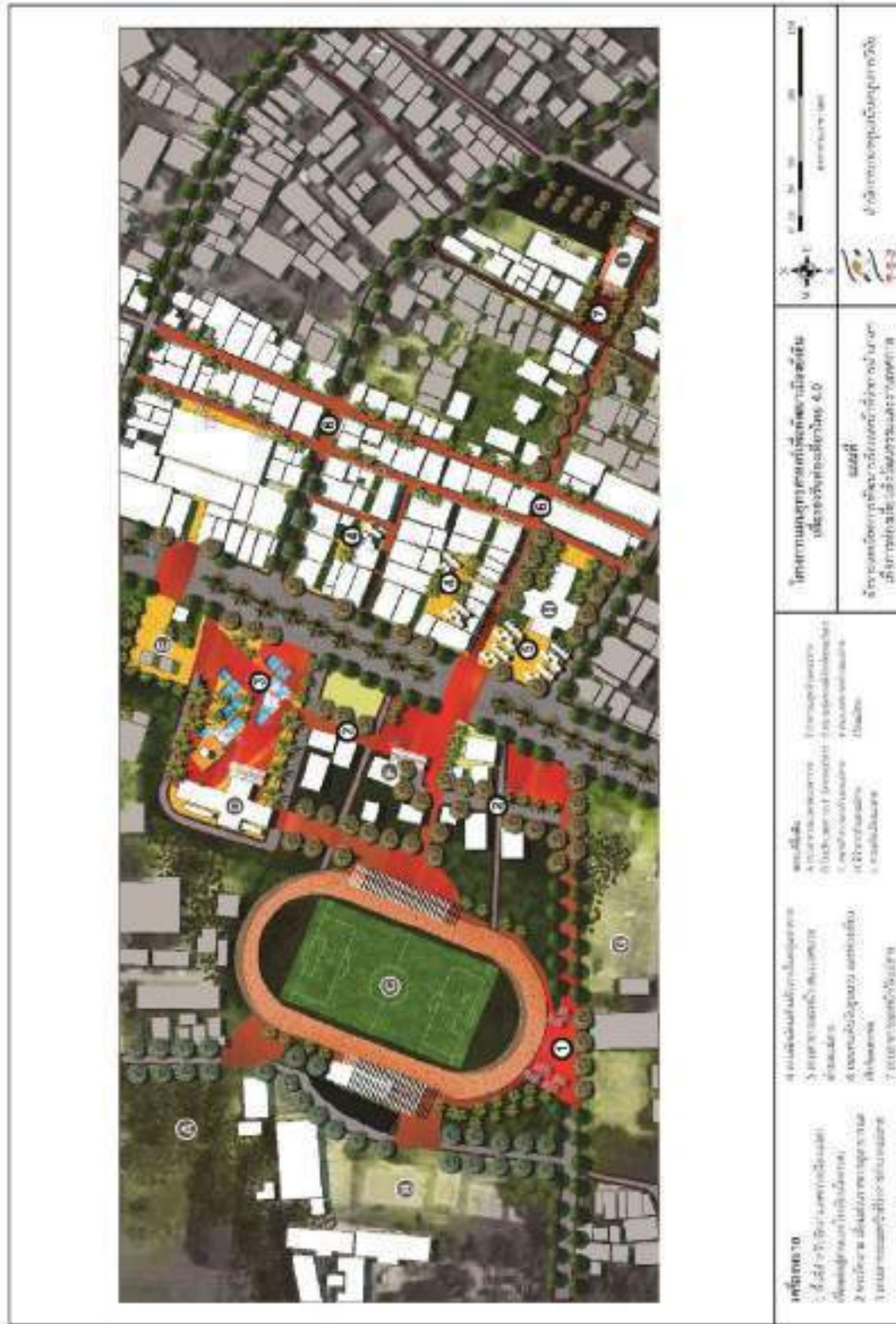
แผนภาพที่ 6-49 ถนนพหลโยธินหน้าด่านพรมแดนแม่สาย - ทำซีเหล็ก (ภาพหลัง)

ผังรายละเอียดพื้นที่บริเวณหน้าที่ว่าการอำเภอ – พื้นที่สำหรับการท่องเที่ยววัฒนธรรมและงานเทศกาล

พื้นที่หน้าที่ว่าการอำเภอนั้นได้รับการพัฒนาเพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชนจีนยูนนาน และสามารถใช้จ่ายงานเทศกาล 10ชาติพันธุ์แม่สายได้ โดยมีการปรับปรุงทัศนียภาพถนนรอบสนามกีฬากลางอำเภอแม่สาย เพื่อใช้ในการเชื่อมต่อกับสวนสาธารณะพหุมหาวิทยาลัย โรงเรียน และสนามกีฬาโดยรอบ อีกทั้งมีการปรับปรุงภูมิทัศน์ถนนเทศบาล 17 ให้สามารถเดินและรองรับปริมาณคนเดินได้มากยิ่งขึ้น

ในส่วนของพื้นที่ราชการริมถนนพหลโยธินนั้น เสนอให้สร้างทางเดินลัดเลาะเพื่อเชื่อมส่วนราชการสวนสาธารณะและลานเข้าด้วยกัน โดยเปิดให้บุคคลภายนอกเข้ามาใช้งานได้ อีกทั้งแสดงถึงการเชื่อมต่อกันของสถาบันราชการ เพื่อแสดงถึงความสามัคคีของคนเมืองแม่สาย ช่วยเหลือกัน ในส่วนลานหน้าศาลาว่าการนั้น เสนอให้ปรับปรุงภูมิทัศน์ให้มีความสวยงามแก่พระบรมราชานุสาวรีย์พระเจ้าพหุมหาวิทยาลัยและศาลหลักเมืองแม่สาย

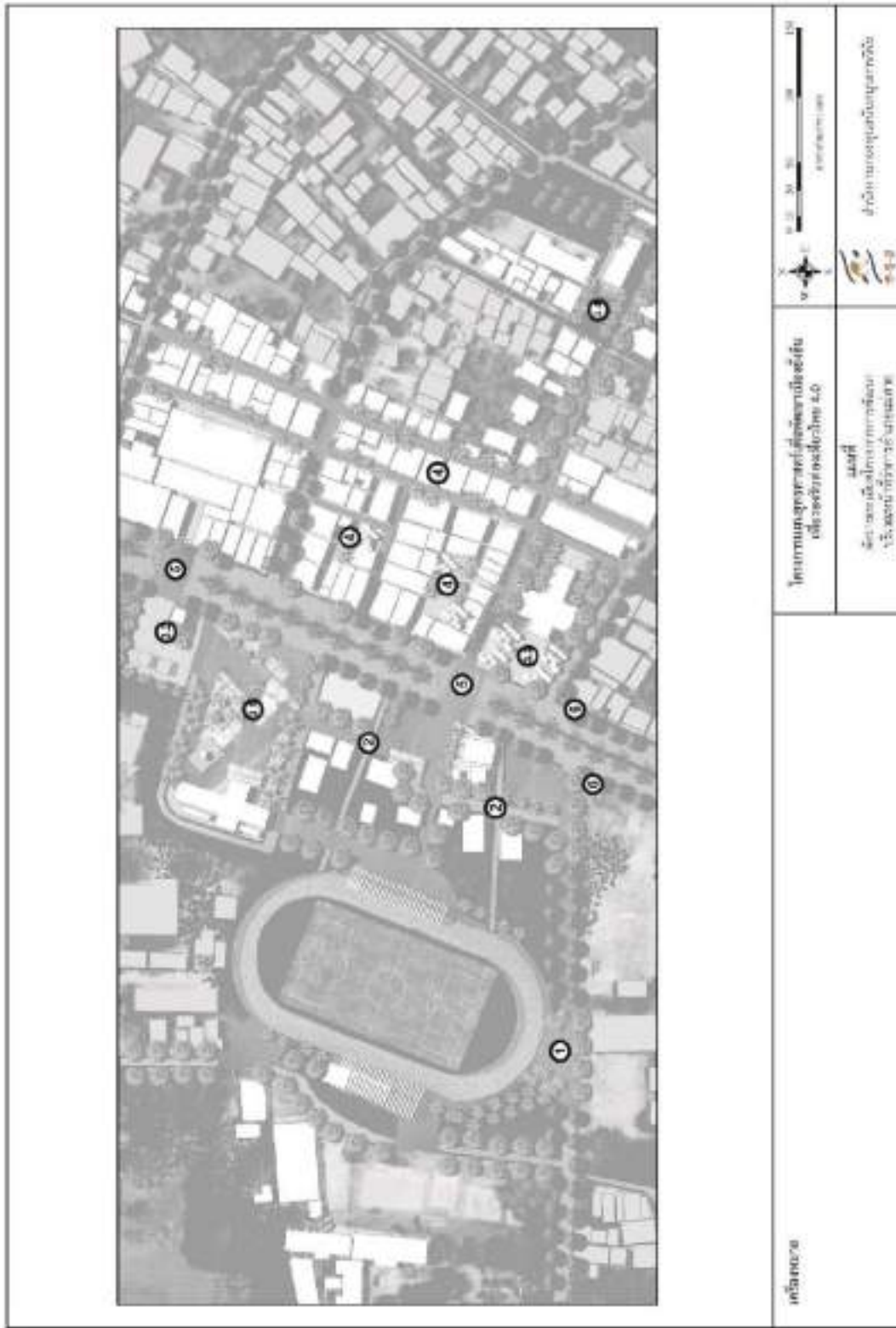
ในส่วนของพื้นที่ชุมชนจีนยูนนานนั้นได้รับการปรับปรุงภูมิทัศน์ถนน และหน้าตาอาคารให้มีความเป็นระเบียบ และสวยงาม โดยให้พื้นที่ว่างภายในบล็อกอาคารต่าง ๆ ถูกใช้เพื่อรองรับชุมชนแทน เชื่อมต่อทางคนเดินสู่วัดแม่สาย วัดสำคัญของเมืองแม่สาย

แผนภาพที่ 6-50 ผังรายละเอียดพื้นที่บริเวณหน้าท่าว่าการอำเภอ - พื้นที่สำหรับการท่องเที่ยววัฒนธรรมและงานเทศกาล

รายละเอียดโครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณหน้าที่ว่าการอำเภอ

- โครงการปรับปรุงภูมิทัศน์รอบสนามกีฬากลางอำเภอแม่สาย
 - ปูพื้นทางคนเดิน และต้นไม้ให้ร่มเงา
- โครงการจัดการพื้นที่ราชการ
 - เปิดพื้นที่ราชการบางส่วนให้สาธารณะเข้าใช้งานได้
 - เปิดทางเชื่อมต่อระหว่างส่วนราชการด้วยกัน
- โครงการปรับปรุงภูมิทัศน์ลานสาธารณะ 4 พื้นที่ ได้แก่
 - หน้าที่ว่าการอำเภอแม่สาย
 - ศาลหลักเมือง
 - สำนักงานเทศบาลแม่สาย
 - วัดแม่สาย
- โครงการปรับปรุงภูมิทัศน์ถนนคนเดินจันทน์น่าน
 - ปูพื้นทางคนเดิน และติดตั้งไฟทาง
 - จัดระเบียบ และปรับปรุงหน้าอาคาร
 - จัดระเบียบพื้นที่ส่วนรวมภายในบล็อก
- โครงการก่อสร้างทางคนข้ามถนนพหลโยธิน
- โครงการก่อสร้างสถานีจอดรถ Shuttle Bus

แผนภาพที่ 6-51 รายละเอียดโครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณหน้าท่าอากาศยาน – พื้นที่สำหรับการท่องเที่ยววัฒนธรรมและเทศกาล

ภาพทัศนียภาพพื้นที่แม่สาย –พื้นที่สำหรับการท่องเที่ยววัฒนธรรมและงานเทศกาล

พื้นที่บริเวณชุมชนจีนยูนนานและวัดแม่สาย

- ผ้าฝ้าย ลวดลาย และลายดอกโบตัน (ราชาดอกไม้) ถูกนำมาออกแบบ เพื่อสะท้อนถึงวัฒนธรรมจีนยูนนาน
- ลวดลายการเพนต์แบบจีน เช่น มังกร
- หมู่บ้านจีนประยุกต์ และสินค้าจีนสร้างสรรค์

แผนภาพที่ 6-52 พื้นที่บริเวณชุมชนจีนยูนนานและวัดแม่สาย (ภาพก่อน)

แผนภาพที่ 6-53 พื้นที่บริเวณชุมชนจีนยูนนานและวัดแม่สาย (ภาพหลัง)

ภาพทัศนียภาพพื้นที่แม่สาย – พื้นที่สำหรับการท่องเที่ยววัฒนธรรมและงานเทศกาล

พื้นที่บริเวณหน้าที่ว่าการอำเภอและสนามกีฬากลางอำเภอแม่สาย

- ลานสาธารณะรอบสนามกีฬากลาง สามารถปรับเปลี่ยนการใช้ประโยชน์และเชื่อมต่อกับพื้นที่โดยรอบ
- อยู่ในเส้นทางของรถ Shuttle Bus ผ่าน
- นำลวดลายพหุวัฒนธรรม มาปรับใช้กับทางข้าม
- พื้นที่โดยรอบสนามกีฬา สามารถติดตั้งโครงสร้างเบาเพื่อจัดนิทรรศการ และเทศกาลได้

แผนภาพที่ 6-54 พื้นที่บริเวณหน้าที่ว่าการอำเภอและสนามกีฬากลางอำเภอแม่สาย (ภาพก่อน)

แผนภาพที่ 6-55 พื้นที่บริเวณหน้าที่ว่าการอำเภอและสนามกีฬากลางอำเภอแม่สาย (ภาพหลัง)

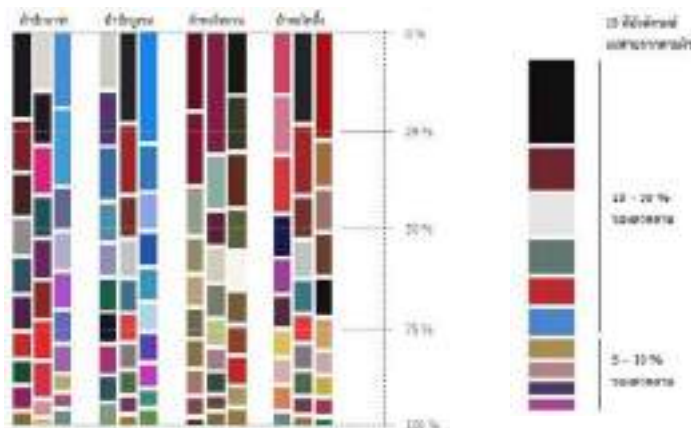
องค์ประกอบเมือง ด้านศิลปะและวัฒนธรรม

เมืองแม่สาวยุคใหม่เป็นสังคมพหุวัฒนธรรมกว่า 10 ชนเผ่าที่เข้ามาใช้ภายในพื้นที่ และเป็นเอกลักษณ์ของเมืองแม่สาวยุคหนึ่ง โดยนำลวดลายผ้าและสีผ้าที่ใช้ในเครื่องแต่งกายมาลวดทอน และสีที่เป็นอัตลักษณ์ในแต่ละชนเผ่ามาออกแบบ

ชื่อชนเผ่า	ชื่ออื่นๆ	ภาษา	แหล่งที่มา	ที่อยู่อาศัย	อาชีพดั้งเดิม	วิถีชีวิต	สีอัตลักษณ์
1. ไทใหญ่	ไทใหญ่, ไทขอม	ไท-ขอม	รัฐมณฑล	ชน	ทำเกษตร	จีน, ไทใหญ่, การเกษตร	
2. ไทลื้อ	ไทลื้อ, ไทลื้อดำ, ไทลื้อขาว	ไท-ขอม	มณฑลยูนนาน	ชน	เกษตร (ปลูกข้าว)	ไทลื้อดำ (ขาว-ดำ), ไทลื้อขาว (ขาว-ดำ)	
3. ไทขาม	ขาม, ขามเขียว	ไท-ขอม	มณฑลยูนนาน	ชน	เกษตร (ปลูกข้าว)	ขามดำ (เขียว-ดำ), ไทลื้อขาว (เขียว-ดำ)	
4. ไทข่า	ข่า, ข่าดำ	ไท-ขอม	มณฑลยูนนาน	ชน	ทำไร่สวน	ข่า (เขียว-ดำ), ข่าดำ (เขียว-ดำ)	
5. ไทข่า	ข่า, ข่าดำ	ไท-ขอม	มณฑลยูนนาน	ชน	ทำไร่สวน	ข่า (เขียว-ดำ), ข่าดำ (เขียว-ดำ)	
6. ชินชุนนาน	ชินชุนนาน, ชินชุนนานดำ, ชินชุนนานขาว	ชิน-จีน	มณฑลยูนนาน	ชน	ปลูกข้าว	ชินชุนนาน (เขียว-ดำ), ชินชุนนานดำ (เขียว-ดำ)	
1. อาข่า	อาข่า, อาข่าดำ	ชิน-จีน	มณฑลยูนนาน	ชน	เกษตร (ปลูกข้าว)	อาข่า (เขียว-ดำ), อาข่าดำ (เขียว-ดำ)	
2. ทากู	ทากู, ทากูดำ, ทากูขาว	ชิน-จีน	มณฑลยูนนาน	ชน	เกษตร (ปลูกข้าว)	ทากู (เขียว-ดำ), ทากูดำ (เขียว-ดำ)	
3. การะรัง	การะรัง, การะรังดำ	มอญ-ขอม	รัฐมณฑล	ชน	เกษตร (ปลูกข้าว)	การะรัง (เขียว-ดำ), การะรังดำ (เขียว-ดำ)	
4. ลัวะ	ลัวะ, ลัวะดำ	มอญ-ขอม	มณฑลยูนนาน	ชน	เกษตร (ปลูกข้าว)	ลัวะ (เขียว-ดำ), ลัวะดำ (เขียว-ดำ)	

แผนภาพที่ 6-56 องค์ประกอบเมือง ด้านศิลปะและวัฒนธรรม

โดยถ่ายทอดออกมาผ่าน 10 ลวดลาย วัสดุที่ใช้เป็นเครื่องแต่งกายของชนเผ่า และ 2 ชุดสี ทั้งจากสีของลวดลายผ้าที่นิยมใช้ในชนเผ่า และสีร่วมกันที่เป็นอัตลักษณ์ของชนเผ่าต่าง ๆ เพื่อนำมาออกแบบองค์ประกอบเมืองหลอมรวมเปรียบเสมือนการรวมกลุ่มกันของชนเผ่าในพื้นที่แม่สาวยุคใหม่ โดยมีองค์ประกอบเมืองดังนี้

แผนภาพที่ 6-57 10 ลวดลาย วัสดุที่ใช้เป็นเครื่องแต่งกายของชนเผ่า

แผนภาพที่ 6-58 10 ลวดลาย วัสดุที่ใช้เป็นเครื่องแต่งกายของชนเผ่า

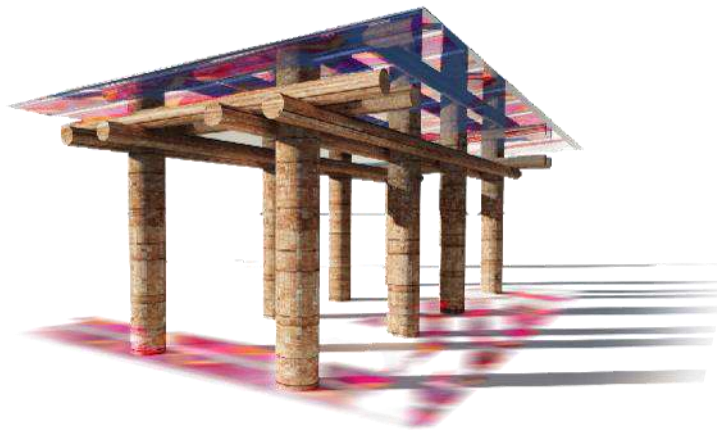
แผนภาพที่ 6-59 10 ลวดลาย วัสดุที่ใช้เป็นเครื่องแต่งกายของชนเผ่า

- **ป้ายบอกทาง และป้ายร้านค้า** แม่สาयนั้นโดดเด่นในการเป็นตลาดการค้าชายแดน และเป็นภาพจำที่สำคัญ จึงมีการออกแบบป้ายร้านค้า และป้ายบอกทางตำแหน่งจุดน่าสนใจภายในตลาด

แผนภาพที่ 6-60 ป้ายบอกทาง และป้ายร้านค้า

- **หลังคาตลาดแม่สาय – สายลมจอย** พัฒนาหลังคาของแม่สาयให้มีแสงลอดผ่านอย่างเหมาะสม โดยสะท้อนลดลายพหุวัฒนธรรมที่เคลือบไว้บนกระจก สร้างสีสันสดใส น่าเดิน หรือถ่ายรูป

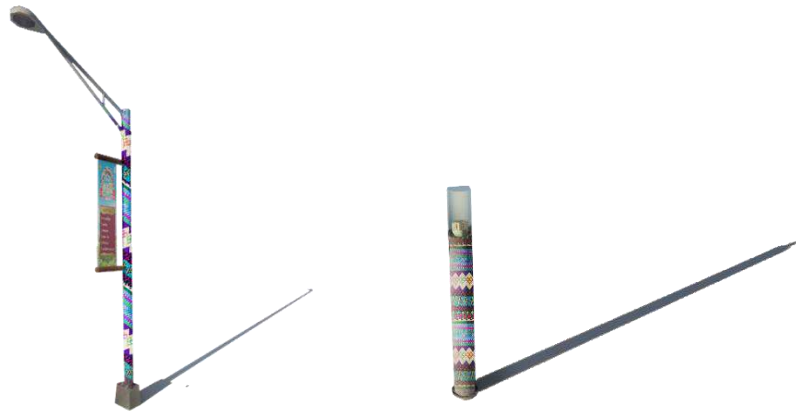
แผนภาพที่ 6-61 หลังคาตลาดแม่สาय – สายลมจอย

- **เก้าอี้นั่ง** ปรับเปลี่ยนกิจกรรมอันหนาแน่น เคลื่อนไหว ให้มีการพักและยลเสน่ห์ของแม่สาย

แผนภาพที่ 6-62 เก้าอี้นั่ง

- **ไฟทางคนเดิน – ถนน** พัฒนาไฟทางเอื้อแก่รถยนต์และคนเดินในพื้นที่ โดยไฟทางขนาดเล็ก จะถูกนำไปใช้ในพื้นที่มีทัศนียาสวยงาม เช่น ทางเดินขึ้นเขาเป็นต้น เพื่อไม่บดบัง และบรรยากาศแก่แม่สาย

แผนภาพที่ 6-63 ไฟทางคนเดิน – ถนน

ข้อเสนอเบื้องต้นในการพัฒนาเมืองและออกแบบเมืองเชียงใหม่ของ

แนวคิดการออกแบบเมืองเชียงใหม่เพื่อรองรับการท่องเที่ยว

การพัฒนาเมืองเชียงใหม่ภายใต้แนวคิด City Branding ในการเป็น “แอ่วเจียงของ ป๊ะริมโขง” ซึ่งสะท้อนถึงการท่องเที่ยวเชียงใหม่ของการเป็นจุดหมายการท่องเที่ยว โดยได้ยลเสน่ห์ริมโขงไปพร้อมกัน เพื่อสะท้อนถึงตำแหน่งของเชียงใหม่ที่อยู่ใกล้ริมแม่น้ำโขง แตกต่างจากเมืองโดยรอบ โดยเลือกใช้ภาษาเหนือ เพื่อสื่อถึงภูมิภาคของเมือง และเข้าถึงพื้นที่มากขึ้น โดยมีแยกออกเป็น 3 แนวคิดในการพัฒนา ดังนี้

- **แม่น้ำโขง RIVER**
 - **3 วัด ริมโขง**

เมืองเชียงใหม่ผูกพันกับแม่น้ำโขง รวมไปถึงตำแหน่งและทิศทางของวัด ซึ่งทำให้การชมแม่น้ำโขงมีเรื่องราวยิ่งขึ้น
 - **ทางคนเดินและจักรยาน สาธารณะริมโขง**

เมืองเชียงใหม่มีพื้นที่สาธารณะริมน้ำที่คนทั่วไป สามารถเข้าถึงได้ และยังทอดยาวตลอดริมแม่น้ำโขงจากกระเบียงริมโขง สู่วัดปลาบึกระยะทางรวม 4.5 กิโลเมตร ทำให้บรรยากาศของเมืองเชียงใหม่เอื้อแก่การพักผ่อน
- **มิตรภาพ AMITY**
 - **ขบวนรถคาราวานจากจีน**

โครงการสร้างสะพานมิตรภาพไทยลาวแห่งที่ 4 อันเป็นเส้นทาง Asian High Way R3A ทำให้เชียงใหม่เชื่อมถึงประเทศจีนและเป็นเส้นทางขับรถสู่ไทย
 - **เมืองทางผ่าน ล่องเรือสู่หลวงพระบาง**

เมืองเชียงใหม่เป็นเมืองทางผ่านยอดนิยมของนักท่องเที่ยวในการมุ่งสู่หลวงพระบาง ด้วยการล่องเรือ 16 ชั่วโมง
- **วัฒนธรรม CULTURAL**
 - **ผ้าทอลายน้ำไหล และสาวสวนส้ม**

ชาวไทลื้อ ลาวเทิง และชาวยวน นั้นมีเอกลักษณ์ทางด้านภูมิปัญญา อันเด่นชัดคือ ผ้าทอลายน้ำไหลของชาวไทลื้อ อีกทั้งวิถีการเกษตรกรรมอันอยู่จีน คือการทำสวนส้ม
 - **วิถีริมโขง ปลาบึก จกโก และต้นโพธิ์**

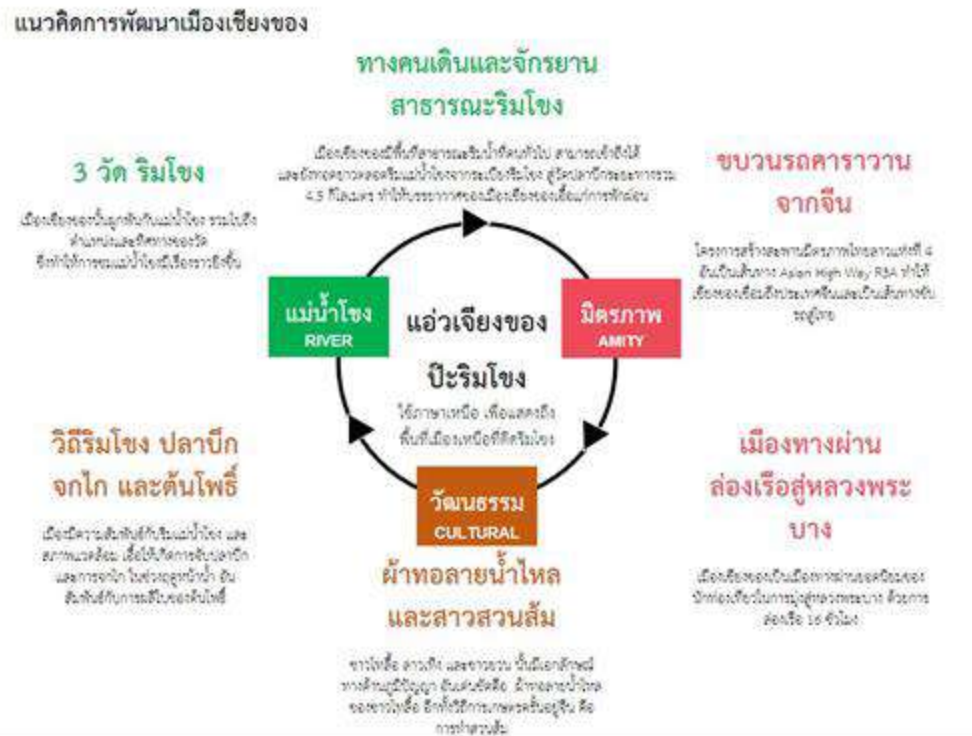
เมืองมีความสัมพันธ์กับริมแม่น้ำโขง และสภาพแวดล้อม เอื้อให้เกิดการจับปลาบึก และการจกไก ในช่วงฤดูหน้าน้ำ อันสัมพันธ์กับการผลิใบของต้นโพธิ์

ภาพลักษณ์ของเมืองเชียงของจะจดจำด้วยการเป็นเมืองจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวริมแม่น้ำโขง ที่มีบรรยากาศพักผ่อนริมแม่น้ำ เหมาะแก่การท่องเที่ยวและพักผ่อนระยะยาว โดยยังคงเป็นเมืองทางผ่านในท่องเที่ยวไปยังหลวงพระบาง หรือขับรถคาราวานขึ้นไปทางจีนได้เช่นกัน

แนวคิดการพัฒนาเมืองเชียงของ

แผนภาพที่ 6-64 แนวคิดการออกแบบเมืองเชียงของเพื่อรองรับการท่องเที่ยว

แผนภาพที่ 6-65 แนวคิดการออกแบบเมืองเชียงของเพื่อรองรับการท่องเที่ยว

ตัวเมืองเชียงของนั้นเป็นเมืองทางผ่านของนักท่องเที่ยวชาวจีน ที่ต้องการเดินทางเข้ามาในประเทศไทยในรูปแบบรถคาราวาน ลงสู่เมืองเชียงรายและเชียงใหม่ แต่การผ่านดังกล่าวทำให้เมืองต้องรับจำนวนรถและจำนวนคนปริมาณมาก ส่งผลเสียต่อเสน่ห์ของเมืองเชียงของ แต่ไม่สามารถดึงรายได้จากผู้แวะผ่านได้มากเท่าไรนัก

การพัฒนาเมืองเชียงของนั้นจึงพัฒนาจากศักยภาพดั้งเดิมที่สามารถเพื่อรองรับการพักผ่อนและท่องเที่ยวระยะยาวได้ ทั้งค่าครองชีพ สภาพสังคมที่อบอุ่น และการอยู่ใกล้พื้นที่ริมแม่น้ำโขง โดยปรับให้เมืองเป็นจุดหมายการท่องเที่ยวระยะยาวสำหรับนักท่องเที่ยวตะวันตกที่ต้องการเดินทางไปต่อที่หลวงพระบาง และนักท่องเที่ยวชาวไทยที่ต้องการมาท่องเที่ยวภูชี้ฟ้า สำหรับนักท่องเที่ยวชาวจีนที่เดินทางด้วยคาราวาน รถยนต์ อีกทั้งพัฒนาให้เมืองรองรับกิจกรรมแวะพัก และต้องการพักผ่อนต่อที่เมืองเชียงของได้

แม่น้ำโขง มิตรภาพ วัฒนธรรม

แผนภาพที่ 6-66 แนวคิดการออกแบบเมืองเชียงของเพื่อรองรับการท่องเที่ยว

ผังแนวความคิดการพัฒนาเมืองเชียงของ

การพัฒนาเมืองเชียงของนั้นพัฒนาเพื่อรองรับกิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นหลัก แยกจากภาคธุรกิจที่คาดว่าจะเติบโตใกล้เคียงสะพานมิตรภาพไทยลาวแห่งที่ 4 และเขตเศรษฐกิจพิเศษเชียงของ โดยเมืองเชียงของนั้นขับเคลื่อนด้วยการใช้แม่น้ำโขงเป็นหลัก ทั้งการสัญจร และกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยมีการพัฒนา ดังนี้

- พัฒนาเชียงของเป็นจุดหมาย แหล่งท่องเที่ยวแบบระยะยาว
- พัฒนาที่จอดรถหัวและท้ายเมืองเชียงของ เพื่อลดจำนวนรถเข้าพื้นที่
- พัฒนาพื้นที่ริมน้ำเป็นกลไกสำคัญในการดึงดูดนักท่องเที่ยว
- พัฒนารัฐกิจบริการรองรับ และแข่งขันกับ สปป.ลาว

โดยมุ่งเน้นการตอบสนองความต้องการทั้งกับนักท่องเที่ยวและพักระยะสั้นจากกลุ่มคาราวานจากจีน และกลุ่มนักท่องเที่ยวหลวงพระบางที่ต้องต่อเรือ โดยจัดการเพื่อรักษาเสน่ห์ และความ زیبาสงบของเมืองเชียงเอาไว้

ผังแนวคิดการพัฒนาภายในตัวเมืองเก่าเชียงใหม่ของ

- เชื่อมต่อย่านทั้งหมดด้วยพื้นที่ริมแม่น้ำโขง และปรับปรุงภูมิทัศน์ การเข้าถึง และกิจกรรมริมแม่น้ำ
- พัฒนาบูรณะพื้นที่ภายในเมืองเก่าเชียงใหม่เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยคงไว้ซึ่งเสน่ห์ของเมือง
- พัฒนาพื้นที่รอบนอกคูเมืองเชียงใหม่ เพื่อรองรับกิจกรรม และนักท่องเที่ยวในอนาคตที่กำลังเพิ่มขึ้น
- จัดการที่จอดรถ และขนส่งสาธารณะภายในเมืองเชียงใหม่

ผังแนวทางการพัฒนาภายในตัวเมืองเก่าเชียงของ

- พัฒนาระบบขนส่งภายในเมืองด้วย Shuttle Bus/Boat
- พัฒนาพื้นที่สีเขียวและกิจกรรมโดยรอบ โดยแยกออกเป็น พื้นที่ริมน้ำเพื่อจัดงานเทศกาล พื้นที่ริมน้ำเพื่อพักผ่อน และพื้นที่ริมน้ำเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
- เชื่อมต่อพื้นที่ริมน้ำทั้งหมดเข้าด้วยกัน และส่งเสริมการใช้จักรยานในพื้นที่ โดยมีจุดแวะพักและจุดจอด
- ปรับปรุงภูมิทัศน์ทางเลียบบ้านน้ำ และพื้นที่ติดริมแม่น้ำให้หันเข้ากับแม่น้ำโขง
- พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและศูนย์อำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวที่เข้ามาในพื้นที่
- เชื่อมต่อจากวัดลงสู่พื้นที่ริมน้ำ และถนนที่เชื่อมต่อกัน
- เสนอแนะการปรับเปลี่ยนบ้านเดิมเป็นที่พักรูปแบบเกสต์เฮาส์ และโฮมสเตย์ โดยอยู่ในแนวทางที่เชื่อมสู่วัดลงสู่แม่น้ำได้ เพื่อไม่รบกวนชุมชนเดิมในพื้นที่
- ธุรกิจที่พักรูปแบบโฮมสเตย์ และที่พักคุณภาพดีตามแนวแม่น้ำโขง และอยู่ภายในคูเมืองเชียงของรองรับนักท่องเที่ยวชาวตะวันตก และชาวไทย
- ธุรกิจที่พักรูปแบบอาคาร เช่น โรงแรม อยู่บริเวณนอกคูเมือง เพื่อไม่ทำลายทัศนียภาพของเชียงของรองรับนักท่องเที่ยวจีน

ฝั่งแสดงการใช้งานพื้นที่ของนักท่องเที่ยว

- นักท่องเที่ยวชาวตะวันตก และชาวไทยจะเลือกพักอยู่ในภายในคูเมืองเชียงใหม่ของ และริมแม่น้ำโขงโดยสามารถเข้าถึงพื้นที่พาณิชยกรรมริมถนนได้สะดวก
- นักท่องเที่ยวเฉพาะเทศกาล จะเลือกพักปะปนโดยมาเป็นช่วง เช่น งานมาราธอน เป็นต้น
- นักท่องเที่ยวชาวจีนที่นิยมพักในรูปแบบอาคารจะเลือกพักอยู่นอกคูเมืองเชียงใหม่ของ แม้ว่าบางส่วนจะไม่ได้รับทัศนียภาพที่ดี แต่มีการเข้าถึงสะดวก

ผังรายละเอียดพื้นที่บริเวณลานปลาบึกและท่าเรือ – พื้นที่สำหรับการจัดงานนิทรรศการและเทศกาล

การพัฒนาพื้นที่บริเวณลานปลาบึกและท่าเรือบั้งนั้นพัฒนาเพื่อรองรับการงานนิทรรศการ เทศกาลและกิจกรรมของคนเมืองเชียงของได้ โดยพื้นที่ลานกิจกรรมมีลักษณะเป็นลานปูน สามารถใช้งานในการเล่นกีฬา หรือปรับเปลี่ยนในการจัดงาน โดยมีอัตลักษณ์ธรรมชาติไล่ระดับเพื่อใช้ในการพักผ่อน และรับชมงานเทศกาลได้ โดยต่อเชื่อมต่ออาคารราชการที่ปรับเปลี่ยนเป็นศูนย์จัดนิทรรศการและพื้นที่อนุสาวรีย์ในร่มได้ และพื้นที่ริมแม่น้ำโขง ได้มีการแยกพื้นที่ออกเป็น 2 ระดับ โดยระดับบนถูกใช้งานเพื่อใช้ในรับชมวิวแม่น้ำโขง ในขณะที่พื้นที่ชั้นล่างถูกใช้เพื่อการวิ่ง และปั่นจักรยานเลียบบแม่น้ำโขงได้

ในส่วนพื้นที่บริเวณท่าเรือบั้ง ท่าเรือเชียงของ และศุลกากรท่าเรือเชียงของ เสนอให้ปรับพื้นที่ให้เชื่อมถึงกัน และให้บุคคลภายนอกสามารถเข้ามาใช้งานได้ โดยใช้ท่าเรือบั้งในการเดินทางภายในเมืองเชียงของ และข้ามฝากไปยังฝั่งลาวได้ มีพื้นที่นั่งคอยและร้านอาหารรองรับ พื้นที่ด้านบนริมทางหลวงหมายเลข 1020 ปรับพื้นที่เพื่อเป็นที่จอดรถรองรับรถทัวร์ได้ เชื่อมต่อกับสถานีรถ Shuttle Bus เข้าสู่เมืองเชียงของ เพื่อลดจำนวนรถเข้าสู่เมืองเชียงของ

แผนภาพที่ 6-71ผังรายละเอียดพื้นที่บริเวณลานปลูกและท่าเรือ - พื้นที่สำหรับการจัดงานนิทรรศการและเทศกาล

รายละเอียดโครงการพื้นที่บริเวณลานปลาบึกและท่าเรือ

- โครงการปรับปรุงภูมิทัศน์ริมแม่น้ำโขง 3.5 กม.
 - ปูพื้นทางคนเดินและทางจักรยาน
 - ปลุกต้นไม้ให้ร่มเงา
 - ติดตั้งองค์ประกอบเมือง ไฟทาง ที่นั่งพัก ราวกันตก และศาลา
- โครงการปรับปรุงภูมิทัศน์ท่าเรือเชียงของ และท่าเรือบัก
 - ปลุกต้นไม้ให้ร่มเงา
 - ก่อสร้างพื้นที่พักผ่อน
- โครงการฟื้นฟูบูรณะอาคารราชการเพื่อเป็นศูนย์จัดนิทรรศการและพื้นที่อเนกประสงค์
- โครงการปรับปรุงภูมิทัศน์ลานปลาบึก
 - ก่อสร้างพื้นที่นั่งชมเทศกาล
 - ก่อสร้างหลังคาและลานอเนกประสงค์
 - ก่อสร้างชานชมวิวแม่น้ำโขง
 - ก่อสร้างที่จอดรถและสวนสาธารณะ
- โครงการก่อสร้างสถานีจอดรถ Shuttle Bus

พื้นที่สำหรับการจัดงานนิทรรศการและเทศกาล

องค์ประกอบสำคัญของการออกแบบเมืองท่องเที่ยวคือการสร้างพื้นที่รองรับกิจกรรมที่จะกระตุ้นปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนที่อยู่อาศัยในเมืองและนักท่องเที่ยว ในงานออกแบบครั้งนี้ ได้เสนอพื้นที่ตัวอย่างสำหรับการจัดงานกิจกรรม 3 แห่งด้วยกัน ดังนี้

- 1) ลานอเนกประสงค์ สำหรับการออกกำลังกายและจัดเทศกาล
- 2) ลานอนุสาวรีย์ปลาบึก สำหรับการจัดงานนิทรรศการ
- 3) ท่าเรือบั้งและท่าเรือเชียงของ

ภาพทัศนียภาพพื้นที่เชิงของ – พื้นที่สำหรับการจัดงานนิทรรศการและเทศกาล

ลานอเนกประสงค์ สำหรับการออกกำลังกายและจัดเทศกาล

- เปิดมุมมองโล่งสู่ม้าน้ำโขง เพื่อให้แม่น้โขง เป็นฉากหลังในการจัดเทศกาลต่าง ๆ
- เชื่อมต่อสู่อาคารนิทรรศการและ อนุสาวรีย์ปลาบึก
- ลานอเนกประสงค์สำหรับการออกกำลังกาย และการจัดงานเทศกาลได้

แผนภาพที่ 6-73 ลานอเนกประสงค์ สำหรับการออกกำลังกายและจัดเทศกาล (ภาพก่อน)

แผนภาพที่ 6-74 ลานอเนกประสงค์ สำหรับการออกกำลังกายและจัดเทศกาล (ภาพหลัง)

ภาพทัศนียภาพพื้นที่เชิงของ – พื้นที่สำหรับการจัดงานนิทรรศการและเทศกาล

ลานอนุสาวรีย์ปลาทู สำหรับการจัดงานนิทรรศการ

- พื้นที่อ้อมจรรยาธรรมชาติ ใช้งานเพื่อรับชมงานเทศกาล และง่ายต่อการดูแลรักษา
- ลานอเนกประสงค์สำหรับการออกกำลัง และการจัดงานเทศกาลได้
- จุดชมวิวแม่น้ำโขงแบบ 180 องศา สำหรับนักท่องเที่ยว

แผนภาพที่ 6-75 ลานอนุสาวรีย์ปลาทู สำหรับการจัดงานนิทรรศการ (ภาพก่อน)

แผนภาพที่ 6-76 ลานอนุสาวรีย์ปลาทู สำหรับการจัดงานนิทรรศการ (ภาพหลัง)

ภาพทัศนียภาพพื้นที่เชียงของ – พื้นที่สำหรับการจัดงานนิทรรศการและเทศกาล

ท่าเรือบั้งและท่าเรือเชียงของ

- ปรับปรุงพื้นที่ขึ้นเรือของท่าเรือบั้ง และปลูกต้นไม้ให้ร่มเงา โดยยังคงมีความอ่อนน้อมประสงค์ของพื้นที่
- เปิดพื้นที่ท่าเรือบั้งเชื่อมกับท่าเรือเชียงของ เพื่อให้โครงข่ายทางเดินริมน้ำเชื่อมต่อกันยิ่งขึ้น
- พื้นที่ริมแม่น้ำโขง ปลูกต้นไม้ให้ร่มเงา และศาลาพักผ่อนแก่นักท่องเที่ยวที่ต้องการเดินทาง

แผนภาพที่ 6-77 ท่าเรือบั้งและท่าเรือเชียงของ (ภาพก่อน)

แผนภาพที่ 6-78 ท่าเรือบั้งและท่าเรือเชียงของ (ภาพหลัง)

ผังรายละเอียดพื้นที่บริเวณผาถ้ำและวัดหลวง – พื้นที่สำหรับการพักผ่อนอยู่อาศัยระยะยาว

พื้นที่บริเวณผาถ้ำและวัดหลวงไชยสถาน จะมีการปรับเปลี่ยนพื้นที่เพื่อรองรับกิจกรรมการพักผ่อนระยะยาว เชื่อมต่อกับธุรกิจที่พักโฮมสเตย์ สุริยมน้ำโขง โดยมีกิจกรรมร้านอาหาร คาเฟ่ และบาร์ริมน้ำโขง และปรับปรุงภูมิทัศน์ทางเลียบริมน้ำโขง ให้มีระดับการเชื่อมต่อที่เหมาะสม สนับสนุนการขี่จักรยาน และจัดการที่จอดรถในพื้นที่ เพื่อไม่รบกวนทัศนียภาพริมน้ำโขง

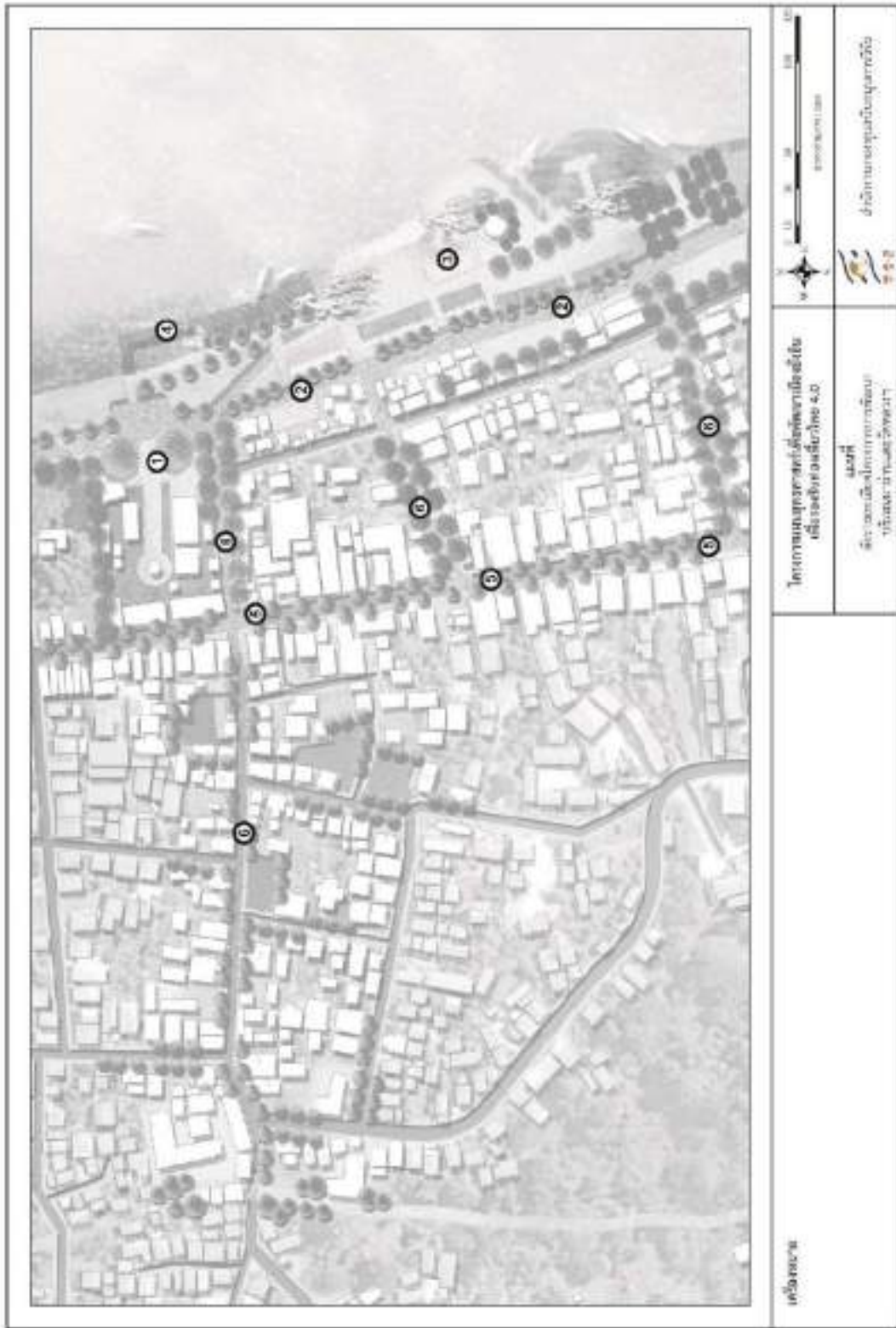
บริเวณหน้าวัดหลวงไชยสถาน มีการปรับปรุงลานเพื่อมุมมองสู่วัดและพระธาตุ สร้างการเข้าถึงของวัดจากพื้นที่ริมน้ำโขงเหมือนในอดีตที่วัดมีความสัมพันธ์กับแม่น้ำ เชื่อมต่อจากวัดสู่ศาลาพักผ่อน และพื้นที่เล่นน้ำริมน้ำโขงแบบปิดล้อม เพื่อความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว สัมผัสวิถีชาวริมน้ำโขงที่มีการเล่นน้ำโขงกัน

แผนภาพที่ 6-79 ผังรายละเอียดพื้นที่บริเวณผานและวัดหลวง - พื้นที่สำหรับการพัฒนาอุทยานระยะยาว

รายละเอียดโครงการพื้นที่บริเวณผาถ้ำและวัดหลวง

- โครงการปรับปรุงภูมิทัศน์พื้นที่ภายในวัดและลานหน้าวัดหลวง
- โครงการปรับปรุงภูมิทัศน์ริมแม่น้ำโขง 3.5 กม.
 - ปูพื้นทางคนเดินและทางจักรยาน
 - ติดตั้งองค์ประกอบเมือง ไฟทาง ที่นั่งพัก ราวกันตก และศาลา
 - จัดระเบียบที่จอดรถ
- 3 โครงการปรับปรุงภูมิทัศน์บริเวณผาถ้ำ
 - ติดตั้งไฟทาง และหลังคา
 - ปูพื้นทางคนเดินและระเบียบทางเดิน
- โครงการก่อสร้างพื้นที่เล่นน้ำโขงแบบปิดล้อม และชานไม้ริมน้ำ
 - ขนาด 250 ตร.ม.
- โครงการก่อสร้างสถานีจอดรถ Shuttle Bus
- โครงการปรับปรุงภูมิทัศน์ถนน

แผนภาพที่ 6-80 รายละเอียดโครงการพื้นที่บริเวณผาก่านและวัดหลวง – พื้นที่สำหรับการพัฒนาอยู่อาศัยระยะยาว

พื้นที่สำหรับการพักผ่อนระยะยาว

พื้นที่บางแห่งเหมาะสมสำหรับการพักผ่อนระยะยาวที่มุ่งเน้นกิจกรรมแนวนอนแบบไม่ตีกอล์ฟจนเกินไป ในงานออกแบบครั้งนี้ ได้นำเสนอตัวอย่างการออกแบบพื้นที่พักผ่อนระยะยาวไว้ 3 พื้นที่ ได้แก่

- 1) พื้นที่ริมแม่น้ำวัดหลวงและพื้นที่พักผ่อน
- 2) ลานกิจกรรมสันตนาการริมน้ำ บริเวณผาถ่าน
- 3) ทางเดินริมน้ำโขง บริเวณหน้าวัดหลวงไชยสถาน

รูปตัดพื้นที่เชิงของ – พื้นที่สำหรับการพักผ่อนอยู่อาศัยระยะยาว

พื้นที่ริมน้ำหน้าวัดหลวงและพื้นที่พักผ่อน

ปรับปรุงภูมิทัศน์ลานหน้าวัดหลวงให้เข้ากับแม่น้ำโขง ส่งเสริมการท่องเที่ยว ชมวัดและพระธาตุของวัดหลวง ไชยสถานได้สวยงาม และสร้างการเข้าถึงผ่านทางเดินริมน้ำ อีกทั้งสร้างกิจกรรมพักผ่อนระยะยาว ศาลาพักผ่อน สำหรับนั่งพักผ่อน และพื้นที่เล่นน้ำโขงที่มีความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว

แผนภาพที่ 6-81 รูปตัดพื้นที่ริมน้ำหน้าวัดหลวงและพื้นที่พักผ่อน

ภาพทัศนียภาพพื้นที่เชิงของ – พื้นที่สำหรับการพักผ่อนอยู่อาศัยระยะยาว

ลานกิจกรรมสันทนาการริมน้ำ บริเวณผาถ่าน

- พื้นที่เล่นน้ำโขงแบบปิดล้อม เพื่อให้การเล่นน้ำ สามารถเข้าถึงนักท่องเที่ยวมากขึ้น
- ปรับปรุงภูมิทัศน์ผาถ่านให้ เชื่อมต่อกับทางเดินด้านบนยิ่งขึ้น
- เสนอแนะให้อาคารริมแม่น้ำโขง ปรับเปลี่ยนเป็น ร้านอาหาร ร้านกินดื่ม เกสต์เฮ้าส์ สำหรับนักท่องเที่ยวระยะยาว

แผนภาพที่ 6-82 ลานกิจกรรมสันทนาการริมน้ำ บริเวณผาถ่าน (ภาพก่อน)

แผนภาพที่ 6-83 ลานกิจกรรมสันทนาการริมน้ำ บริเวณผาถ่าน (ภาพหลัง)

ภาพทัศนียภาพพื้นที่เชิงของ – พื้นที่สำหรับการพักผ่อนอยู่อาศัยระยะยาว

ทางเดินริมน้ำโขง บริเวณหน้าวัดหลวงไชยสถาน

- พัฒนาศาลาพักผ่อนริมน้ำโขง เพื่อนั่งชมแม่น้ำโขงและพักผ่อน
- พัฒนาทางจักรยานและทางเดิน ลัดเลาะริมน้ำโขง เอื้อแก่คนในพื้นที่และนักท่องเที่ยว
- เปิดลานหน้าวัดหลวง และเป็นพื้นที่สาธารณะ เอื้อแก่การพักผ่อนระยะยาว

แผนภาพที่ 6-84 ทางเดินริมน้ำโขง บริเวณหน้าวัดหลวงไชยสถาน (ภาพหลัง)

แผนภาพที่ 6-85 ทางเดินริมน้ำโขง บริเวณหน้าวัดหลวงไชยสถาน (ภาพหลัง)

ผังรายละเอียดพื้นที่บริเวณวัดหาดไคร้ – พื้นที่สำหรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

การพัฒนาพื้นที่บริเวณวัดหาดไคร้นั้นเพื่อรองรับกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม พัฒนาตลาดสินค้าพื้นถิ่น ไก่ ผ้าทอไทลื้อ และสินค้าสร้างสรรค์ของเชียงของ โดยเชื่อมต่อจากทางหลวงหมายเลข 1020 ที่มีที่จอดรถรองรับรถทัวร์และรถยนต์ ผู้ถนนคนเดิน วัดหาดไคร้ และพื้นที่ริมแม่น้ำโขงตามลำดับ โดยมีกาปรับปรุง ภูมิทัศน์โดยรอบวัดหาดไคร้ และลานต้นโพธิ์ให้มีสวยงาม พร้อมการออกแบบลวดลายบนพื้น เน้นย้ำความสำคัญของวัดที่สัมพันธ์กับพิธีการล่าปลาบึกในอดีต

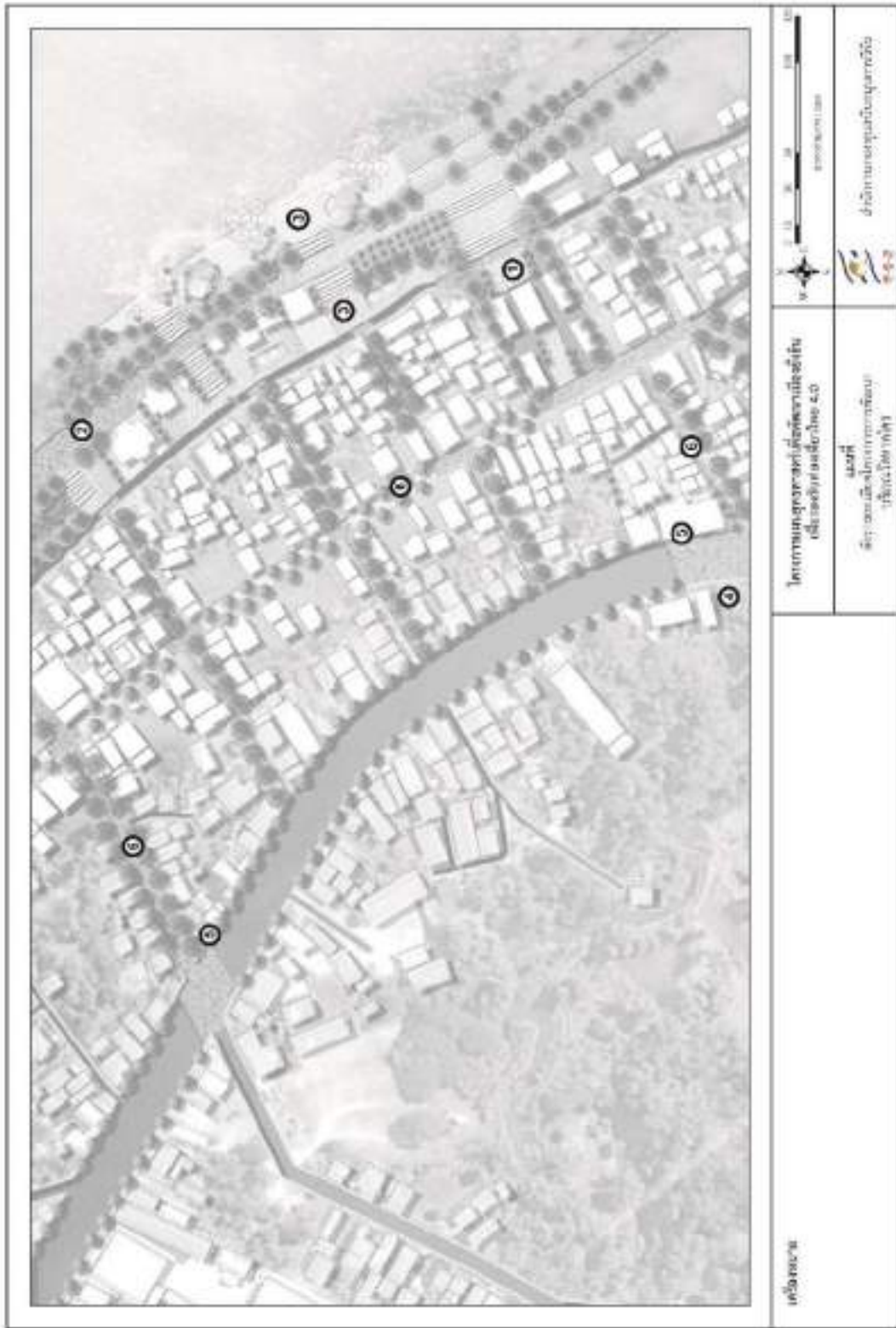
นอกจากนั้นพื้นที่ยังพัฒนาเพื่อรองรับกิจกรรมของคนเมืองเชียง ทั้งสนามกีฬาและลานออกกำลังกาย โดยให้นักท่องเที่ยวสามารถพักผ่อน และรับชมวิถีชีวิตชาวเชียงของไปพร้อมกันได้ โดยพื้นที่ริมแม่น้ำโขงนั้นมีการปรับระดับให้สามารถมองเห็นวัดได้มากขึ้น มีท่าเรือใช้ในการเชื่อมต่อภายในเมืองเชียงของ และพื้นที่หาดทรายใช้ในการตากถั่วงอก หรือจกไก

แผนภาพที่ 6-86 ผังรายละเอียดพื้นที่บริเวณวัดหาดไคร้ - พื้นที่สำหรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

รายละเอียดโครงการพื้นที่บริเวณวัดหาดไคร้

- โครงการปรับปรุงภูมิทัศน์พื้นที่ภายในวัดและลานหน้าวัดหาดไคร้
- โครงการปรับปรุงภูมิทัศน์ริมแม่น้ำโขง 3.5 กม.
 - ปูพื้นทางคนเดินและทางจักรยาน
 - ติดตั้งองค์ประกอบเมือง ไฟทาง ที่นั่งพัก ราวกันตก และศาลา
- โครงการปรับปรุงภูมิทัศน์บริเวณหน้าพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ
 - จัดทำลานทราย เพื่อใช้ในการจกโก ตาก หรือปลูกผัก
 - จัดทำลานอเนกประสงค์
- โครงการก่อสร้างที่จอดรถทัวร์และรถยนต์
 - ขนาดที่ดิน 2,500 ตร.ม.
- โครงการก่อสร้างสถานีจอดรถ Shuttle Bus
- โครงการปรับปรุงภูมิทัศน์ถนนทางคนเดิน และทางข้ามถนน

แผนภาพที่ 6-87 รายละเอียดโครงการพื้นที่บริเวณวัดหาดไคร้ - พื้นที่สำหรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

รูปตัดพื้นที่เชียงของ – พื้นที่สำหรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

พื้นที่ริมน้ำหน้าวัดหาดไคร้และตลาดเชิงวัฒนธรรม

ปรับปรุงพื้นที่โดยเชื่อมต่อจากถนนคนเดินเชิงวัฒนธรรมหาดไคร้ สู่แม่น้ำโขง โดยผ่านวัดหาดไคร้อันมีความสัมพันธ์กับวิถีชาวเชียงของในพิธีกรรมล่าปลาบึกในอดีต และสร้างกิจกรรมแม่น้ำโขง เชื่อมต่อกับลานต้นโพธิ์ โดยเชื่อมต่อจากพื้นที่ระดับบน สู่พื้นที่ริมน้ำ

แผนภาพที่ 6-88 รูปตัดพื้นที่ริมน้ำหน้าวัดหาดไคร้และตลาดเชิงวัฒนธรรม

ภาพทัศนียภาพพื้นที่เชิงของ – พื้นที่สำหรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ลานริมน้ำหน้าวัดหาดไคร้และตลาดเชิงวัฒนธรรม

- พัฒนาทางจักรยานและทางเดิน ลัดเลาะริมโขง เอื้อแก่คนในพื้นที่และนักท่องเที่ยว
- ปรับปรุงภูมิทัศน์หน้าวัดหาดไคร้ เป็นร้านค้า และลานสาธารณะสำหรับครอบครัว
- เปิดลานหน้าวัดหาดไคร้ เปิดแกลนมองสู่อุโบสถ และชมลานโพธิ์อันเป็นสิ่งสำคัญต่อเชิงของ

แผนภาพที่ 6-89 ลานริมน้ำหน้าวัดหาดไคร้และตลาดเชิงวัฒนธรรม (ภาพก่อน)

แผนภาพที่ 6-90 ลานริมน้ำหน้าวัดหาดไคร้และตลาดเชิงวัฒนธรรม (ภาพหลัง)

ผังรายละเอียดพื้นที่บริเวณหน้าที่ว่าการอำเภอ – พื้นที่พบปะรองรับนักท่องเที่ยวระยะยาวและสั้น

แนวคิดหลักในส่วนนี้คือ การปรับปรุงพื้นที่จากทางหลวงหมายเลข 1020 เชื่อมต่อสู่พื้นที่ริมแม่น้ำโขง เนื่องจากพื้นที่โดยรอบจุดลงรถทัวร์ หรือหน้าตลาดสดเทศบาลเป็นพื้นที่แรกที่นักท่องเที่ยวแบบแคคแพคเกอร์ (ระยะยาว) จะมาถึง อีกทั้งเป็นพื้นที่ปะทะกับนักท่องเที่ยวจีน (ระยะสั้น) ที่มาพักชั่วคราว และพัฒนาศูนย์บริการนักท่องเที่ยว อำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวที่เข้าถึงด้วยรถประจำทาง และสามารถเข้าถึงจากรถยนต์ได้สะดวกด้วยเช่นกัน นำนักท่องเที่ยวสู่พื้นที่ริมน้ำ ผ่านสวนสาธารณะและตลาดหน้าสำนักงานเทศบาลเวียงเชียงของ ลัดเลาะเลียบริมคูเมืองเชียงของสู่แม่น้ำโขง สร้างการเชื่อมต่อกับเมืองเชียงของเก่าและใหม่ด้วยสะพาน นอกจากนี้เชื่อมต่อแนวทางเดินจากวัดภายในเชียงของสู่พื้นที่ริมน้ำโขง

แผนภาพที่ 6-91 ผังรายละเอียดพื้นที่บริเวณหน้าท่าอากาศยาน – พื้นที่ปรับปรุงพื้นที่ท่าอากาศยานและสัน

รายละเอียดโครงการพื้นที่บริเวณหน้าที่ว่าการอำเภอ

- โครงการก่อสร้างศูนย์บริการนักท่องเที่ยว และจุดลงรถทัวร์
 - ขนาดที่ดิน 4,000 ตร.ม.
- โครงการปรับปรุงภูมิทัศน์ริมแม่น้ำโขง 3.5 กม.
 - ปูพื้นทางคนเดินและทางจักรยาน
 - ติดตั้งองค์ประกอบเมือง ไฟทาง ที่นั่งพัก ราวกันตก และศาลา
- โครงการปรับปรุงภูมิทัศน์ลานสาธารณะ ได้แก่
 - สนง.เทศบาลเวียงเชียงของ
 - ที่ว่าการอำเภอเวียงของ
- โครงการก่อสร้างสวนสาธารณะหน้าสนง.เทศบาลเวียงของ
 - ขนาดที่ดิน 3,000 ตร.ม.
- โครงการก่อสร้างสถานีจอดรถ Shuttle Bus
- โครงการปรับปรุงภูมิทัศน์ถนนทางคนเดิน และทางข้ามถนน
- โครงการก่อสร้างสะพานข้ามคูเมือง

ภาพทัศนียภาพพื้นที่เชียงของ –พื้นที่สำหรับการพบปะ รองรับนักท่องเที่ยวระยะยาวและระยะสั้น

พื้นที่หน้าที่ว่าการอำเภอเชียงของ

- อาคารภายในเมืองเชียงของ ถูกควบคุมหน้าตา ให้มีช่องว่างที่เหมาะสมเข้ากับเมืองเชียงของ
- มีรถ Shuttle Bus ให้บริการตามแนวถนนหลักของเมือง ลดการใช้รถยนต์ในพื้นที่
- ปรับปรุงภูมิทัศน์โดยรอบลานหน้าที่ว่าการอำเภอ เพื่อส่งเสริมแก้ตลาดหน้าที่ว่า อันเป็นจุดพบปะของนักท่องเที่ยว

แผนภาพที่ 6-93 พื้นที่หน้าที่ว่าการอำเภอเชียงของ (ภาพก่อน)

แผนภาพที่ 6-94 พื้นที่หน้าที่ว่าการอำเภอเชียงของ (ภาพหลัง)

องค์ประกอบเมือง ด้านศิลปะและวัฒนธรรม

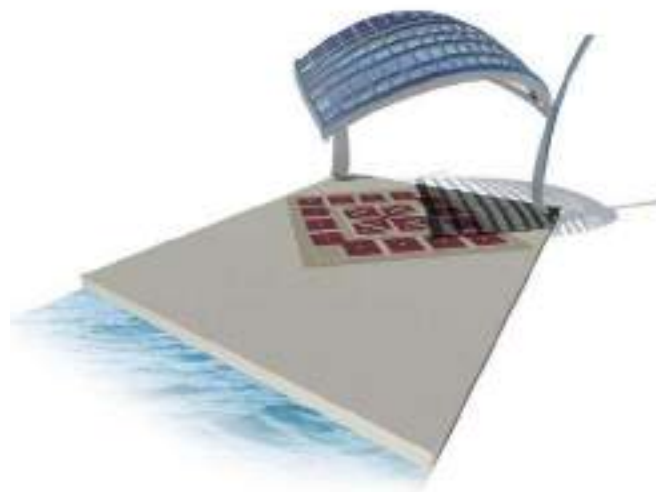
เมืองเชียงของนั้นมีอัตลักษณ์ที่เด่นชัดของชาวไทลื้อ และไทยวนในพื้นที่ ด้วยลวดลายผ้าทอน้ำไหล และผ้าจกไทยวน และสีสันสดใสของลายผ้า อีกทั้งวิถีชีวิตของชาวเชียงของที่มีความสัมพันธ์กับแม่น้ำโขงตั้งแต่ในอดีต เช่น การจับปลาบึก หรือการจกโกเป็นต้น จึงนำสีและลวดลายผ้า และรูปทรงโค้งมนปลาบึก แม่น้ำ และโกมาออกแบบองค์ประกอบเมือง ดังนี้

- **เก้าอี้ริมแม่น้ำโขง** เพื่อการนั่งชมวิวริมแม่น้ำโขง

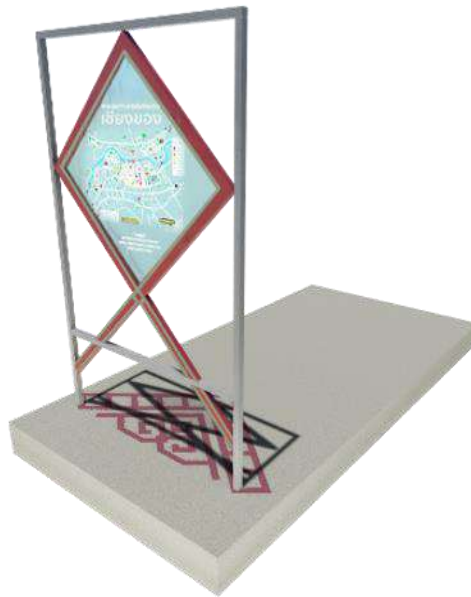
แผนภาพที่ 6-95 เก้าอี้ริมแม่น้ำโขง

- **หลังคาให้ร่มเงา** ลวดลายตะขாய สะท้อนถึงแหจับปลา ให้ร่มเงา เพื่อพักผ่อนได้สบายขึ้น

แผนภาพที่ 6-96 หลังคาให้ร่มเงา

- **ป้ายบอกทางในเมือง** เพื่อแนะนำสถานที่ภายในเมืองเชียงใหม่ของซึ่งยังไม่ได้รับการนำเสนอ วัสดุเป็น กระดาษ ไม่บดบังริมน้ำ

แผนภาพที่ 6-97 ป้ายบอกทางในเมือง

- **ประติมากรรมริมน้ำ** ประติมากรรมรูปปลาที่ได้รับการลดทอน โดยนำไปวางในพื้นที่ที่น้ำขึ้นลงตาม ฤดูกาล สร้างความหลากหลายในการมาเที่ยว

แผนภาพที่ 6-98 ประติมากรรมริมน้ำ

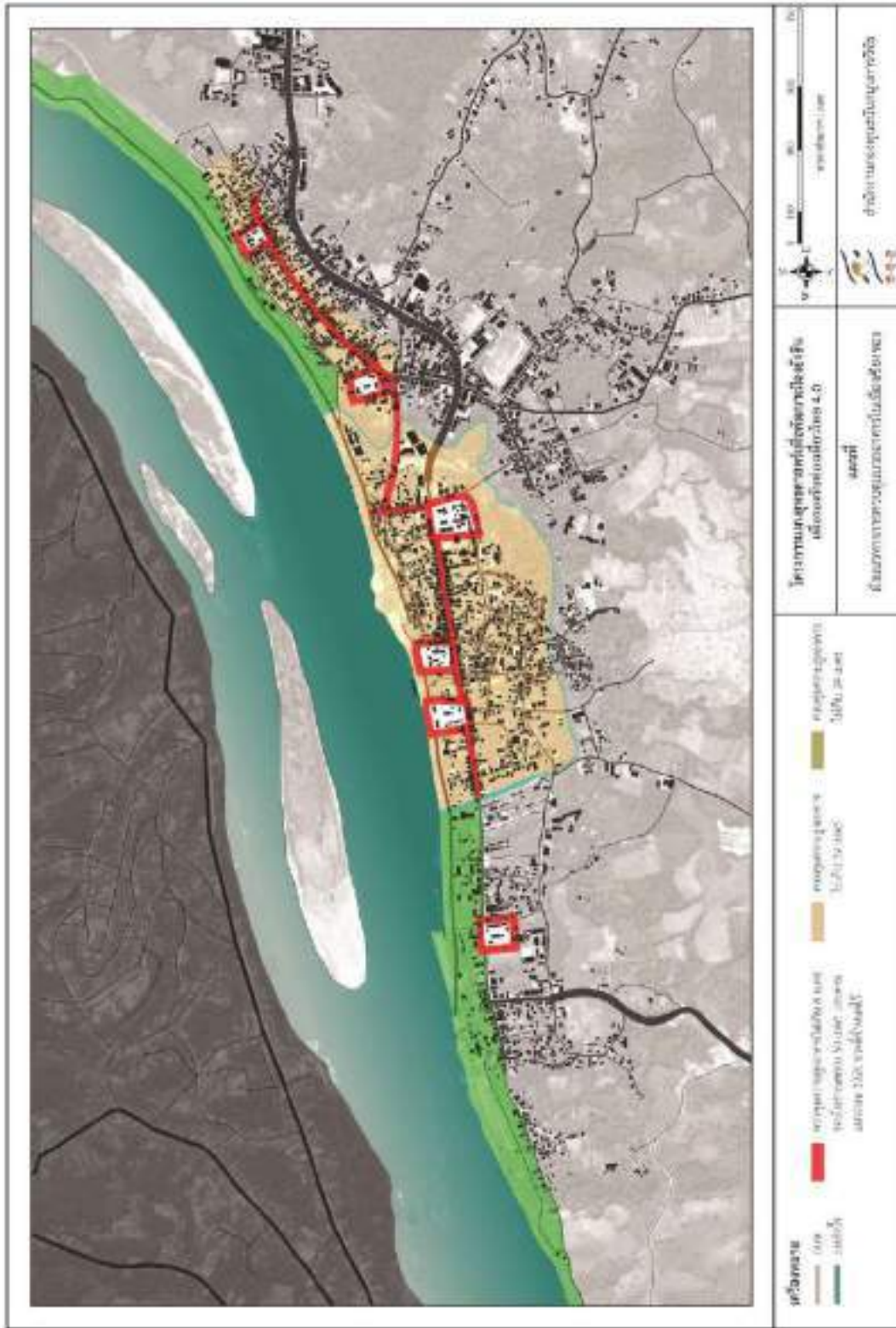
- ไฟทางถนนและคนเดิน ใช้งานภายในเมืองเชียงใหม่ของ สร้างบรรยากาศแก่เมืองเชียงใหม่ของ

แผนภาพที่ 6-99 ไฟทางถนนและคนเดิน

ผังแสดงการควบคุมความสูงอาคาร

- ควบคุมความสูงอาคารโดยรอบโบราณสถาน เพื่อไม่ให้บดบังหรือทำลายทัศนียภาพของวัดจากทั้งทางแม่น้ำโขง และถนน 1020
- ควบคุมความสูงอาคารภายในพื้นที่เมืองเก่า และพื้นที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อคงไว้ซึ่งเสน่ห์ของเชียงใหม่
- ควบคุมความสูงอาคารริมแม่น้ำโขง เนื่องจากส่งผลต่อทัศนียภาพทางริมน้ำ

แผนภาพที่ 6-100 แสดงแผนการควบคุมความสูงอาคาร

แนวทางการควบคุมหน้าตาและสีอาคาร

- ปลูกต้นไม้เลียบแม่น้ำโขง เพื่อลดผลกระทบทางทัศนียภาพจากอาคารที่มีความสูง 8 ชั้น
- การควบคุมโทนสีอาคาร และป้ายแบนด์ต่าง ๆ ให้เข้ากับพื้นที่ โดยลักษณะสี Earthtone สีตามอัตลักษณ์ลายผ้าชนเผ่าไทลื้อ และไทยวน และเลือกใช้วัสดุไม้ หรือเงิน ซึ่งเป็นวัสดุที่ใช้ในแต่งกายของชาวเชียงของ

แผนภาพที่ 6-101 แนวทางการควบคุมหน้าตาและสีอาคาร

สรุปและอภิปราย

การศึกษาแนวทางการออกแบบและพัฒนาเมืองท่องเที่ยวชายแดนในบพทนี้เริ่มต้นจากการวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหา และข้อมูลพื้นฐานทั้งการท่องเที่ยวและการตั้งถิ่นฐานของจังหวัดเชียงราย ภายใต้ความท้าทายที่ว่า ทั้งเมืองแม่สายและเมืองเชียงของมีเศรษฐกิจสังคมพื้นฐานเดิมเป็นเมืองการค้าชายแดน แต่ทั้งภูมิสังคมนของเมืองและรูปแบบทางวัฒนธรรมเดิมที่มีอยู่ สามารถนำมาออกแบบเพื่อขับเน้นและสร้างอัตลักษณ์ของความเป็นเมืองท่องเที่ยวอย่างมีเอกลักษณ์ และเข้ากันได้ดีกับเศรษฐกิจชายแดนได้เป็นอย่างดีได้อย่างไร

การศึกษาแนวคิดและแนวทางการออกแบบเมืองแม่สายและเชียงของเริ่มจากการวิเคราะห์รูปแบบของการเดินทาง การเข้าถึง และพฤติกรรมการเดินทางและการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวในพื้นที่ฐานเพื่อพิจารณาความเป็นไปได้และศักยภาพของเมืองทั้งสองว่า ควรสร้างแบรนด์เมืองและการต้อนรับนักท่องเที่ยวกลุ่มไหนเป็นสำคัญ

จากการที่ทั้งสองเมืองอยู่ในภูมิภาคการท่องเที่ยวสำคัญ ในเบื้องต้น การเดินทางข้ามภูมิภาคและประเทศสามารถเดินทางได้โดยผ่านจุดเปลี่ยนถ่ายการเดินทางอากาศที่อยู่บริเวณใกล้เคียง อาทิ สนามบินนานาชาติจังหวัดเชียงใหม่และสนามบินนานาชาติจังหวัดเชียงราย อย่างไรก็ตาม การเดินทางเข้าสู่พื้นที่เมืองท่องเที่ยวทั้งสองแห่งต้องเป็นทางรถยนต์เป็นหลัก ดังนั้นเส้นทางและระยะเวลาการเดินทางเข้าสู่พื้นที่จึงเป็นปัจจัยสำคัญของการกำหนดรูปแบบและพฤติกรรมนักท่องเที่ยว นอกจากนี้ ความเป็นด่านพรมแดนที่ต่างกันของทั้งสองเมือง โดยเชื่อมต่อกับประเทศเพื่อนบ้านที่มีรูปแบบทางการเดินทาง ภูมิประเทศ การเมือง สภาพเศรษฐกิจสังคม และชาติพันธุ์ที่แตกต่างกัน ทำให้การเดินทางในการเข้าถึงพื้นที่จากภายนอกประเทศมีเป้าหมายและรูปแบบการเดินทางแตกต่างกันไป ด้วย ปัจจัยเหล่านี้ทำให้กลุ่มนักท่องเที่ยวและพฤติกรรมนักท่องเที่ยวที่เป็นเป้าหมายแตกต่างกันระหว่างสองพื้นที่ แม้มีสภาพเป็นเมืองชายแดนเหมือนกัน

จากการวิเคราะห์พบว่า เมืองแม่สายสามารถเข้าถึงได้สะดวกจากเมืองเชียงรายและอยู่บนเส้นทางการท่องเที่ยวสำคัญของจังหวัดเชียงราย คือบริเวณเมืองเชียงรายและเส้นทางดอยตุง นักท่องเที่ยวมักเดินทางเยี่ยมชมตามเส้นทางนี้ โดยมีจุดหมายที่อำเภอแม่สายและบริเวณจุดข้ามแดนถาวรแม่สายเพื่อเยี่ยมชมจุดเหนือสุดของประเทศไทย หรือผ่านพิธีการทางการตรวจคนเข้าเมืองเพื่อไปเยี่ยมชมเมืองท่าขี้เหล็กในฝั่งประเทศพม่า แต่นักท่องเที่ยวไม่นิยมพักค้างในอำเภอแม่สาย เนื่องจากความสะดวกในการเดินทางกลับไปพักที่เมืองเชียงราย และไม่มีแหล่งท่องเที่ยวหรือจุดดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวในเวลากลางคืน อย่างไรก็ตาม อำเภอแม่สายมีสาธารณูปการเพื่อการพักค้างอย่างพอเพียง เนื่องจากเป็นเมืองการค้าที่สำคัญระหว่างพรมแดนไทยและพม่า จึงมีโรงแรมที่พักไว้สำหรับบริการพ่อค้าและนักเดินทางอยู่แล้วพอประมาณ แต่ไม่ใช่เป็นรีสอร์ทสำหรับกลุ่มนักท่องเที่ยวที่ต้องการชื่นชมธรรมชาติ ซึ่งเป็นกลุ่มหลักของเมืองเชียงราย

แนวคิดสำคัญในการออกแบบในงานนี้กำหนดจากผลการพิจารณาภาพอนาคตของแม่สายในฐานะเมืองการค้าชายแดน รวมถึงสภาพเศรษฐกิจในอำเภอท่าขี้เหล็กและรัฐฉาน ประเทศพม่า ในการนี้ สามารถกำหนดภาพอนาคตได้ตามมุมมองที่ต่างกัน 3 ประการ ได้แก่

- 1) เมืองแม่สายในฐานะเมืองการค้าชายแดนตามปกติ
- 2) เมืองแม่สายในฐานะที่เพิ่มเติมการทำทนายของการท่องเที่ยวแบบผจญภัยตามแนวพรมแดน
- 3) เมืองแม่สายในฐานะประตูสู่ประเทศไทยที่สามารถเดินทางเข้าสู่ประเทศผ่านรัฐฉานของประเทศพม่าจากจีนตอนใต้

ภาพอนาคตทั้ง 3 ชี้ให้เห็นว่าแม่สายในด้านการท่องเที่ยวต้องเปลี่ยนตัวเองจากภาพลักษณ์ของการเป็นจุดเหนือสุดของประเทศไทย สู่ออกาสที่เป็นไปได้ในอนาคตถึง 3 ฉากทัศน์ แม่สายจึงจำเป็นต้องสร้างแบรนด์ของเมืองในฐานะเมืองท่องเที่ยวขึ้นมาใหม่ จากเดิมที่นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวเมืองแม่สายเพียงไม่กี่ชั่วโมงเพื่อซื้อของ ถ่ายรูปหรือเข้าไปเที่ยวเมืองท่าขี้เหล็ก ไปสู่การกระตุ้นทำให้เกิดผู้พักค้างใหม่ ๆ เพิ่มเติมขึ้นอย่างน้อย 1 คืน ไปพร้อมกับการสร้างภาพจำและความประทับใจต่อเมืองแม่สายที่มีความแตกต่างจากพื้นที่อื่น

การพัฒนาแนวคิดของการออกแบบเมืองแม่สายเริ่มจากการทบทวนความเป็นไปได้ของการสร้างแบรนด์เมืองแม่สายตามหลักการของการสร้างแบรนด์ โดยการค้นหาโครงสร้างของแบรนด์หรือตัวตนของเมือง (brand DNA) ที่แสดงถึงตัวตนของเมืองแม่สายในปัจจุบันและที่สอดคล้องกับภาพอนาคตของเมืองแม่สาย ทั้งนี้เมืองแม่สายแต่เดิมเน้นภาพจำหรือแบรนด์ "เหนือสุดแดนสยาม" และ "มหัศจรรย์ 10 ชาติพันธุ์" ซึ่งสามารถใช้สร้างการตระหนักรู้ให้กับคนภายนอกได้เป็นอย่างดี อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาความเป็นไปได้ทั้งหมด พบว่าตัวตนของแม่สายมีการถูกพูดถึงได้ถึง 6 รูปแบบคือ

- 1) ป่า ดอย ภูเขา โดยมีภาพตัวแทนของดอยผาหมี่ และดอยเวา เป็นอัตลักษณ์สำคัญ
- 2) การประสานความร่วมมือในมือในหลากหลายระดับ ไม่ว่าจะเป็นการอยู่ร่วมระหว่างประเทศไทยกับพม่า หรือความร่วมมือของคนทั้งโลกในการช่วยเหลือนักท่องเที่ยวที่เข้าไปติดอยู่ในถ้ำขุนน้ำนางนอน
- 3) พื้นที่พหุวัฒนธรรมของกลุ่ม 10 ชาติพันธุ์ที่เป็นภาพลักษณ์เดิมที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน
- 4) เมืองการค้าชายแดนที่เป็นเศรษฐกิจหลักของเมือง
- 5) ความเป็นพรมแดนที่กั้นระหว่างประเทศ
- 6) แม่น้ำสายและแม่น้ำกก สายน้ำธรรมชาติที่เป็นเส้นแบ่งพรมแดน และเป็นที่ตั้งของจุดข้ามแดนที่สำคัญ

ภาพลักษณ์ดังกล่าวสามารถจัดกลุ่มเป็นตัวตนของแม่สายสำหรับการท่องเที่ยวที่มีความชัดเจนได้คือ "การประสาน ชาติพันธุ์ แบบไร้พรมแดน" หรือกล่าวสั้น ๆ ให้จำได้ง่ายว่า "แม่สาย สืบสาน" เพื่อขับเน้นภาพการท่องเที่ยวบนบริเวณพื้นที่พรมแดน แทนที่จะเป็นเพียงแค่จุดเหนือสุดของประเทศไทย จากการพัฒนาภาพลักษณ์ดังกล่าว ประกอบกับการถอดรหัสชาติพันธุ์ให้กลายมาเป็นองค์ประกอบของการออกแบบเมือง จึงได้แนวคิดตัวอย่างโครงการของการพัฒนาพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวแม่สายในจุดต่าง ๆ ได้แก่ การพัฒนาพื้นที่สาธารณะริมแม่น้ำกก การพัฒนาพื้นที่สาธารณะและการอำนวยความสะดวกบริเวณหน้าจุดข้ามแดนถาวร การพัฒนาพื้นที่สาธารณะและพื้นที่เปิดโล่งหน้าพระธาตุดอยเวาและจุดชมวิวกั๊วผาจม การพัฒนาจุดพักค้างและพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบริเวณสายลมจอยและชุมชนจีนยูนนาน และลานจัดกิจกรรมเชิงวัฒนธรรมบริเวณถนนทางเข้าสนามกีฬาประจำอำเภอ โดยภาษาที่ใช้ในการออกแบบทั้งหมดได้รับแรงบันดาลใจมาจากความแตกต่างของเครื่องนุ่งห่มและลวดลายทางวัฒนธรรมของกลุ่ม 10 ชาติพันธุ์

ส่วนในกรณีเมืองเชียงของนั้น แม้ว่ามีสถานะเป็นที่ตั้งของจุดผ่านแดนถาวรเหมือนเมืองแม่สาย และมีลักษณะที่เป็นจุดผ่านแดนเป็นสะพานเพิ่มเติมจากจุดผ่านแดนเดิมที่มีอยู่เหมือนกัน แต่เนื่องจากพรมแดนทางธรรมชาติระหว่างเมืองเชียงของฝั่งประเทศไทยและเมืองท่าทรายในฝั่งประเทศลาวคือแม่น้ำโขง ซึ่งกว้างกว่าแม่น้ำกกที่กั้นระหว่างแม่สายและท่าขี้เหล็กอยู่มาก ทำให้การข้ามแดนระหว่างประเทศโดยรถยนต์ และต้องใช้หนังสือเดินทาง โดยที่จุดข้ามแดนบริเวณเมืองเชียงของได้ย้ายไปยังที่ตั้งของสะพานมิตรภาพแห่งที่ 4 แทน ผลกระทบที่เกิดขึ้นจึงแตกต่างระหว่างการมีสะพานแห่งที่ 2 และการเป็นจุดข้ามแดนไปอีกประเทศ

นอกจากนี้ รูปแบบทางการเมืองและเศรษฐกิจของทั้งสองพื้นที่ก็แตกต่างกัน กล่าวคือ กิจกรรมทางเศรษฐกิจระหว่างอำเภอท่าขี้เหล็กและแม่สายยังคงคึกคักอยู่มาก เนื่องจากการพัฒนาในรัฐฉานที่มีขนาดเท่าประเทศกัมพูชาและประชากรเท่ากับประเทศลาวมีการขยายตัวอยู่อย่างต่อเนื่อง อีกทั้งจุดข้ามแดนที่เป็นเส้นทางของรถสินค้าไม่ได้อยู่ห่างเมืองเดิมออกไปมาก ทำให้เศรษฐกิจของเมืองแม่สายเดิมยังไม่ได้รับอิทธิพลจากการมีจุดข้ามแดน 2 จุด ต่างจากกรณีของเชียงของ ซึ่งแต่เดิมการขนส่งสินค้าข้ามไปยังฝั่งลาวต้องใช้ท่าเรือที่ตั้งอยู่ในเมืองเชียงของ แต่ในปัจจุบันได้ย้ายไปข้าม ณ จุดผ่านแดนทางบกผ่านสะพานที่ห่างเมืองออกไป ทำให้กิจกรรมทางเศรษฐกิจเดิมที่มีอยู่เงียบเหงาลงไปอย่างมาก

อย่างไรก็ตาม ความสะดวกของการข้ามแดนทางบกสามารถดึงดูดให้นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติมาด้วยตนเองจากตอนใต้ของประเทศจีน ทั้งที่เป็นกลุ่มคาราวานและมาเป็นครอบครัว โดยขับรถลงมาเที่ยวภาคเหนือของประเทศไทยผ่านเส้นทางในประเทศลาวที่มีความสะดวกและปลอดภัยกว่าการผ่านรัฐฉานในประเทศพม่า ทำให้ช่วงเวลานี้ไม่กี่ปีที่ผ่านมา เศรษฐกิจของเมืองเชียงของที่อิงกับการท่องเที่ยวกลับมาคึกคักขึ้น บวกกับการเก็งกำไรจากการพัฒนาที่ดินจากการสร้างสะพานมิตรภาพแห่งที่ 4 ทำให้เกิดการลงทุนด้านโรงแรมที่พักสำหรับนักท่องเที่ยวในระดับต่าง ๆ แต่กระแสด้านความนิยมของคาราวานนักท่องเที่ยวจากจีนตอนใต้ได้ชะลอตัวลงเนื่องมาจากนโยบายของรัฐบาลไทยที่คำนึงถึงความปลอดภัยในการใช้รถใช้ถนน และความเป็นระเบียบเรียบร้อยของเมืองเชียงของ เมืองเชียงของเอง แม้เป็นจุดข้ามแดนที่สำคัญมานาน แต่ขนาดและสาธารณูปโภคที่มีมาแต่เดิมไม่ได้เตรียมไว้ให้รองรับกับนักท่องเที่ยวจำนวนมาก ทำให้รัฐบาลไทยออกมาตรการควบคุมการเข้ามาของนักท่องเที่ยวกลุ่มที่ต้องการขับรถในประเทศไทยต้องรับการอบรมหรือมีใบอนุญาตอย่างถูกต้อง ส่งผลให้นักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ลดลงอย่างรวดเร็ว

แม้ว่าเมืองเชียงของตั้งอยู่ในภูมิภาคของการท่องเที่ยวสำคัญที่มีเชียงใหม่และเชียงรายเป็นศูนย์กลาง และเป็นเมืองริมแม่น้ำโขงที่มีเสน่ห์ทางศิลปวัฒนธรรม ในฐานะเมืองเก่าที่มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาสืบเนื่องและเชื่อมโยงกับประวัติศาสตร์ล้านนา แต่มรดกเชิงประวัติศาสตร์นี้กลับถูกบดบังไม่ได้ถูกหยิบยกมาขบขันเพื่อสร้างภาพลักษณ์สำหรับการท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวที่ขึ้นมาถึงเชียงของจากฝั่งไทย ส่วนหนึ่งคือนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่มุ่งเดินทางไปเมืองหลวงพระบาง ประเทศลาว ที่รับรู้ทั่วไปว่าเป็นมรดกโลก โดยผ่านเส้นทางตามแนวแม่น้ำโขงที่

จำเป็นต้องเดินทางด้วยเรือที่ต้องผ่านกระบวนการทางศุลกากรและการตรวจคนเข้าเมืองจากฝั่งลาว ทำให้นักท่องเที่ยวบางกลุ่มตัดสินใจพักค้างที่เมืองเชียงของเพื่อรอการข้ามแดน ทั้งนี้ สัณฐานของเมืองเชียงของใกล้เคียงกับหลวงพระบางมาก เนื่องจากเป็นเมืองที่ตั้งอยู่ริมตลิ่งสูงริมแม่น้ำโขง เรียงรายไปด้วยวัดสำคัญและชุมชนริมน้ำไปตลอดแนวที่ตั้งของเมือง ทั้งในเขตและนอกเขตกำแพงเมืองเดิมไม่ต่ำกว่า 4 วัด ภาพลักษณ์ดังกล่าวยังไม่ได้รับการกล่าวถึง แม้ว่าการเดินทางมาเมืองเชียงของจากอำเภอเมืองเชียงราย ไม่ได้ยากเย็นไปกว่าการเดินทางไปเชียงคานจากอำเภอเมืองเลย เพียงแต่เมืองเชียงของไม่ได้อยู่บนเส้นทางของการท่องเที่ยวหลักของคนทั่วไป ซึ่งนึกถึงเชียงรายในฐานะเมืองแห่งศิลปวัฒนธรรม ชุนเขา ซา และสามเหลี่ยมทองคำ

เมื่อประเมินศักยภาพของเมืองเชียงของในด้านการท่องเที่ยว ทั้งในเชิงภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และมรดกทางวัฒนธรรมเดิมที่มีอยู่ ถือว่าเชียงของมีศักยภาพมาก ภาพอนาคตของการท่องเที่ยวของเมืองเชียงของที่แม้จะมีบริบทใกล้เคียงกับเมืองแม่สาย แต่มีรายละเอียดสำคัญต่างกันออกไป ดังนี้

- 1) การค้าขายแดนที่ต้องพึ่งการค้ากับจีนได้มากกว่าลาว และขึ้นอยู่กับการเติบโตหรือรูปแบบของระเบียบทางศุลกากรที่เกิดขึ้นบริเวณสะพานมิตรภาพ แต่ภาพดังกล่าวจะทำให้เศรษฐกิจการค้าในเมืองเชียงของเดิมซบเซา
- 2) การผจญภัยไร้พรมแดนที่เน้นการพักอาศัยอยู่ในบริเวณพรมแดน หรือเป็นจุดเปลี่ยนและพักรอกการเดินทางในภูมิภาคและภูมิภาคที่มีเสน่ห์ ทำให้เมืองเชียงของจะเป็นได้ทั้งจุดหมายปลายทางหรือจุดหมายในการเดินทางของนักท่องเที่ยวได้
- 3) การกลับมาเป็นประตูสู่ไทยของกลุ่มนักท่องเที่ยวจีน หลังจากรัฐบาลไทยออกมาตรการผ่อนปรน หรืออำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวจีนได้มากขึ้นโดยไม่ลดทอนความปลอดภัยลง ซึ่งจะทำให้เศรษฐกิจการท่องเที่ยวเมืองเชียงของต้องคึกคักขึ้น

ในด้านการพัฒนาแบรนด์ของเมืองท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับภาพอนาคตที่น่าจะเกิดขึ้นได้นั้น เชียงของมีความท้าทายเดียวกับเมืองแม่สาย คือต้องปรับแบรนด์ใหม่ (rebrand) โดยเน้นที่การผจญภัยไร้พรมแดนและการเป็นประตูสู่ไทย อย่างไรก็ตาม เชียงของมีเสน่ห์ทางภูมิศาสตร์ วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ที่ยาวนาน ประกอบกับการท่องเที่ยวจะกลายเป็นเศรษฐกิจหลัก การพัฒนาแบรนด์เมืองท่องเที่ยวของเมืองเชียงของจำเป็นต้องขับเคลื่อนให้ชาวเชียงของและนักลงทุนตระหนักรู้ถึงเสน่ห์และเตรียมตัวเป็นเจ้าของที่ดีของนักท่องเที่ยวกลุ่มใหม่ ๆ โดยไม่สูญเสียมรดกทางภูมิวัฒนธรรมที่ดีไป

จากการรวบรวมแนวคิดของการสร้างแบรนด์เมืองจากการทบทวนวรรณกรรมและการประชุมกลุ่มย่อย ทำให้เห็นชัดว่าภาพลักษณ์ของการท่องเที่ยวของเมืองเชียงของตามแนวคิดเมืองท่องเที่ยวข้ามพรมแดนวัฒนธรรมนั้นมีตัวตนสำคัญ (brand DNA) อยู่ 6 ประเด็น

- 1) จุดหมายของนักท่องเที่ยวที่เดินทางโดยรถยนต์ และจุดแวะพักขบวนคาราวานจากจินตอนใต้
- 2) จุดแวะพักของนักท่องเที่ยวตะวันตกที่จะเดินทางสู่หลวงพระบางเมืองมรดกโลกทางเรือ
- 3) ผ้าทอลายน้ำไหล กลุ่มชาติพันธุ์ลาวเทิงและไทลื้อ
- 4) วิถีริมแม่น้ำโขง จกโก ล่าปลาบึก
- 5) 3 วัดสำคัญริมน้ำโขง
- 6) เส้นทางเดินและทางจักรยานริมน้ำโขง

ภาพลักษณ์และตัวตนสำคัญของเมืองเชียงของดังกล่าว สามารถจัดกลุ่มและสรุปมาเป็นจุดยืนของแบรนด์เมืองท่องเที่ยวของเมืองเชียงของได้ 3 กลุ่มแนวคิดคือ มิตรภาพหลากหลายวัฒนธรรมริมน้ำโขง โดยเลือกใช้คำว่า "แอ่วเชียงของ ปะริมน้ำโขง" เป็นการสื่อสารแบรนด์เมืองที่สำคัญ เพื่อมุ่งเน้นการสื่อสารเมืองท่องเที่ยวใน 3 กรณี คือ การอนุรักษ์และขับเคลื่อนภาพมรดกวัฒนธรรมของเมืองริมฝั่งโขง การสร้างพื้นที่กิจกรรมและเสน่ห์ของการพักผ่อนทั้งในระยะสั้นสำหรับนักท่องเที่ยวกลุ่มแวะพักเพื่อเดินทางต่อทั้งที่เป็นคาราวานและนักเดินทาง และการสร้างความน่าอยู่ให้กับชุมชนเมืองในฐานะเมืองที่เป็นจุดมุ่งหมายของนักท่องเที่ยวที่ต้องพักในระยะยาว

โครงการออกแบบและพัฒนาเมืองที่นำเสนอในงานนี้จึงมุ่งเน้นการพัฒนาพื้นที่ริมน้ำ แม้ว่าที่ผ่านมาหลายหน่วยงานได้พยายามดำเนินการพัฒนาพื้นที่ริมน้ำอยู่แล้ว แต่ยังคงขาดการขับเคลื่อนเส้นทางเข้าถึงพื้นที่ริมน้ำและการเชื่อมโยงทางสายตาจากริมแม่น้ำโขงไปสู่วัดต่าง ๆ ในเขตพื้นที่เมืองเก่าที่อยู่ริมน้ำ ซึ่งถือว่าเป็นเสน่ห์สำคัญของเมืองไม่ว่าจะกับนักท่องเที่ยวกลุ่มใด แนวคิดการออกแบบจึงแบ่งเขตของการใช้ประโยชน์ที่ดินออกเป็นช่วง ๆ ตามสถานที่และวัดสำคัญ นอกจากนี้ ยังเสนอแนะให้สร้างพื้นที่กิจกรรมและสร้างแนวกันชน เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่อาจจะมาเป็นกลุ่มใหญ่หรือในช่วงฤดูกาลเพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบกับชาวเมือง โดยแสดงตัวอย่างการออกแบบรายละเอียดของแต่ละพื้นที่ตามแบบอัตลักษณ์ที่มาจากระบบวัฒนธรรมและระบบนิเวศที่ชาวเมืองภาคภูมิใจ

หน้านี้ตั้งใจปล่อยว่างไว้